

S. Thongkiet

ประมวลปัญหาธรรม พ.ศ.๑๒๕.

องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก

คำนำ

เนื่องจากองค์การสหประชาชาติ ได้ประกาศปี ๒๕๒๒ เป็นปีเด็กสากล โดยมีวัตถุประสงค์จะให้รัฐสมาชิกและองค์การต่าง ๆ ทั่วโลกได้หันมาสนใจเกี่ยวกับเรื่องเด็กมากขึ้นทั้งในด้านจริยธรรมและสวัสดิการอื่น ๆ และในโอกาสนี้ องค์การสหประชาชาติได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งประเทศไทย ทรงมีกระแสพระราชดำรัสแก่เด็กทั่วโลกในรายการโทรทัศน์ ซึ่งองค์การสหประชาชาติ โดยการนำขององค์การยูนิเซฟและองค์การยูเนสโก จัดขึ้น เฉลิมฉลองปีเด็กสากล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “เด็กเป็นผู้ที่จะได้รับช่วงทุกสิ่งทุกอย่างต่อจากผู้ใหญ่ รวมทั้งภาระรับผิดชอบในการธำรงรักษาความผาสุกสงบของประชากรทั่วโลก ดังนั้น เด็ก ๆ ทุกคนจึงสมควรและจำเป็นที่จะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดู อย่างถูกต้องเหมาะสม ให้มีความสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์ต่าง ๆ พร้อมทั้งการฝึกหัด

ขัดเกลาคำความคิดจิตใจให้ประณีต ให้มีศรัทธามั่นคงใน
 ความดี มีความประพฤติเรียบร้อย สุจริต และมีปัญญา
 จลาคจำเริญในเหตุ.... โดยนัยนี้ บิณฑบาตจึงต้องสอน
 บุตรธิดา พึงต้องสอนน้อง คนรุ่นใหญ่จึงต้องสอนคนรุ่น
 เล็ก ความรู้ ความดี ความเจริญงอกงามทั้งมวล จึง
 จะแผ่ไพศาลไปได้ไม่มีประมาณ เป็นพื้นฐานของความ
 ผาสุกอันยั่งยืนในโลกสืบไป”

องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ในฐานะเป็นที่
 ประชุมขององค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่ง
 สหประชาชาติ (ยูเนสโก) พิจารณาเห็นว่า รายการตอบ
 ปัญหาธรรมที่องค์การ พสส. จัดขึ้นเป็นประจำ โดยความ
 อุปถัมภ์ของธนาคารออมสิน เป็นโครงการหนึ่งที่ช่วยฝึก
 เด็กและเยาวชนให้รู้จักคิด มีเหตุมีผล มีความสำนึกในค่าน
 ศีลธรรมและจริยธรรมสูง และรู้จักนำธรรมะไปประยุกต์
 ไว้ในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านการศึกษาเล่าเรียนและการ
 ประกอบอาชีพโดยสุจริต หากจะได้นำออกเผยแพร่เนื่องใน
 ปีเด็กสากลแล้ว ก็ย่อมจะอำนวยประโยชน์ให้เกิดแก่ทั้งเด็ก
 และเยาวชนตลอดจนพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นอย่างยิ่ง จึงได้

รวบรวมรายการตอบปัญหาธรรมดังกล่าวและจัดพิมพ์เป็นเล่มขึ้นในโอกาสปีเด็กสากล สำหรับเป็นธรรมบรรณาการแก่พุทธศาสนิกชนเนื่องในวันวิสาขบูชาประจำปี ๒๕๒๒
 หนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่ชาวต่างประเทศผู้สนใจในพุทธธรรม
 ได้มีภาคภาษาอังกฤษย่อ ๆ พิมพ์ไว้ตอนท้ายเล่มด้วย

หวังว่า หนังสือเล่มนี้จะช่วยให้เด็กและเยาวชนเข้าใจธรรมะที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันมากขึ้น และช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองในการนำเอาข้อธรรมที่เห็นว่าเหมาะสมที่จะใช้อบรมบุตรธิดาให้เป็นผู้มีศรัทธามั่นคงในความดีและมีความประพฤติเรียบร้อยสุจริต เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคตต่อไป

(ลงชื่อ)

(สัญญา ธรรมศักดิ์)

ทำหน้าที่ประธานองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก

๗. ปญฺหาธรรม ครั้งที่ ๓/๒๕๑๓

กรรมและผลแห่งกรรมตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา

๔๖

๘. ปญฺหาธรรม ครั้งที่ ๕/๒๕๑๓

การเลิกทาสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนาหรือไม่ เพราะเหตุใด?

๕๖

๙. ปญฺหาธรรม ครั้งที่ ๒/๒๕๑๔

“อนัตตา”

๕๘

๑๐. ปญฺหาธรรม ครั้งที่ ๓/๒๕๑๕

ก. พระเจ้าสิทธิทัศเสด็จออกบรรพชาก่อนมี
ชายาและโอรส

ข. ถ้าพระพุทธองค์ทรงตั้งสาวกองค์หนึ่งบริหาร
พระศาสนาและปกครองพระสงฆ์สืบต่อพระ
องค์ พิจารณาผลดีและผลเสียหายจากเหตุ
การณเป็นไปตามที่กล่าว

๘๐

๑๑. ปญฺหาธรรม ครั้งที่ ๔/๒๕๑๕

สังคายนาในพุทธศาสนาหมายความว่าอย่างไร

ก

ครั้งแรกทำที่ไหน เมื่อไร การสังคายนาครั้ง^{๕๕}
ทำด้วยปรารภอะไร มีภิกษุเข้าร่วมสังคายนา
มากเท่าไร ใครเป็นหัวหน้า ใครเป็นผู้วิสัชนา

พระสูตร และพระวินัย

๘๕

๑๒. ปุณฺณการธรรม กรังที ๕/๒๕๑๔

ผู้มีน้อยไปได้มาก ผู้มีมากไปได้น้อย

๘๑

๑๓. ปุณฺณการธรรม กรังที ๒/๒๕๑๖

คำสอนของพระพุทธศาสนาว่า ปิตามารดาเป็น

พรหมของบุตร

๘๗

๑๔. ปุณฺณการธรรม กรังที ๔/๒๕๑๖

นักศึกษาคคนหนึ่งมีประวัติการศึกษาดี ความ
ประพฤติดี แต่มีอุปสรรคไม่มีเงินเสียค่าเล่าเรียน
ทางโรงเรียนก็ไม่ให้สอบ จึงขโมยเงินเพื่อน
ตำรวจจับตัวได้ดำเนินคดี ตามหลักคำสอนของ
พระพุทธศาสนา นักศึกษานี้ขาดหลักธรรมข้อ
ไหน จึงกล้าทำเช่นนั้น

๑๐๕

๑๕. ปุณฺณการธรรม กรังที ๒/๒๕๑๗

หลักไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณ์มีความสำคัญ

อย่างไร ในคำสอนของทางพุทธศาสนา

๑๑๓

๑๖. ปัญหารธรรม ครั้งที่ ๓/๒๕๑๗

เพื่อความไม่ประมาททั้งในโลกนี้และโลกหน้า

ควรปฏิบัติตามหลักธรรมข้อใด เพราะเหตุใด ๑๒๑

๑๗. ปัญหารธรรม ครั้งที่ ๔/๒๕๑๗

หลักธรรมของพระพุทธศาสนาในข้อใดสัมป-

ัญญะ ซึ่งถือว่าเป็นธรรมที่มีอุปการะมากใน

เข้าใจอย่างไร

๑๒๕

๑๘. ปัญหารธรรม ครั้งที่ ๕/๒๕๑๗

คำว่า “ธรรม” ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา

มีความหมายว่าอย่างไร ?

๑๓๒

๑๙. ปัญหารธรรม ครั้งที่ ๑/๒๕๑๘

ตามหลักพระพุทธศาสนา ชีวิตของกฤหัสถ์ควร

จะมีความสุขได้อย่างไรบ้าง ?

๑๔๔

๒๐. ปัญหารธรรม ครั้งที่ ๒/๒๕๑๘

ในหลักคำสอนเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ของ

พระพุทธศาสนา มีกล่าวถึงบุคคลทำความชั่ว

ตายแล้วเกิดในนรก ทำกรรมชั่วตายแล้วเกิด

ในสวรรค์ ทำกรรมดีตายแล้วเกิดในนรก ทำ
กรรมชั่วตายแล้วเกิดในสวรรค์ก็มีหาความยุติธรรม
ไม่ได้ มีคำอธิบายไว้อย่างไร ? ๑๕๑

๒๑. ปัญหาธรรม ครั้งที่ ๕/๒๕๑๘

ที่ว่าพระพุทธเจ้าทรงมีอิทธิปาณภาพ เช่น
เสด็จไปทรมานพวกปุราณชาฎิล เสด็จไปโปรด
พระพุทธรูปในดาวดึงส์สวรรค์ แสดงว่า พระ
องค์ทรงเหาะเหินได้ แต่เหตุใดไม่เสด็จไปสอน
เวไนยสัตว์ทั่วโลก ซึ่งทำให้ศาสนาแผ่ไปทั่ว
โลก ไม่ยุ่งยากกับพุทธบุตรมาออกประกาศแทน
ปรากฏว่า เสด็จไปเพียงในชมพูทวีปเท่านั้น
ในตำนานไม่เสด็จไปที่อื่น จะสมว่าพระองค์
ทรงเป็นศาสดาเอกในโลกหรือ ๑๕๗

๒๒. ปัญหาธรรม ครั้งที่ ๑/๒๕๑๙

ชาวพุทธควรมีมาตรการป้องกันมิให้พระ
ศาสนาต้องถูกทำลายอย่างไรบ้าง ๑๖๖

๒๓. ปัญหารธรรม ครั้งที่ ๒/๒๕๑๙

สาเหตุที่พระศาสนาเสื่อม

๑๘๑

๒๔. ปัญหารธรรม ครั้งที่ ๕/๒๕๑๙

การทำบุญแล้วอุทิศส่วยกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับตาม

หลักของพระพุทธศาสนา ญาติจะได้รับหรือไม่ ๑๘๙

๒๕. ปัญหารธรรม ครั้งที่ ๑/๒๕๒๐

๑. พระพุทธศาสนาสอนว่า กรรมย่อมจำแนก

สัตว์ให้ทำกรรมและสูงส่งหรือประณีตนั้น

หมายความว่าอย่างไร ?

๒. กรรมและการให้ผลของกรรม

๑๙๙

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๔/๒๕๑๑

ข้อ ๑ กฎแห่งกรรมทางพระพุทธศาสนาถือว่า อนาคตของเราจะเป็นอย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับอดีตของเราเอง ข้อนี้ผิด เพราะเหตุผลดังต่อไปนี้

๑. อดีตเป็นสิ่งที่ผ่านไปแล้ว ถ้าอนาคตของเราขึ้นอยู่กับอดีตเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ก็แปลว่าเราจะเป็นอย่างไรต่อไปนั้น ต้องแล้วแต่พรหมลิขิตโดยเด็ดขาด คือ โดยที่เราจะแก้ไขหรือพัฒนาอะไรไม่ได้เลย
๒. แต่คนเราทุกคนยังกำลังกระทำการใหม่ในปัจจุบันอยู่เรื่อย ๆ ซึ่ง “ปัจจุบัน” นี้ก็จะมีส่วนช่วยเหลือ ในการแต่งอนาคตของเราด้วยบ้างเหมือนกัน ซึ่งจะเป็นการผันแปรไปในทางที่ดีขึ้นหรือเลวลงก็ได้ และจะมากหรือน้อยก็ได้ สุดแล้วแต่ผลรวมหรือการหักกลบลบล้างระหว่าง

อดีต (คือกรรมเก่า) และปัจจุบัน (คือกรรมใหม่)

๓. ดังนั้น อนาคตของเราจึงต้องขึ้นอยู่กับ ทั้งอดีต และปัจจุบันของเราเองรวมกัน (คือไม่ใช่อดีต อย่างเดียวหรือปัจจุบันอย่างเดียว)

ข้อ ๒ คนที่เชื่อว่ามีชาติหน้า คือเชื่อว่าผลกรรมดีและกรรมชั่วไม่สูญ ย่อมไม่กระทำความผิด ความชั่วใด ๆ ชั่วผิด เพราะเหตุผลดังต่อไปนี้

๑. คนที่จะไม่กระทำความชั่วใด ๆ ได้เลยนั้น ต้องเป็นผู้หมก “เชื่อ” ที่จะเป็เหตุให้ทำความชั่ว โดยสิ้นเชิงแล้ว “เชื่อ” ที่ว่านแฝงอยู่ในจิตใจของตนเอง เรียกตามศัพท์ทางพระพุทธศาสนาว่า “อาสวะ” หรือ “อนุสัย” หรือ “สังโยชน์” ดังนั้นพระอริยบุคคลชั้นต่ำตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไปเท่านั้น จึงจะเป็นที่ไว้วางใจได้ว่าจะไม่กระทำความชั่ว (ส่วนความผิดพลาดเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็อาจมีได้บ้าง)

๒. ผู้ที่เชื่อในชาติหน้าหรือสวรรค์นรก แม้จะเชื่อ

ด้วยความจริงใจและบริสุทธิ์ใจเพียงไรก็ตาม ก็ยัง
 ไว้ใจไม่ได้โดยเด็ดขาดว่า จะไม่ทำความชั่วเลย
 ถ้าหากว่ายังตกกิเลสชั้นอาสวะ หรือสังโยชน์
 ไม่ได้ โดยเด็ดขาด อย่างน้อยก็เป็นบางข้อ
 อานิสงส์ของความเชื่อในชาติหน้าอย่างจริงใจคือ
 ช่วยให้ความชั่วได้ ยากกว่า ผู้ที่ไม่ยอมเชื่อ
 เสียเลย และทำให้สามารถทำความดีด้วยใจเสีย
 สละ มากกว่า ผู้ที่ไม่เชื่อเลย

๓. ผู้ที่เชื่อในชาติหน้าอย่างจริงใจจึงเปรียบเหมือน
 ผู้ที่ได้ฉีควัคซีน หรือปลูกฝีป้องกันโรคไว้แล้ว
 ย่อมมีอำนาจต้านทาน (ความชั่วร้าย) ได้ดี
 กว่าผู้ที่ไม่เชื่อ ซึ่งเปรียบเหมือนผู้ที่ไม่มียา
 ต้านทานโรค เพราะไม่ได้ฉีดยาป้องกันเลย แต่
 ถึงอย่างนั้นก็ประมาณไม่ได้ เพราะผู้ที่ฉีควัคซีน
 แล้วก็ยังอาจเป็นอหิวาต์ได้ ถ้าได้รับเชื้อมาก
 เกินไป ในทำนองเดียวกัน คนที่เชื่อชาติหน้า
 แต่ก็ยังต้องทำความชั่วเพราะทนสิ่งชั่วร้ายไม่ได้
 ก็มีอยู่ไม่น้อยในเมื่อกำลังสมาธิและวิปัสสนาของ

ตนยังไม่เข้มแข็งพอ

ข้อ ๓ ขรवासที่เป็นชาวพุทธด้วยความจริงใจแล้ว จะ
เล่นการเมืองไม่ได้ ข้อนี้ผิด ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

๑. ไม่มีพุทธบัญญัติห้ามไม่ให้ขรवासที่เป็นชาวพุทธ
เล่นการเมือง มีห้ามไว้เฉพาะภิกษุหรือนักบวช
เท่านั้น

๒. ถ้าชาวพุทธที่สามารถไม่เล่นการเมือง บ้านเมือง
หรือพุทธศาสนาจะเจริญหรือได้รับความอารักขา
ด้วยดีได้อย่างไร จะให้ผู้ถือศาสนาอื่นมาให้ความ
อุปถัมภ์แก่ศาสนาพุทธได้ดี เท่ากับพุทธศาสนิก-
ชนละหรือ

๓. ดังนั้นชาวพุทธที่เป็นขรवासจึงเล่นการเมืองได้
เต็มที่ ขอแต่เพียงว่าให้เล่นด้วยใจสะอาด และ
ใช้วิธีการที่ไม่ใช่เลวร้ายหรือเห็นแก่ตัว ถ้าความ
เสื่อมเสียเกิดขึ้นในบางครั้งก็เป็นเรื่องของบุคคล
ไม่ใช่เกี่ยวกับหลักการ

ข้อ ๔ คนที่ทำผิดโดยไม่รู้และไม่ตั้งใจ ย่อมไม่ต้อง
ได้รับโทษ หรือไม่ก็ได้รับความกรุณามากกว่าผู้ที่ทำผิด

ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าผิด ข้อนผิด ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

๑. ผู้ละเมิดกฎของสังคม คือ กฎหมายตั้งขึ้นไว้ อาจได้รับการอภัยหรือลดหย่อนจริง แต่ผู้ละเมิดกฎที่ธรรมชาติตั้งไว้ จะไม่ได้รับการผ่อนผันใด ๆ เลย แต่กลับจะได้รับโทษแรงกว่าการทำผิดทั้ง ๆ ที่รู้เสียอีก
๒. ตัวอย่างประการแรก คือผู้ที่ทำผิดกฎที่มนุษย์ตั้ง เช่น กฎของสังคม กฎของบ้านเมือง ย่อมได้รับความปรานีนั้น เป็นที่แจ่มแจ้งอยู่แล้วโดยสามัญสำนึก ไม่จำเป็นต้องอธิบายอีก
๓. แต่กฎธรรมชาติ หรือที่เรียกว่า “ธรรม” นั้น ไม่มีการลดหย่อนแก่ผู้ไม่รู้ เช่น ไฟเป็นของร้อน ถ้าไปจับเข้าจะต้องลวกมือ ผู้ที่ไม่รู้หรือรู้แต่ว่าเปลวไฟจับเข้าก็ต้องลวกมือเสมอไป ยิ่งไม่รู้แล้วจำเป็นจะต้องจับ และคอยระวังตัวอยู่บ้าง ก็จะถูกลวกน้อยลงในทำนองเดียวกันคนที่ไม่เชื่อ คือไม่รู้ว่ามีโลกหน้าว่ามีสวรรค์นรก ก็จะยินดีในการทำบาปมากขึ้น เป็นเงาตามตัว เพราะ

เขาทำบาปได้โดยไม่ต้องยังคิด ส่วนผู้ที่เชื่อเรื่อง
ผลบุญและบาปทั้งในชาตินี้และชาติหน้า หาก
บางครั้ง จำต้องกระทำความชั่วบ้าง ก็ควรรู้สึก
ตะขิดตะขวงใจไม่ได้ และรู้สึกตัวว่าผิดอยู่เสมอ
เมื่อมีโอกาสหยุดได้จะหยุดทำทันที ผลของความ
ชั่วในการทำบาปทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ จึงน้อยกว่าผล
ของการทำบาปโดยไม่รู้ว่าเป็นบาป เพราะกฎ
ธรรมดามีอยู่ว่า เมื่อทำบาปลงไปก็จะได้รับผล
ของบาปเสมอ ไม่ว่าจะรู้หรือไม่ก็ตาม ดังนั้น
ในเรื่องกฎธรรมชาตินี้ (ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ
ในทางวัตถุ เช่นวิชาวิทยาศาสตร์ หรือในทาง
ศีลธรรมคือศาสนาก็ตาม) ผู้รู้ย่อมได้เปรียบ
ผู้ไม่รู้เสมอ

ประโยคข้างต้นนั้นจึงผิด เพราะ อาจตี
ความหมายได้ โดยนัยอื่นอีกดังนี้

ข้อ ๕ คำสอนของพระพุทธเจ้า แม้จะมีมากมายก็รวม
ลงในความจริง คือความทุกข์อย่างเดียวกันนั้น ข้อนี้ผิด
เพราะเหตุผลดังต่อไปนี้

๑. พระพุทธองค์ตรัสสอนนริยสัจ ๔ ได้แก่ความจริงคือทุกข์ ความจริงคือเหตุแห่งทุกข์ ความจริงคือความดับทุกข์ และความจริงคือทางแห่งความดับทุกข์ ทั้งหมดเป็น ๔ อย่างด้วยกัน ไม่ใช่บอกแต่เพียงว่าทุกข์ ๆ อย่างเดียว
๒. ถ้าสอนเรื่องทุกข์อย่างเดียว พระพุทธศาสนา ก็จะมีลักษณะเป็น ทุณียม (คือ pessimism) คือการมองโลกในแง่ร้ายอย่างเดียว ไม่มีการมองในแง่ดี หรือในแง่หาทางหลุดพ้นจากความร้ายนั้นเลย
๓. ถ้าจะพูดเสียใหม่ว่า คำสอนของพระพุทธเจ้า รวมลงในความจริง ๔ ประการ มีเรื่องทุกข์ เป็นแกนกลาง (theme) ดังนี้ ก็ย่อมฟังได้ แต่สำนวนของประโยคที่ตั้งไว้เป็นปัญหานี้ มีเนื้อความล่อแหลม ชวนให้เข้าใจผิดสำหรับผู้ที่ยังเข้าใจความหมายไม่ถ่องแท้ หรืออาจเป็นช่องให้ผู้จ้องคอยจับผิดนำไปปรักปรำกล่าวโทษได้

๔. มีความจริงที่เป็น paradox (คือไม่น่าเชื่อ) แต่ก็เป็นจริงอยู่อย่างหนึ่ง คือ บุคคลยิ่งเห็นความจริงเรื่องทุกข์ตามนัยแห่งพุทธศาสนาลึกซึ้งมั่นคง ยิ่งขึ้นเพียงไร ก็จะได้รับความสุขอันลึกซึ้งมั่นคง ยิ่งขึ้นเพียงนั้น ดังนั้นคำสอนของพุทธศาสนาจึงมีเรื่องของความสุขหรือการพ้นทุกข์ด้วย ไม่ใช่ความทุกข์อย่างเดียว

ข้อ ๖ ปัจจุบันไม่มีพระอรหันต์อยู่ในโลกแล้ว ข้อนี้ผิด เพราะเหตุผลต่อไปนี้

๑. อันที่จริง ก็ไม่มีใครรู้แน่ ว่าในปัจจุบันนี้ยังมีพระอรหันต์อยู่หรือไม่ (ทั้งนี้หมายความว่าถึงในระหว่างปุณฺณด้วยกัน) แต่ทั้งนี้ก็หมายความว่าอาจจะยังมีอยู่ก็ได้ หรืออาจจะไม่มีก็ได้ เท่า ๆ กัน
๒. เมื่อยังไม่รู้แน่นอน การกล่าวยืนยันลงไปว่าไม่มี (โดยเอากิเลสของตนเองเข้ามาวัด เพราะตนเองปฏิบัติธรรมไม่เห็นผล) จึงเป็นการผิดพลาดของผู้กล่าวด้วยปัญญา หรือจะว่าผิดหลักวิทยาศาสตร์ก็ได้ (เพื่อจะได้ให้หลักฐานมาอีกสักหน่อย

๓. การกล่าวยืนยันใด ๆ (เช่นว่ามีก็ตาม หรือไม่มีก็ตาม) จึงเป็นเรื่องของมติส่วนตัว ซึ่งออกมาจากพื้นฐานแห่งจิตใจของผู้กล่าว แต่ให้เป็นความจริง คือ Truth นั้น ย่อมไม่ได้ โดยเด็ดขาด เพราะผู้ที่เชื่อว่ามี อาจพิสูจน์ไม่ได้ว่ามี (เพราะท่านผู้บรรลुकุณธรรมเห็นปานนั้น ย่อมไม่ต้องการอวดตัว) แต่ผู้ที่ไม่เชื่อก็ก็นำมาหักล้างได้โดยเด็ดขาดว่าไม่มี และว่ากันตามจริงแล้ว ผู้ที่กล่าวยืนยันว่าไม่มี นั้นแหละเป็นการทำความเสื่อมเสียให้แก่วงการศาสนา ทำความฉิบหาย (ทางใจ) ให้เกิดขึ้นแก่คนส่วนมากที่ยังมีศรัทธา และบารมีไม่แก่กล้าเพียงพอ และในกรณีเช่นนั้น ภาษาอังกฤษเรียกว่า open question คือ จะรับรองหรือปฏิเสธโดยเด็ดขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้เลย

ข้อ ๓. ขวาวาสต้องทำงานทางโลก ต้องมีครอบครัว และมีภาระต่าง ๆ นานา จึงมีระดับจิตใจต่ำกว่าภิกษุสามเณร ผู้ซึ่งไม่มีครอบครัวและไม่มีความจำเป็นต้อง

สะสมเงินทอง ข้อนี้นผิด เพราะเหตุผลดังต่อไปนี้

๑. ข้อเท็จจริงดังกล่าวนั้น เป็นเรื่องส่วนรวม ไม่ใช่ส่วนบุคคล ซึ่งในบางกรณี อาจกลับกลายเป็นตรงกันข้ามไปก็ได้
๒. ในครั้งพุทธกาล มีภิกษุที่ทุกข์ และเป็นอลัชชี คือหน้าด้านไม่มียางอายอยู่ไม่น้อย และในขณะเดียวกันก็มีภรรวาสที่ได้เป็นอริยบุคคลอยู่มากเหมือนกัน ก็ในครั้งพุทธกาลยังเป็นเช่นนั้น
๓. เพศ (คือหญิงและชาย หรือภรรวาสและนักบวช) นั้น เป็นเพียงแค่เปลือกหรือเครื่องแบบเท่านั้น ดังนั้นหญิงที่ใจเด็ดเดี่ยวเท่าผู้ชายก็พอมียู่บ้าง และชายที่ใจอ่อนเหมือนหญิงก็มีไม่น้อย ภรรวาสที่ใจเป็นพระ และพระที่ใจเป็นภรรวาสก็ไม่ใช่จะหาไม่ได้ ประเภทนี้มีคำบาลี ซึ่งบางครั้งเรียกว่า “อาคาริยมนุ” (คือ ผู้ศรัทธาที่ครองเรือน) และ “อันโตปุติ” (นักบวชผู้เฒ่าขำใน)

๔. เหตุสำคัญที่เป็นข้อแตกต่างก็คือ บารมีของแต่ละบุคคลที่ได้สั่งสมมาตั้งแต่ชาติก่อน ไม่ใช่เครื่องแบบหรือฐานะทางสังคมที่สมมติขึ้นในชาตินี้
๕. หากจะมีผู้อ้างว่าประโยชน์ข้างต้นกล่าวถึงส่วนรวม การอธิบายให้เหตุผลไม่ควรจะนำเรื่องส่วนบุคคลมาเป็นประเด็นสำคัญทั้งนี้ ก็ยังไม่ได้ เพราะประโยชน์ข้างต้นนั้นเน้นความเล็งถึง จิตใจ ซึ่งเราไม่สามารถจะวางหลักได้แน่นอน เพราะเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล คือ personal matter จะนำมาวางเป็นมาตรฐานไม่ได้ พระพุทธองค์เองเมื่อถูกถามเรื่องทำนองนี้ก็ทรงตอบเป็น impersonal คือไม่เกี่ยวกับบุคคล โดยตรัสว่า ใครทำดีก็เป็นคนดี ใครทำชั่ว ก็เป็นคนชั่ว จะว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ดีกว่า นั้น ไม่ได้เลย หากพูดเสียใหม่ว่า “มรรควาสนีการงานธุรกิจทางโลกมากกว่าภิกษุ” เช่นนี้ ก็ไม่มีข้อโต้แย้งเพราะเป็นเรื่องที่เห็น ๆ กันอยู่ได้ชัด ๆ ไม่ใช่เรื่องภายในจิตใจของแต่ละบุคคล.

บัญญัติธรรม

ครั้งที่ ๕/๒๕๑๑

๑. ในระหว่างเวลาเข้าพรรษา ภิกษุจะออกไป
ค้างคืนนอกวัดที่ตนอยู่จำพรรษาไม่ได้

ข้อนี้ผิด อันที่จริงถ้าดูเผิน ๆ ก็น่าจะเป็น
เช่นนั้น เพราะข้อบังคับทั่วไประบุไว้ว่าดังนี้
แต่ในเรื่องนี้ก็เช่นเดียวกับเรื่องอื่น ๆ อีกหลาย
เรื่อง ย่อมมีข้อยกเว้น สำหรับเรื่องนี้มีพุทธา-
นุญาตที่เรียกว่า สัตตทาหกรณียะ คือถ้ามีกิจธุระ
จำเป็นจริง ๆ เช่น รักษาพยาบาลโยมที่ป่วยหนัก
เป็นต้น ก็ไปค้างคืนนอกวัดได้ไม่เกิน ๗ วัน
ถือว่าพรรษาไม่ขาด

๒. พระพุทธศาสนาถือว่าการเกิดเป็นทุกข์ ดังนั้น
การตายจึงเป็นสุข เพราะพระอรหันต์ท่านไม่
กลัวตายเลย

ข้อนี้ผิด เพราะพระพุทธศาสนาสอนว่า
การเกิดก็ดี การตายก็ดี (และอื่น ๆ อีก)

ตามนิทเทศแห่งธัมมจักรกัปวัตตนสูตร) ล้วน
 เป็นทุกข์ทั้งนั้น นี้กล่าวตามอริยโฆหาร หรือ
 ปรมัตถโฆหาร แต่ในบางกรณี ที่เรากล่าวว่า
 การตายเป็นสุข เพราะว่าคน ๆ นั้นทำความดี
 มาก ตายแล้วย่อมไปสู่คติ เป็นการกล่าวโดย
 สัมพัทธนัย คือ relative sense (ผิดกับ
 อริยนัยเป็น absolute sense เหมือนดังที่เรา
 พูดว่าดาวเคราะห์ planets เป็นเทหสวรรค์
 heavenly bodies ที่โคจรคือเคลื่อนที่ ส่วน
 ดวงอาทิตย์เป็นเทหสวรรค์ที่อยู่กับที่นั่นก็เป็น
 relative sense เท่านั้น เพราะความจริง
 ดวงอาทิตย์นั้น เมื่อว่าโดย absolute sense
 ของวิชาดาราศาสตร์แล้ว ก็มีการเคลื่อนที่รอบ
 ตัวเอง และพาดาวเคราะห์ทั้งหลายโคจรไปใน
 อวกาศด้วย

๓. ผู้ทำความดี ย่อมได้รับความสุขตลอดเวลา

ข้อนี้ผิด ถ้าจะตอบอย่างอิงหลักกรรม

ก็ยังตอบว่า กรรมบางอย่างให้ผลเป็นทุกข์ใน

ชั้นต้น แต่ให้ความสุขในชั้นปลาย บ่อยครั้งที่เดียว การทำความดีต้องฝืนใจทำต้องร้องไห้ทำ เพราะเป็นการทวนกระแสกิเลส คำว่าทวนกิเลสหมายความว่ากิเลสของตนและของคนอื่นด้วย อันที่จริง ลำพังทวนกิเลสของตนเองก็มีผลเพียงฝืนใจร้องไห้ ซ้ำใจไปตามเรื่อง แต่ถ้างอกไปทวนกิเลสของคนอื่นเข้า ก็มีผลทำให้อาจถูกไล่ออกจากงาน ถูกกล่าวร้าย ถูกฟ้องร้องหรือถูกฆ่าตายได้ง่าย ๆ ดังเช่น ในภาษาปัจจุบันเรียกว่า ผลประโยชน์ขัดกันนั่นเอง ตัวอย่างเรื่องในสังคมปัจจุบันหาได้ง่ายมาก ไม่จำเป็นต้องยกขึ้นมาอ้างก็ได้

๔. ผู้ทำดี ย่อมเป็นที่รักของคนทั่วไป

ข้อนี้ผิด เพราะอันที่จริง ผู้ทำความดีย่อมเป็นที่รักของคนดีเท่านั้น คนพาลคงไม่ชอบนัก แต่บางคราวอาจจะชอบก็ได้ ถ้าผลประโยชน์ไม่ขัดกัน เช่นคนขโมย ซึ่งเป็นคนไม่ดีก็ย่อมชอบคนไม่ขโมย ซึ่งเป็นคนดี เพราะเขา

รู้ว่าเขาจะขโมยได้ข้างเดียวโดยไม่ถูกขโมยตอบ
 แต่ถ้าเกิดผลประโยชน์ขัดกันขึ้น เช่นคนไม่
 คอรัปชั่นพยายามจับคนคอรัปชั่น ครูพยายาม
 จับทุจริตนักเรียนในเวลาสอบ หรือ ลงโทษ
 นักเรียนที่ขี้เกียจดังนั้นก็คงไม่เป็นที่ชื่นชอบแก่ผู้
 ที่เสียผลประโยชน์อย่างแน่นอน.

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๖/๒๕๑๑

ข้อ ๑ การเชื่อในเรื่องนรกสวรรค์ ไม่มีความจำเป็น
อย่างไรสำหรับผู้ที่ต้องการปฏิบัติเพื่อไปนิพพานเพราะเป็น
การทำให้เนิ่นช้า... ข้อนี้อาจแยกได้เป็น ๒ ประเด็น คือ
การเชื่อ (ว่ามีนรกสวรรค์ไม่ว่าแน่ไต่ ๆ) ๑. ไม่จำเป็น
สำหรับผู้ต้องการไปนิพพาน ๒. ทำให้เนิ่นช้า

นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน
มักถูกเรื่องสวรรค์กันมาก คล้าย ๆ กับว่าท่าน
เหล่านั้น มีจิตข้ามพ้นกามคุณเป็นพระอนาคามี
กันแล้ว ฉะนั้น ทั้ง ๆ ที่เกือบทุกท่านก็ยังเป็น
กามาวจรสัตว์ ยังข้องอยู่ในกามคุณ ยังอาลัย
ลาภยศชื่อเสียง ยังไม่รู้ตัวว่าจะตายเมื่อไร อย่างไร
และที่ไหน ยังไม่รู้ว่าตายแล้วจะไปไหน คือ
อาจจะไปนรกก็ได้เสียด้วยซ้ำ บางท่านเทศนา

หรือปารู้กถาคล้าย ๆ กับว่า เกิดในสวรรค์เป็น
 อาชฎากรรมอย่างหนึ่ง ฉะนั้น ings ings ที่ตนเอง
 อยู่ในที่ลับคนเดียว ก็ยังคิดถึงเรื่องกามคุณ ยัง
 ไม่พ้นไปจากเมถุนสังโยคด้วย บุคคลประเภท
 น้อยว่าถึงนิพพานเลย แม้แต่สวรรค์ก็ยังไม่แน
 ว่าจะสามารถจะเข้าถึง

“พุทธานุสติกมีว่า จิตฺเต สงฺกิลฺลฺลเจ
 ทุคฺคํ ปาณิกฺขมา เมื่อมีจิตเศร้าหมองแล้ว ทุคฺคํ
 เป็นต้องหวัง จิตฺเต อสงฺกิลฺลฺลเจ สุกฺคํ ปาณิกฺขมา
 เมื่อจิตผ่องใสแล้ว สุกฺคํ พึงหวังได้ เมื่อไม่เชื่อ
 ว่ามีเสียแล้ว พุทธานุสติกก็เชื่อไม่ได้”...

พระมหาบรรจง มโนมัย

ข้อ ๒ คนที่ปันข้า ๒ เจ้า (หรือจ้าวก็ได้) บ่าว ๒ นาย
 เป็นคนคบไม่ได้ ข้อนี้ทั้งผิดและถูก คือต้องมองทั้ง ๒ แง
 หรือ ๒ ด้าน ได้แก่ แง่บ่าว และแง่ เจ้านายด้วย

ก. ที่ผิด (คือบาวนั้นยังเป็นที่คบได้อยู่ หรือคบ
 ได้ดีมากขึ้นเสียด้วยในเมื่อ)

๑. มีจุดมุ่งหมายทางเศรษฐกิจ คือ เพื่อหารายได้

เพิ่มเติมมาเลี้ยงครอบครัว ไม่ได้มุ่งหวังที่จะ
ประจบสอพลอให้ทั้ง ๒ เจ้านายแตกกัน

๒. ถ้าเป็นการใช้ความสามารถที่มีอยู่ ให้เป็นประโยชน์หลายทางมากขึ้น ๆ ในเมื่อผู้ที่มีความสามารถเช่นนั้นก็มีไม่พอในสถานที่นั้น ๆ เช่น ข้าราชการบางท่านทำงานหลายตำแหน่งหลายกระทรวง ต้องรับใช้เจ้านายหลายคน ในเวลาเดียวกัน เพื่อให้ความชำนาญของตน ให้เกิดประโยชน์ในวงกว้างออกไป ไม่ได้หวังแม้แต่ในแง่ที่จะเพิ่มรายได้ ดังนั้น ก็นับได้ว่าไม่ใช่คนที่คับไม่ได้แต่ประการใด

ข. ที่ถูก (คือคนเช่นนั้นคับไม่ได้จริง ๆ)
คือ

คนเช่นนั้นมักประจบสอพลอ ทำให้เจ้านาย
๒ ฝ่ายแตกแยกกัน ไม่มีใจรักดี ในฝ่ายหนึ่ง
ฝ่ายใดโดยเฉพาะ จึงเป็นคนไวใจไม่ได้ (มีผู้
ตอบตรงกันทุกฉบับ) ดังนั้น เมื่อกล่าวโดยสรุป
ก็คือ ต้องพิจารณาให้ความเป็นธรรมแก่บ่าวหรือ

ลูกน้อง โดยต้องคิดถึงผู้เป็นเจ้านายด้วย ว่าเป็น
 จ้าวที่ดีหรือเปล่า เพราะว่า ทุกคนเมื่อทำอะไร
 (จะเป็นข้า ๒ จ้าว หรือมากกว่า ๒ ก็ตาม) เมื่อ
 เป็นผู้ทำความดี มีศีลธรรมแล้วก็ใช่ว่าจะ
 ครอบงำได้

ดังนั้น (ผู้ตอบปัญหา) ขอให้คิดว่า
 แม้สุภาษิตอื่น ๆ ในทำนองเดียวกันนี้ เช่น ชาย
 สามโบสถ์ หญิงสามผัวเป็นต้น ก็เป็น Half
 truths คือมีความจริงเพียงครึ่งเดียว เราจะปรัก
 ปรำว่า ว่าชายเช่นนั้น หรือหญิงเช่นนั้นเป็นคน
 เสวเลศทีเดียวยังไม่ได้ ต้องพิจารณาดู “โบสถ์”
 ของชายคนนั้น และ “ผัว” ของหญิงคนนั้นด้วย

ข้อ ๓ ขรราวาสหรือองค์การของขรราวาส เช่น พุทธสมาคม
 และองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก สามารถเป็นผู้ที่
 ไม่ติดขัดด้วยลัทธินิกาย (Nonsectarian) ได้ดีกว่าภิกษุ
 ซึ่ง^๗เป็นนักบวช... ข้อ^๘นี้ถูก เพราะ

ความจริงนิกายใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นแต่ละ
 ศาสนานั้น โดยมากมักเป็นการปฏิรูป (Refor-

mation) คือ ปรับปรุงส่วนที่เสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา ให้รัดกุมเข้มแข็งขึ้น และบางครั้งก็เป็นไปตามทำนองประยুক্ত ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ (Adaptation to new environment) ทงนมชนในทุกศาสนา ไม่ใช่ศาสนาพุทธเท่านั้น ส่วนจุดประสงค์ก็เป็นไปเพื่อบรรลุสัจธรรม (Reality) ตั้งเดิมนั่นเอง ไม่ใช่เพื่อให้มีสัจธรรม ๒ ประเภท หรือมากกว่านั้นมิได้

ดังนั้น การที่มราวาส เป็นผู้ที่ไม่ถือนิกายนั้น จึงเป็นการดีอย่างหนึ่ง คือทำให้ฝ่ายที่ปฏิรูปหรือฝ่ายประยুক্তจะได้ล้าพองใจ มีปมด้อยจนเกินไป และฝ่ายดั้งเดิมจะได้ไม่มีปมด้อยมากเกินไป ทั้งสองฝ่าย (หรือมากกว่านั้นก็ได้) จะได้ปรับปรุงตนเองไปตามแนวทางของตนเพื่อจะได้ (blend into complete or perfect whole) คือ ช่วยกันให้เกิดผลดีแก่ส่วนรวมในที่สุด.

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๖/๒๕๐๒

ปัญหา : จะทำอะไรจึงจะแก้คำกล่าวหาที่ว่า “พูด
ลอกจากตำรา และ พูดส่งเดชตามมติของตนเอง” ได้

บางตอนจากคำตอบของผู้ที่ส่งมา

ถ้าจะบังคับไม่ให้ลอกจากตำรา มาพูด ท่านนักเทศน์
ท่านองค์ปาฐก จะเอาอะไรที่ไหนมาพูด หรือถ้าจะบังคับ
ไม่ให้เอาความเห็นหรือมติส่วนตัวหรือยกตัวอย่างมาประกอบ
หลักฐานที่แสดงบ้าง เพื่อให้คนฟังเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง
ตรงต่อหลักฐานนั้น ๆ จะอธิบายได้ด้วยวิธีไหน อย่างไร
ก็ตาม การอธิบายแบบอัตโนมตินั้น ต้องเป็นอัตโนมติเพื่อ
ให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจแจ่มชัด ไม่ใช่อัตโนมติ จนเป็นการ
ตีความออกไปนอกตำรา เช่น บางท่านว่าสวรรค์ก็คือปราสาท
พระราชวัง นรกก็คือคุกตะราง อัตโนมติแบบนี้ผู้ฟังไม่ชอบ
เพราะทำให้เกิดความเข้าใจสับสน และเข้าใจผิดไปได้นานา

ประการ ในตัวอย่างเรื่องของนรกสวรรค์นี้ เมื่ออาจารย์
กิตติวุฒโฆภิกขุ ไปแสดงธรรมที่จังหวัดอุดรธานี เมื่อเดือน
สิงหาคม ๒๕๑๑ มีผู้ถามท่านเช่นกัน ท่านตอบว่า “มีจริง
นรกคือนิรยภูมิ สวรรค์คือเทวภูมิ มีแน่แต่ไม่ใช่อยู่ใน
โลกมนุษย์ ไม่ใช่ว่าตระรางคือนรก พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัส
ว่านรกสวรรค์อยู่ในโลกมนุษย์ พิสูจน์ได้ด้วยอบรมจิตให้สูง
ถึงชั้นอนิฏฐา คือ ได้ทิพย์จักขุญาณ จะเห็นนรกสวรรค์
ใครอยากรู้ ทำสมาธิให้ถึงชั้นอนิฏฐา” อย่างนี้จะว่าท่าน
พูดลอกปากตำรา ก็เห็นจะได้ แต่ลอกแบบนี้คนฟังฟังได้และ
ฟังไม่เบื่อ — — — ในปาฐกถาเรื่อง “กาลามสูตร” โดย
คุณพระทิพย์ปริณญา ที่พุทธสมาคม ฯ เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๑๙
มิถุนายน ๒๕๐๘ คุณพระท่านเล่าตอนหนึ่งว่า ในการ
อภิปรายธรรมะกันคราวหนึ่ง เมื่ออาจารย์ เสถียร โพธิ์นันทะ
พูดจบ ก็ได้ถูกท่านหนึ่งโต้เอาว่า “คุณก็ได้แต่อ้างตำรา”
อาจารย์เสถียร ฯ ท่านตอบทันทีว่า “คนเราไม่อาศัยตำรา
จะเอาอะไรมาพูดกัน” ฉะนั้น ในด้านผู้ฟัง ท่านนักเทศน์
หรือท่านนักปาฐกถาจะลอกตำรามาพูดหรือจะแสดงมติส่วน
ตัวแบบอัตโนมติของท่านบ้าง คนฟังเต็มใจฟัง ขอแต่ว่า

อย่าเป็นการลอกแบบทางตำราอ่านเหมือนอ่านพงศาวดารจีน
หรือแสดงมกีส่วนตัวจนเลยเถิด ไม่ตรงความหมายตาม
พระสัจธรรม.... *มรกต เมคพันธ์*

ควรนำความเป็นหลักเป็นฐานจากตำรามาอ้างในการ
พูด และนำความเหล่านี้นมาตีความโดยใช้สำนวนภาษาของ
ตนเอง และการยกตัวอย่าง ประกอบข้อธรรมก็ควรเป็น
ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ตัวอย่างที่ได้จากเหตุการณ์
ของสังคมปัจจุบัน.... *น.ส. เสาวนีย์ พันธุ์พิพัฒน์*

ควรพูดโดยใช้ทั้งความคิดเห็นของตนเองและตำรา
ประกอบกัน เพราะคำพูดแต่ตำราอาจทำให้คนฟังง่วงนอน
หรือเบื่อ แต่ถ้าแทรกข้อคิดเห็นของผู้พูดซึ่งจะต้องเป็นข้อ
คิดเห็นที่มีหลักฐานทางธรรมประกอบแล้ว อาจทำให้ผู้ฟัง
กระจำ^{ขึ้น} และการแสดงความคิดเห็นของตน ก็เพื่อโยง
ธรรมเข้ากับชีวิตปัจจุบันให้ผู้ฟังจะได้เข้าใจ นอกจากนี้ควร
มีการยกตัวอย่างประกอบข้อธรรมที่แสดงด้วย....

น.ส. ประคอง ะสม

ถ้าไม่พูดตามตำราหรืออิงตำราเป็นหลัก ข้าพเจ้าเชื่อ
ว่า ไม่มีปราชญ์คนใดสามารถพูดได้ แม้ที่ว่า การพูดตามมति
ตนเอง แบบอัตโนมติก็ต้องอิงตำรา (เล่มอื่น) อยู่ดี....

สุธีโร ภิกขุ

การพูด ไม่ว่าจะเป็นแบบลอกกาทหรือแบบอัตโนมติ
ทัศนะของข้าพเจ้าเห็นว่าใช้ไม่ได้ทั้งนั้น ข้อสำคัญอยู่ที่ผู้พูด
ถ้าจะว่าพูดแบบลอกกาทไม่ดี คนติมิใช่ติจำเพาะผู้พูดในที่นั้น
เท่านั้น แต่ต้องกินความไปถึงการติพระพุทธรเจ้าด้วยเพราะ
เมื่อพระพุทธรองค์จะทรงแสดงธรรมโปรดบุคคลผู้มากด้วย
ทิฏฐิ มากด้วยบุญ มากด้วยกรรม ที่ให้ผล ในขณะพระองค์
ยังอยู่ พระองค์จะต้องยกวัตถุนิทานในกาลก่อน อันสืบเนื่อง
กับบุคคลนั้นมาแสดง.... คำปัน นันท์ตา

ต้องพร้อมด้วยหลักปฏิบัติสองประการ คือ ต้องเป็น
นักตำราด้วย และต้องเป็นนักพูด ที่มีปรีชาเฉลียวฉลาด
สามารถใช้ความเห็นส่วนตัวอธิบายให้ผู้ฟังรู้แจ้งเห็นจริง และ
ไม่เบื่อหน่ายในการฟังด้วย เรื่องธรรมจำเป็นมากที่ต้องเกี่ยว
กับตำรับตำราและหลักฐานการอ้างอิง มิฉะนั้น ก็จะได้แต่
ธรรมปฏิรูปเท่านั้น.... จิตมโม ภิกขุ

ควรจะได้กล่าวทั้งสองแบบควบกันไป โดยมีการเพิ่มความซับซ้อนเข้ามาด้วย จะเป็นการทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์สนุก ครึกครื้นสนใจที่จะฟัง.... น.ส. จุไรรัตน์ แสงบุญนำ

ในบัจจุบันนี้ จำเป็นอย่างยิ่ง ที่ผู้แสดงจะต้องแสดง ธรรมเนียมประยุกต์ คือนำเอาวิชาการทางโลกมาประยุกต์กับ ทางธรรม เอาทางธรรมมาประยุกต์กับทางโลก เพื่อให้คน ในสมัยนี้ได้เห็น ว่า ธรรมะนั้นย่อมเป็นสัจจธรรมอยู่ทุกกาล ทุกสมัย ถึงแม้วิชาการทางโลก มีวิทยาศาสตร์เป็นต้น จะ เจริญไปถึงไหนแล้วก็ตาม ธรรมะนั้นก็ย่อมเป็นจริงอยู่ทุก กาลทุกสมัย.... พระมหาวิเชียร วรนาโณ

ตามตำราซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อผู้ฟังแล้ว เพียงนึก เดียวก็มีค่า จึงไม่ควรถือว่าเป็นการพูดลอกจากตำรา เหมือน เศษทองคำเพียงนิคหนึ่งก็ยังมีค่า ส่วนการพูดธรรมโดยเจือ ความคิดเห็นอื่นซึ่งตัวเองคาดคะเนเอาโดยที่ยังไม่รู้จริง ก็ เหมือนกับเอาทองคำมาเจือกับทองแดง ทำให้ทองคำเป็น รากี้ ซึ่งก็จะทำให้ผู้ฟังเข้าใจธรรมผิดได้ และการเข้าใจผิด ของผู้ฟังนี้ ก็จะเป็นอันตรายมาก สำหรับความเชื่อถือใน เรื่องธรรม.... น.ส. วรพรรณ รัตนสมบุญณ์

คำตอบของผู้ออกปัญหา

ผู้ออกปัญหาขอตอบเพิ่มเติม ดังนี้ :

๑. ควรใช้ทั้ง ๒ แบบ คือ ทั้งอ้างตำรา และอธิบาย
ความให้พิสดารโดยอัตโนมัติด้วย

๒. แต่ทั้ง ๒ วิธีนั้น ก็ควรใช้ให้สมส่วนตามกาละ
เทศะ และบริษั (คือพื้นฐานและความต้องการของผู้ฟัง)

๓. การอธิบายข้อความที่ย่อให้พิสดารนั้นย่อมทำได้
แม้ในครั้งพุทธกาล มีพระสาวกที่อธิบายพุทธภาษิตให้กว้าง
ขวางพิสดารกว่าที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเองก็มี เช่น พระ-
มหากัจจายนะ พระสารีบุตร นางธมมทินนาเถรี เป็นต้น
การอธิบายของท่านเหล่านั้นจะว่าเป็นการทำโดยอัตโนมัติก็ได้
แต่ก็เป็นอัตโนมัติอย่างมีหลักเกณฑ์อ้างอิงได้ พระพุทธ-
องค์ก็ทรงสรรเสริญท่านเหล่านั้นอยู่เสมอ

๔. ในปัจจุบัน การอธิบายธรรมให้คนมีความรู้ทาง
โลกชั้นสูง ๆ ฟัง ถ้าใช้สำนวน และวิธีการตั้งแต่เดิมย่อม
ไม่ได้ผล เช่น คำว่า “ปทปรม” ถ้าจะแปลว่า “ผู้มีบท
อย่างยิ่ง” เช่นนี้ คนฟังประเภทนั้นก็เบื่อธรรม ในที่สุดก็
เบื่อวัด เบื่อศาสนาตามไปด้วย อันที่จริงก็พูดออกมาเสียเลย

ว่าคำว่า “ปทปรม” แปลว่าคนโง่ตักตาน เช่นนี้ ก็เป็นที่รู้เรื่องกันดี หรือถ้าจะสามารถเทียบให้ฟังว่าตรงกับที่จิตวิทยาสมัยปัจจุบันเรียกว่า idiot moron หรือ พวกปัญญาอ่อน เป็นต้น ก็จะเป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น อย่างนี้จะว่าเป็นอัตโนมติก็ได้ แต่เป็นอัตโนมติที่มีหลักเกณฑ์ มีตัวอย่างเรื่องจริงอยู่เรื่องหนึ่งคือ คำว่า “อัตตานุทริ” ผู้แสดงปาฐกถาให้คนสมัยปัจจุบันฟัง แปลว่า “การเห็นแก่ตัวเป็นใหญ่” ก็มีผู้คัดค้านว่าใช้ไม่ได้ ต้องแปล (ตามวิถิตปัจจุบันแบบบาลีประโยค ๓) ว่า “การตามเห็นว่าตน” จึงจะได้ นี่แหละคือสิ่งที่ทำให้คนสมัยใหม่เบื่อศาสนากันไปไม่รู้วาทะไรแล้ว

๕. ดังนั้น จึงน่าจะสรุปได้ว่า ในสมัยปัจจุบันนี้ ต้องใช้ทั้ง ๒ วิธีประกอบกัน ส่วนจะใช้วิธีไหนมากน้อยเท่าไรนั้น เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณา เป็นกรณีเฉพาะรายข้อความอื่น ๆ นอกจากนั้น เช่น องค์ของพระธรรมกถึก วิธีการแสดงธรรมของพระองค์ ลักษณะของผู้ฟังเปรียบเทียบคอกบัว ๓ เหล่า เป็นต้น นั้น เป็นส่วนประกอบที่ตืออย่างยิ่งที่จะต้องนำมาใช้เสมอ เป็นแต่ว่าไม่เข้าประเด็นของปัญหา.

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๑/๒๕๑๓

ปัญหา : “ถ้าเรามัดสันโทษอยู่ เราก็ต้องล่าหลังคนอื่น
อย่างไม่ต้องสงสัย การสอนเรื่องสันโทษเป็นการสอนที่ไม่
เหมาะสมกับสมัยที่ประเทศชาติกำลังต้องการการเร่งรัดพัฒนา
อย่างสมัยนี้” ท่านเห็นว่าคำกล่าวนี้อาจต้องหรือไม่ เพราะเหตุใด

เฉลย : คำว่า “สันโทษ” ตามหลักคำสอน ทาง
พระพุทธศาสนานี้ หมายถึง “ความยินดีพอใจด้วยปัจจัย
ตามมีตามได้” ถ้าจะกล่าวให้ชัดเจนไปแล้วก็ได้แก่ “ความ
ยินดี หรือความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่” และสมควรแก่ตน
ไม่โลภอยากได้ของของผู้อื่น” ตามความหมายนี้ แบ่งออก
ได้เป็น ๓ ประการ ตามนัยที่มาในมงคลสูตร คือ -

๑. ยถาลาภสันโทษ ความสันโทษตามที่ตนได้ คือ
ความพอใจยินดีในวัตถุ มีปัจจัย ๔ เป็นต้น ตามที่ตนได้
เมื่อได้มาแล้วอย่างไร ก็พอใจในสิ่งนั้น

๒. ยถาพลสันโทษ สันโทษตามกำลัง คือยินดีแต่
ของที่พอสมควรแก่กำลังของตน

๓. ยถาสารูปสันโทษ ความสันโทษตามสมควรคือ
ยินดีแต่สิ่งของที่สมควรแก่ตน

ทั้ง ๓ ประการนี้เป็นความหมายของคำว่า “สันโทษ”
โดยย่อตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นแล้ว
ท่านยังกล่าวถึงสันโทษไว้อีกหลายประการ เช่นสทาธสันโทษ
ความพอใจแต่ภรรยาของตน ไม่คิดล่วงเกินภรรยาของผู้อื่น
เป็นต้น

ที่มีผู้กล่าวว่า “ถ้าเรามัวแต่สันโทษอยู่ เราก็ต้อง
ล่าหลังคนอื่นอย่างไม่ต้องสงสัย การสอนเรื่องสันโทษเป็น
การสอนที่ไม่เหมาะสมกับสมัยที่ประเทศชาติกำลังต้องการ
การเร่งรัดพัฒนาอย่างสมัยนี้” ข้าพเจ้าเห็นว่า คำกล่าวนี้ไม่
ถูกต้อง เพราะเหตุว่าการพัฒนา (ทางด้านวัตถุไม่ใช่ทางด้าน
จิตใจ) นั้นหมายถึงการทำนุบำรุง ปรับปรุงเสริมสร้างให้
ดีขึ้น เพื่อให้เจริญก้าวหน้า ตามความเหมาะสมแก่กาลสมัย
เพื่อให้ปวงชนมีความเป็นอยู่สะดวกสบายยิ่งขึ้น การเอาเรื่อง
สันโทษ มาสอนในสมัยที่กำลังเร่งรัดพัฒนานี้ ไม่เป็นการ

ไม่เหมาะสมเลย เพราะว่าความสันโดษ^๕นั้น หมายถึงการ
 ยินดีแต่ในของ ๆ ตน ไม่คิยินดียากได้ของ ๆ ผู้อื่น
 สันโดษไม่ได้หมายความว่าความเกียจคร้านงอมืองอเท้าไม่ทำงาน
 ซึ่งขัดกับหลักพัฒนาอย่างยิ่ง ผู้มีความเกียจคร้านทางพระ-
 พุทธศาสนากลับติเตียนเสียอีก สันโดษจึงไม่เป็นการขัดกับ
 การพัฒนาแต่ประการใดเลย แต่กลับช่วยส่งเสริมการพัฒนา
 นั้นเสียอีก กล่าวคือถ้าทุกคนมีสันโดษ ยินดีแต่ในของ ๆ
 ตนแล้ว ก็ไม่คิดเบียดเบียนเอาของ ๆ ผู้อื่นมาเป็นของตน
 ใจผู้ร้ายก็จะไม่มี ข้าราชการก็จะไม่เบียดบังคอร์รัปชั่นเอาเงิน
 ของราชการไปเป็นของส่วนตัว ประเทศชาติก็จะพัฒนาเจริญ
 ก้าวหน้าทัดเทียมกับประเทศที่เจริญแล้วได้เร็วยิ่งขึ้น ประ-
 ชาชนก็ไม่เดือดร้อน ประชาชนก็มีความอยู่ดีกินดี สะดวก
 สบายทุกประการ ^{๕๕} ทั้งนี้ ก็เพราะสันโดษนั่นเองเป็นเครื่อง
 สนับสนุนการพัฒนา ดังนั้น การสอนเรื่องสันโดษจึงไม่เป็
 การไม่เหมาะสมกับสมัยที่ประเทศชาติกำลังทำการเร่งรัดพัฒนา
 ใดอย่างใดเลย กลับเป็นเครื่องสนับสนุนการพัฒนานั้น
 เสียอีก

สันโดษต่างจากความมกน้อย เพราะความมกน้อยมา

จากศัพท์ว่า อุปฺปิชา หมายความว่าถึงไม่ต้องการมากกว่าที่มีอยู่ ส่วนสันโทษมีความหมายในทำนองว่า มีน้อยก็ยินดี มีมากก็ยินดี สันโทษไม่ได้ทำให้เราล้าหลังคนอื่น เรามีสันโทษมิใช่หมายถึงว่าเราจะต้องนั่งอมมือรอท่า ไม่ทำอะไร ให้งอกเงยขึ้นมา นั่งคอยแต่ลาภสักการะ สันโทษมีทั้งยินดีตามที่ได้มาตามกำลังและตามสมควร ที่ว่าการสอน เรื่องสันโทษเป็นการสอนที่ไม่เหมาะสมกับสมัยที่ประเทศชาติกำลังต้องการการเร่งรัดพัฒนาอย่างสมัยนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เพราะการเร่งรัดพัฒนาประเทศจะต้องขึ้นอยู่กับพัฒนาทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ ตราบใดที่บุคคลพลเมืองในประเทศยังมีความทะยานอยากอยู่ร่ำไป บุคคลนั้นก็ก่อให้เกิดการแก่งแย่งชิงดีกันในทางที่ผิด ๆ ตราบนั้นประเทศชาติก็เจริญไปไม่ได้....

ที่มีผู้กล่าวว่า “ถ้าเราวัสันโทษอยู่ เราก็ต้องล้าหลังคนอื่นอย่างไม่ต้องสงสัย” นั้น ผู้กล่าวคงจะเข้าใจว่า สันโทษคือความพอใจแต่ที่ตนมี แล้ววางเฉยไม่ชวนขวนขวายหาสิ่งใด ให้งอกงามขึ้นไปอีก เป็นประจักษ์คนเกียจคร้าน ไม่คิดการก้าวหน้า เป็นคนหยุดอยู่กับที่ ซึ่งความคิดเช่นนั้นไม่ตรงกับ

สันโดษที่ทางพระพุทธศาสนาสอนไว้ เพราะพระพุทธศาสนา
 ไม่ได้สอนให้คนเกียจคร้าน ไม่ได้สอนให้คนหยุดอยู่กับที่
 พระพุทธศาสนาสอนให้คนขยัน สอนให้พุทธศาสนิกชนเป็น
 คนที่อยู่นิ่งเสมอ และเป็นคนรักความก้าวหน้า ดังพระพุทธรูป
 วรณะที่ทรงกล่าวไว้ว่า “วิริเยน ทุกขมจฺเจติ” ความเพียร
 ย่อมลวงทุกข์เสียได้ ที่กล่าวว่าการสอนเรื่องสันโดษ ไม่เหมาะ
 แก่สมัยที่ประเทศกำลังพัฒนาเช่นขณะนี้แล้วก็กลับตรงกัน
 ข้าม ถ้าประชาชนรักสันโดษ ประชาชนก็จะไม่เบียดเบียน
 กัน จะไม่อิจฉาริษยากัน จะต่างมุ่งหน้าทำมาหากินด้วยความ
 สุจริต ประกอบสัมมาอาชีพ ปราศจากการปล้นสะดมหรือ
 การก่ออาชญากรรมต่าง ๆ ข้าราชการ ก็จะกระทำหน้าที่
 ของตน ๆ ด้วยความซื่อตรงไม่ทุจริต กิดเอาอำนาจ และ
 หน้าที่ ไม่เบียดบัง กดขี่ข่มเหงผู้อื่นให้ได้ทรัพย์สินมาเพื่อเพิ่ม
 บารมีในทางมิชอบ ที่เรียกกันว่าคอร์รัปชันซึ่งทั่วโลกเกรงกลัว
 เพราะทำให้บ้านเมืองเสื่อมโทรม ไร้สาระสายไม่มีระเบียบ
 ขาดความสามัคคี

ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา สันโดษ หมายความว่า
 ถึงความยินดี พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ เมื่อมีมากก็พอใจมาก

มีน้อยก็พอใจน้อย บุคคลที่ยึดถือสันโดษ ย่อมทำมาหากิน ด้วยความสงบ ตามกำลังของตน ผู้ใดมีปัญญาที่กำลังมากก็ ได้รับความสำเร็จในชีวิตมาก ใครมีน้อยก็ได้รับน้อย ซึ่งเป็น ของธรรมดา ในเมื่อทุกคนต่างก็มีความคิดเช่นนั้นแล้ว เราก็ จะไม่มีการทะเลาะวิวาทฆ่าฟันกัน มีแต่ความเข้าใจในสภาพ ความเป็นอยู่ของคน มีความสงบเพียงพอ ที่จะช่วยกันพัฒนา ประเทศให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

การสอนเรื่องสันโดษ เป็นการสอนที่เหมาะสมทุกกาล สมัย ไม่ว่าประเทศชาติจะเร่งรัดพัฒนา หรือไม่เร่งรัดพัฒนา ก็ตาม ยิ่งสอนสันโดษในระหว่างกำลังเร่งรัดพัฒนาประเทศ นั้นแหละยิ่งดี เพราะถ้าชนในชาติเป็นคน สันโดษ หรือ เฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบกับการเงิน และ การงานนั้น ๆ เป็นผู้ประพฤติตนอยู่ในสันโดษแล้ว การ พัฒนาประเทศชาติก็จะสำเร็จได้โดยง่าย และรวดเร็วกว่า คนที่ไม่มีความสันโดษทำงาน เพราะคนที่ไม่มีความสันโดษนั้น มักเป็นคนโลภ คนเราเมื่อความโลภครอบงำ ก็จะเป็นเหตุ ให้เกิดความฉ้อราษฎร์บังหลวง เมื่อเป็นเช่นนั้น งานพัฒนา ก็จะไม่เดิน เรื่องยุ่งยากต่าง ๆ ที่เกิดกับสังคมมนุษย์ทุกวันนี้

ก็เพราะคนเราไม่มีสันโดษ คือ ยินดีด้วยของที่ตนมีอยู่
นั้นแหละ

พระมหาวีเขียร วรรณโณ

ความจริงแล้ว สันโดษไม่ใช่ความมกน้อย คนมกน้อย
นั้น ไม่ต้องการมากไปกว่าที่มีอยู่ แต่สันโดษเป็นความยินดี
ด้วยดี ความสันโดษถ้าไม่มีในบุคคลแล้ว จะทำให้อานิสส
๒ ประการ.... ๑. ทำให้มีความสุข สร้างตนสร้างฐานะ
ของตนให้อยู่เย็นเป็นสุข เพราะผู้มีสันโดษย่อมไม่เศร้าโศก
ถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว ไม่บ่นถึงสิ่งที่ยังไม่มาถึง แสวงหา
เลี้ยงชีพให้เป็นไปในปัจจุบัน ตามควรแก่ฐานะดังกล่าว...
๒. ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความเจริญ มีอริยทรัพย์ เพราะแสวงหา
เลี้ยงชีพชอบ ดังพระบาลีที่ว่า สนฺตุฏฺฐี ปรมํ ธนํ ความ
สันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง ใครมีสันโดษ ก็เท่ากับมีทรัพย์
๒ ประการ คือ ทรัพย์ภายนอก ได้แก่เงินทอง เรือกสวน
ไร่นา ทรัพย์ภายในได้แก่อริยทรัพย์ ดังนั้น ถ้าคนในชาติ
มีสันโดษ ก็ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ชาติจะสงบสุข ปราศจาก
โจรผู้ร้าย คดีต่าง ๆ ตำรวจคงไม่ต้องทำหน้าที่ขุนนาย อย่าง
เช่นทุกวันนี้ เมื่อชาติมีความสงบสุขภายในแล้ว ชาติก็เจริญ
ได้อีก ทั้งการที่ประชาชนร่ำรวย แสวงหาทรัพย์โดยชอบ

กอบัวด้วยทรัพย์สินภายในและภายนอกแล้ว ก็เป็นที่แน่นอนว่า
ชาติที่กำลังพัฒนา จะรุ่งเรืองยิ่งขึ้นแน่ ๆ

สันโดษ มิได้หมายความว่าถึงขีดความกระตือรือร้น การ
ริเริ่มหรือค้นร่นชวนขายในอันที่จะสร้างความมั่นคง และ
ความสมบูรณ์พูนสุข ตลอดถึงฐานะความมั่นคงในส่วนบุคคล
และส่วนรวมถึงระดับชาติระดับประเทศ เป็นเพียงว่าให้คน
ทุกคนรู้จักรักและยินดีในตน ในหน้าที่การงาน ในความมี
ความเป็น ในลาภสักการะที่เกิดขึ้นจากความสามารถของตน
ให้พอเหมาะพอควร

พระวิทยา ธมมปาโล

ประเทศชาติกำลังพัฒนานั้น ต้องการผู้มีความรู้มา
ทำงานในสาขาต่าง ๆ ด้วยความจริงใจและตั้งใจ ที่จะทำ
เพื่อประเทศชาติ และคนในชาติอย่างแท้จริง แต่ถ้าบุคคล
ที่เข้ามาทำงานในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ไม่มีความสันโดษ
ก็ย่อมคิดหาผลประโยชน์ให้แก่ตนมากที่สุดเท่าที่โอกาสจะให้
ถ้าเป็นดังนี้ งานพัฒนาประเทศบ้านเมือง จะเจริญได้
อย่างไร การสอนเรื่องสันโดษนั้น เหมาะสมกับสมัย

ประเทศชาติกำลังพัฒนา เพราะถ้าเด็กได้รับการสั่งสอนให้
เข้าใจสันโทษแต่ยังเล็ก จะได้เป็นนิสัยติดตนจนโต เมื่อไป
ทำงานอะไร จะได้ทำด้วยความสันโทษ เพื่อให้งานนั้น
ก้าวหน้าไปได้อย่างเรียบร้อย แม้แต่การพัฒนาประเทศก็คง
ดำเนินไปด้วยดี ถ้ามีคนที่รู้จักสันโทษปฏิบัติงานอยู่....

พระพุทธเจ้า ได้ทรงแนะนำวิธีแก้ทุกข์ ซึ่งเกิดจาก
ความโลภด้วยการให้ถือหลักสันโทษ ความสันโทษเป็นเครื่อง
ห้ามความเกียจคร้าน และความโลภ อยากได้ของผู้อื่นมาเป็น
ของตน คนที่เกียจคร้านก็คงไม่มีอะไรเกิดขึ้นเป็นของตนเอง
และแม้แต่ของที่มีอยู่ก็จะหมดไป ดังนั้น ผู้ที่ถือสันโทษ
จึงต้องขยันหมั่นเพียร แสวงหาทรัพย์ให้เกิดมีขึ้น เป็นของ
ตนในทางที่ชอบตามสติปัญญา ความสามารถของตน และ
ความสันโทษ ก็ทำให้เกิดการประหยัด รู้จักการใช้ของให้มี
ประโยชน์คุ้มค่า รู้จักคุณค่าของสิ่งของต่าง ๆ ที่มีอยู่ และ
ทำให้เกิดความเชื่อถือตนเอง การสอนเรื่องสันโทษ มิได้
เป็นการสอนให้พอใจในฐานะอันแร้นแค้นยากจน แต่
ความเพียรพยายามแสวงหาทรัพย์ในทางที่ชอบ ในขอบเขต

ของศีลธรรม และยินดีในสิ่งที่ตนหามาได้ ก็จะเกิดความ
มั่นคง สมบูรณ์แก่ตนเอง และประเทศชาติ ดังนั้น จึง
กล่าวได้ว่า การถือสันโดษมิได้ทำให้ประเทศชาติในยุค
พัฒนา ต้องล้าหลังคนอื่นแต่อย่างใดเลย.

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๒/๒๕๑๓

ปัญหา : ชาวพุทธทำสงคราม ผิดหลักทางพุทธ-
ศาสนาหรือไม่ ?

การตอบปัญหาครั้งนี้ผู้ส่งคำตอบมาโดยนัยเดียวหลายท่าน คือถือว่าผิดหลักพระพุทธศาสนาโดยส่วนเดียว บางท่านก็อธิบายไปในทำนองการทำสงครามภายในใจของตนเอง เพื่อเอาชนะกิเลสซึ่งไม่เกี่ยวกับประเด็นและถึงแม้จะเกี่ยว ก็คงไม่เป็นปัญหาที่น่าจะต้องขบคิดแต่อย่างใด เพราะการทำสงครามภายในใจของตนเช่นนั้น ไม่มีทางที่จะผิดหรือขัดกับหลักทางศาสนาได้ คือเป็นปัญหาที่ไม่มีนัยหรือประเด็นที่จะถกเถียงกันได้

สรุปความของการตอบปัญหานี้ ผู้ออกปัญหาขอให้
แจ้งคิดว่า การทำสงครามเช่นว่ากันนั้นจะผิดหรือถูกเพียงใด
ก็ขอให้ท่านลองนึกดูว่า บรรพบุรุษผู้เป็นวีรบุรุษทั้งหลาย

ของเรา เช่นพ่อขุนรามคำแหง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
 สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และนายทัพนายกองผู้กล้า
 หาญทั้งปวงที่ได้เอาเลือดทาแผ่นดินมาแล้วนั้นเป็นชาวพุทธ
 หรือเปล่า และทำผิดหลักพุทธศาสนาหรือเปล่า ถ้าหากจะ
 ถือว่าท่านเหล่านั้นทำผิด ก็จะมีหมายความว่าท่านเหล่านั้น
 ต้องยอมเป็นทาสของผู้อื่น และปล่อยให้ยอมให้ตกลงเป็นต้น
 เข้ามากดหัวชาวไทยอยู่ตลอดไป จึงจะเป็นการถูกหลัก
 พระพุทธศาสนากระนั้นหรือ ? และเมื่อเป็นเช่นนั้น การที่
 เราทำการต่อต้านพวกก่อการร้ายในปัจจุบันนี้ ก็ย่อมเป็นการ
 ผิดหลักพระพุทธศาสนา ควรที่เราจะต้องปล่อยให้จักแดง
 เข้ามาครอบครองประเทศของเราแต่โดยดี จึงจะเป็นการ
 ถูกหลักพระพุทธศาสนากระนั้นหรือ ?

อึ้ง ในสังคมย่อมมีทั้งคนดีคนชั่วปะปนกันไป เราจึง
 ต้องมีกำลังตำรวจไว้ป้องกันเพื่อคุ้มครองคนดีให้อยู่เป็นผาสุก
 ด้วยความสงบ เมื่อมีตำรวจ ก็ต้องมีการจับผู้ร้าย ต้องต่อสู้
 กับผู้ร้าย และก็ต้องมีการฆ่าผู้ร้าย ถ้าการทำเช่นนั้นเป็นการผิด
 หลักพระพุทธศาสนาอีก (เพราะยังมีผู้ก่อการร้าย) ก็หมายความว่า
 ในสังคมของชาวพุทธจะมีตำรวจไม่ได้ หรือมี

ตำรวจก็ฆ่าผู้ร้ายไม่ได้ แต่ว่า ทั้งตำรวจและประชาชนผู้
เคารพกฎหมายต้องยอมให้ผู้ร้ายเข้าปล้น ข่มเหงได้ตาม
ชอบใจ จึงจะเป็นการถูกหลักพระพุทธศาสนากระนั้น
หรือ ?

โปรดทราบว่หลักพระพุทธศาสนามีหลายชั้น หลาย
ระดับ สำหรับบุคคลต่างประเภทต่างภาวะ เชื่อใหม่ว่าแม่
พระภิกษุ ซึ่งเราคิดว่าท่านจะฆ่าสัตว์ตัดชีวิตไม่ได้เลยนั้น
ก็ยังมีโอกาสที่ท่านจะทำได้ อย่างหน้าเฉยตาเฉย ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่
และไม่ผิดศีลอีกด้วย ตัวอย่างก็คือ เช่นในเวลาที่ เป็นโรค
ฉิวหนัง (หิด กลาก เกส่อน ฯลฯ) หรือมาเลเรีย ซึ่งเป็น
โรคที่มั่วัวเชื่ออย่างแน่นนอน ท่านก็สามารถใช้ยาทา หรือ
ฉีดยาได้ ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่ว่า ถ้าทาหรือฉีดยาแล้ว ตัวเชื้อโรคจะ
ต้องตาย แต่มีใครใหม่ที่จะบ้าพอถึงกับจะคิดห้ามไม่ให้พระ
ภิกษุผู้มีศีล กินยา ทายา หรือฉีดยาเพื่อรักษาโรคที่เกิดขึ้น
ในร่างกายของท่านเอง

ดังนั้นการนำเอามาตรฐานการปฏิบัติของพระภิกษุ (คือ
การไม่ฆ่าสัตว์เป็นต้น) มาใช้กับฆราวาส หรือผู้ที่มิใช่หน้าที่
ต้องทำการปราบปรามและฆ่า เพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่น

จึงเป็นการโง่เขลาอย่างยิ่ง และเป็นการทำลายชาติและศาสนา
อย่างไม่รู้ตัว ซึ่งก็เป็นการผิดหลัก (ทั่วไป) ของพระพุทธ-
ศาสนาอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตาม เท่าที่กล่าวมานี้หมายถึงสงครามในส่วน
ที่เป็นนโยบายของประเทศโดยส่วนรวมนั่นเอง ดังนั้นจึงไม่
หมายถึงกลไกนโยบายส่วนตัวของทหารบางคน ที่มีส่วนผิดแผก
ไปจากนโยบายของประเทศ เช่นในการสงครามเพื่อป้องกัน
ประเทศ ทหารบางคนอาจทำการรบด้วยความโลภ คอยจ้อง
ปล้นสดมภ์ทรัพย์สินชาวบ้าน และฆ่าฟันฝ่ายศัตรูโดยเห็น
เป็นสนุก ดังนั้นก็ย่อมมีได้ และในทางตรงกันข้าม ทหาร
ของฝ่ายที่ทำสงครามเพื่อรุกรานนั้น บางคนอาจมีใจกรุณา
แต่ต้องถูกเกณฑ์มาด้วยความจำใจ และไม่คิดทำการรบด้วย
ความสนุก หรือยินดีในความทารุณ ดังนั้นก็ย่อมมีได้เหมือนกัน
ซึ่งเรื่องเช่นนี้เป็นอีกประเด็นหนึ่ง ไม่ได้เกี่ยวกับหัวข้อของ
ปัญหาที่กล่าวถึงนี้

คำตอบบางตอนของผู้ตอบที่ได้รับรางวัล ๗ ราย
รางวัลที่ ๑ “การสงครามเป็นเรื่องของอาณาจักร เป็น
โลกีย์วิสัย ชาวพุทธพวกที่เป็นฆราวาสอยู่ในอาณาจักร

ใด ก็ชอบที่จะปฏิบัติต่ออาณาจักรของตน ยิ่งชาวโลก
ทั้งหลาย การทำสงครามก็เพื่อความสงบของอาณาจักรแต่
ละอาณาจักร ซึ่งจำเป็นต้องทำเมื่อถูกรุกราน การทำสงคราม
ของพวกเขาว่าสก็อปมาเหมือนกับปราบกิเลสของพวกเขา
นักบวชนั่นเอง การทำสงครามคือการยับยั้งหรือกำจัดศัตรู
อันเปรียบเสมือนกิเลสของอาณาจักร เพื่อมิให้เกิดความทุกข์
ต่าง ๆ อันอาจเกิดขึ้นภายหลัง มิใช่ทำเพื่อการรุกรานด้วย
กิเลสตัณหาพาไป การทำสงครามนั้นก็ไม่ผิดหลักทางพุทธ-
ศาสนา ถ้าเราทำเพื่อความสงบสุขของกันส่วนมาก อันเป็น
ผลดีแก่ส่วนรวม ถึงจะมีการเสียชีวิตเลือดเนื้อไปบ้างเพราะ
สงคราม ก็ควรถือว่าเป็นเรื่องของกรรม และผลของกรรม
ผลที่ได้ย่อมมากกว่าผลเสีย การทำสงครามเหมือนการรักษา
แผลในร่างกาย ศัตรูผู้รุกรานคือ ตัวเชื้อโรค การฆ่าเชื้อโรค
หรือการทำลายเชื้อโรคในแผลก็เพื่อรักษาส่วนที่ดีของร่างกาย
ที่ยังมีอยู่มาก ให้คงอยู่ในสภาพที่ดีอย่างเดิมนั่นเอง”

นายสมจิตต์ - ตั้งเขี้ยว

รางวัลที่ ๒ (จำนวน ๒ ราย)

“ยังยึดถือความเป็นตัวตนอยู่ ยังมีตัวอกุศลมูลหนุน

อยู่บ้าง แต่ไม่มากนัก นอกจากยังมีธรรมะ อันเป็นส่วน
กุศลหรือบุญเพิ่มขึ้นอีก เพราะอย่างน้อย ก็มีความเสียสละ
ประโยชน์ตนอยู่ด้วย บุญจึงเกิดร่วมกับบาป ให้ผลคือวิบาก
ระคนกันไป แต่ถ้าเป็นการทำสงครามเพื่อรุกรานผู้อื่น แย่ง
ชิงเอาอำนาจ หาผลประโยชน์เข้าตัวเอง ย่อมมีแต่บาป
เกิดขึ้นถ่ายเดียว”

นายอาทร เพชรรักษ์

“ทหารไทยที่ทำสงครามนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ๙๐%
เป็นชาวพุทธ และเป็นชาวพุทธชนิดที่ยอมตายถวายชีวิต
เพื่อปกป้องรักษาพระศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป

“คิดดู ถ้าชาวพุทธไม่มีชนชั้นระดับนี้จะเป็นอย่างไร

“ดูตัวอย่างได้ที่ชาวคาทอลิก แห่งกรุงบิลพัสดุ์ ทำ
สงครามกับเจ้าวิทูทกะแห่งโกศล

หากสยามยังอยู่ยัง

ยืนยง

สงฆ์ก็เหมือนอยู่คง

ชีพด้วย

หากสยามพินาศลง

สงฆ์อยู่ ได้ฤ

เราก็เหมือนเมอดม้วย

หมดสิ้นสกุลสงฆ์

(นี่....มันเป็นอย่างนี้ ใครจะว่าบ้าก็ว่าเถอะ)

จิตมโม ภิกขุ

รางวัลที่ ๓ (จำนวน ๓ ราย): “ที่ว่าไม่ผิดนั้นหมายถึง ชาวพุทธที่เป็นฆราวาส หรือผู้อยู่ครองเรือน ทำสงคราม เพื่อบอกันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เช่น พวกชาวพุทธ โดยพวกคอมมิวนิสต์มารุกรานเราในปัจจุบันนี้ เราก็ต้อง ทำการต่อสู้ เพื่อบอกัน เอกราชความคงอยู่ของพวกเรา นับว่าไม่ผิดหลักทางพุทธศาสนา.”

พระมหาหม่อม ณ บางช้าง

“ถ้าจำเป็นโดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อผดุงไว้ซึ่งธรรม หรือผลประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ไว้ก็ควรกระทำ เพราะทำ ด้วย เจตนาที่บริสุทธิ์ ถึงจะมีโทษบ้างก็ควรเสียสละ โดยต้อง คำนึงถึงประโยชน์ส่วนใหญ่ด้วย.”

น.ส. วรพรรณ รัตนสมบุรณ์

“เราทำสงครามก็มีได้ทำไปด้วยความเกลียดชัง ริษยา อาฆาตกันเป็นส่วนตัวแต่ เพื่อส่วนรวม เพื่อสันติ เพื่อความ ร่มเย็น รักษาผลประโยชน์ของชาติบ้านเมือง เราเสียสละ

เพื่อส่วนรวม เรามิใช่เป็นฝ่าย “รุกราน” แต่เราทำเพื่อ
 “ป้องกัน” ป้องกันมิให้ประชาชนนับจำนวนล้าน ต้อง
 ได้รับความหายนะ ความพินาศ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต”

นายวิรัตน์ ห่านหิรัญ

รางวัลที่ ๔ “การทำสงครามเพื่อป้องกันตัวเป็นเรื่องที่
 ชาวพุทธทำได้ไม่ผิดหลักพุทธศัตร์แต่อย่างใด”

นายคำปั่น นันท์ตา

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๓/๒๕๑๓

คำชี้แจง

เกี่ยวกับการตอบปัญหาเช่นนี้ ใครจะขอชี้แจงทำความเข้าใจไว้ ณ ที่นอกสักระยะ เพื่อคราวต่อ ๆ ไปจะได้ไม่ต้องชี้แจงกันอีก กล่าวคือ ในขั้นแรกจะต้องวิเคราะห์ปัญหาเสียก่อนว่า ถามเกี่ยวกับเรื่องอะไร ขึ้นต่อไปก็ดูว่าปัญหานั้นมีคำถามกี่ตอน และแต่ละตอนต้องการคำตอบแค่ไหน เช่นในคำถามครั้งที่ ๓/๒๕๑๓ “ท่านเชื่อในกฎแห่งกรรมหรือไม่ เพราะเหตุไร ตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา กรรมกับผลแห่งกรรมเกี่ยวข้องกันอย่างไร” ในปัญหานี้จะเห็นได้ว่ามีคำถามอยู่ถึง ๓ ตอนด้วยกัน และต้องการความยาวของคำตอบต่างกัน อย่างในตอนแรกของปัญหานี้ต้องการเพียงคำตอบสั้น ๆ ว่า เชื่อหรือไม่เชื่อ ในกฎแห่งกรรม เมื่อตอบว่าเชื่อหรือไม่เชื่อแล้ว คำตอบสำหรับตอนนั้นก็หมด จากนั้นก็ตอบคำถามตอนสองว่า เพราะ

เหตุไร จึงเชื่อหรือไม่เชื่อ . ตอนนั้นต้องเขียนยาวหน่อย
เพราะต้องอ้างเหตุผล . เมื่อตอบตอนสองเสร็จแล้วจึงตอบ
ตอนสาม .

การตอบปัญหาควรจะตอบไปโดยลำดับไม่ใช่ว่าตอบ
คลุมกันไปหมด . และควรพยายามตอบให้ได้ใจความดีและ
กะทัดรัด . คำตอบปัญหาที่ดีจึงไม่จำเป็นต้องตอบยาว ๆ ก็
ได้ . สำหรับปัญหาคำถามนี้จะให้คำตอบไว้เพื่อเป็นตัวอย่าง
ดังนี้ .

ตัวอย่างคำตอบ

ข้าพเจ้าเชื่อในกฎแห่งกรรม .

ที่เชื่อในกฎแห่งกรรมก็เพราะกฎแห่งกรรมเป็นกฎแห่ง
เหตุผล หรือกฎแห่งเหตุและผลของการกระทำ . หลักของ
กฎนี้มีว่า การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมีเจตนาเป็นแรง
หนุนอยู่เบื้องหลัง ย่อมก่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมี
ลักษณะเป็นเช่นเดียวกันกับการกระทำนั้น . ถ้า (๑) เจตนาดี
(กุศลเจตนา) ก็ชักนำหรือเป็นเหตุให้ทำกรรมดี (กุศล-
กรรม) . กรรมดีหรือกุศลกรรม ย่อมเป็นเหตุให้เกิดผลดี
(กุศลวิบาก) . (๒) เจตนาไม่ดี (อกุศลเจตนา) ย่อม

ชักนำหรือเป็นเหตุให้ทำกรรมไม่ดี (อกุศลกรรม) กรรม
 ไม่ดีหรืออกุศลกรรมย่อมเป็นเหตุให้เกิดผลไม่ดี (อกุศล
 วิบาก) และ (๓) เจตนาเป็นกลาง ๆ คือไม่ใช่ดีและ
 ไม่ใช่ไม่ดี (อัพยาตเจตนา) ย่อมชักนำหรือเป็นเหตุให้
 ทำกรรมที่เป็นกลาง ๆ (อัพยาตกรรม) กรรมที่เป็นกลาง ๆ
 ย่อมเป็นเหตุให้เกิดผลที่เป็นกลาง ๆ (อัพยาตวิบาก)

ดังกล่าวนั้นจะเห็นได้ว่า กฎแห่งกรรมเป็นกฎแห่ง
 เหตุผลตรงไปตรงมา คือเหตุเป็นอย่างไร ก็ทำให้เกิดผล
 อย่างนั้น หลักอันนี้สามารถพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ทุกเมื่อ ด้วย
 เหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงเชื่อในกฎแห่งกรรม

ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา กรรมและผล
 แห่งกรรมมีความเกี่ยวข้องกัน ในลักษณะของเหตุและผล
 ดังกล่าวข้างต้น แต่การให้ผลของกรรมเป็นเรื่องลึกซึ้งและ
 สลับซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง ยากที่บุคคลผู้ยังมีวิชาหนาแน่น
 แต่วิชาเบาบาง จะสามารถเข้าใจและมองเห็นได้โดยง่าย
 พระพุทธโฆษาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์วิสุทธิมรรคกล่าวว่า การ
 กำหนดรู้กรรมและการให้ผลของกรรมเป็นวิสัยของผู้เป็น
 สัพพัญญูหรือพระพุทธเจ้าโดยเฉพาะ ส่วนพระอริยสาวก

ย่อมรู้ได้เพียงบางส่วนตามกำลังปัญญาของแต่ละท่าน เพราะเหตุที่การให้ผลของกรรมเป็นสิ่งลึกซึ้งลับซับซ้อนมองเห็นได้ยากนี้เอง บุคคลที่มีกัมมัตถาอ่อนและมีความรู้เรื่องกรรมน้อยส่วนมาก จึงมักลังเลสงสัยในการให้ผลของกรรม บางคนถึงกับเห็นผิดไปว่าทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วกลับได้คืออย่างนี้ก็มี

โดยหลักทั่วไป กรรมกับผลแห่งกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด กรรมชนิดใดก็ให้ผลชนิดนั้น ดังพระพุทธภาษิตว่า ยาতি วปะเต พิच्छิ ताति สปะเต ผลักขยานการี กลฺยาณํ ปาปการี จ ปาปํ ซึ่งแปลว่าบุคคลหว่านพืชชนิดใดย่อมได้รับผลชนิดนั้น ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ส่วนผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้รับผลชั่ว

ในจุลกัมมวิภังคสูตรมีกล่าวถึงความเกี่ยวข้องระหว่างกรรมและผลของกรรมไว้ ๔ อย่าง คือ กรรมทำให้ผลทำ กรรมขาวให้ผลขาว กรรมทั้งดำและขาวให้ผลทั้งดำและขาว และกรรมไม่ดำไม่ขาวให้ผลไม่ดำไม่ขาว

กรรมดำคือทุจริตที่เป็นไปทางกาย วาจา ใจ ซึ่งให้ผลดำคือความทุกข์ความเดือดร้อน กรรมขาวคือสุจริตที่

เป็นไปทางไตรทวารซึ่งให้ผลขาวคือความสุขความเจริญ
กรรมทั้งดำและขาวได้แก่กรรมที่เป็นกุศลบ้าง อกุศลบ้างที่
บุคคลกระทำพร้อม ๆ กัน และให้ผลทั้งขาวและดำคือทุกข์
บ้าง สุขบ้างสลับกันไป ส่วนกรรมไม่ดำไม่ขาวได้แก่การ
เจริญอริยมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม สิ้น
ทุกข์ และเพื่อนิพพาน ดังกล่าวมานี้คือหลักเรื่องกรรม
และความเกี่ยวข้องระหว่างกรรมกับผลแห่งกรรมตามคำสอน
ในพุทธศาสนา

มีข้อที่ควรทำความเข้าใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับเรื่องกรรม
และผลแห่งกรรมอยู่อย่างหนึ่ง คือ ถึงแม้ว่ากรรมดีกรรมชั่ว
ไม่สามารถจะลบล้างกันได้ แต่ก็สามารถทอนกำลังของกัน
และกันให้เพลาลงได้ อุปมาเช่น ในวันที่มีอากาศหนาวจัด
เราอาจจะรู้สึกหนาวจนตัวสั่น แต่ถ้าเรามีเตาไฟอยู่ใกล้ ๆ ตัว
ความร้อนจากเตาไฟก็จะบรรเทาความหนาวเย็นในบริเวณ
ใกล้ ๆ ตัวเราลงได้ และจะทำให้เรารู้สึกหนาวน้อยลง หรือ
เช่นในวันที่มีอากาศร้อนจัด หากมีลมเย็นพัดโกรกมาเรื่อย ๆ
หรือเรามีพัดลมช่วยระงับความร้อน ถึงอากาศจะร้อนจัด
เราก็จะรู้สึกร้อนน้อยลง อุปมาดังกล่าวนี้นี้เปรียบได้กับกรรม

คือและกรรมชั่วที่ให้ผลเป็นสุขและทุกข์ ขณะที่กรรมชั่วกำลัง
แผ่อิทธิพลให้ผลเป็นความทุกข์เดือดร้อนอยู่นั้น หากมี
กรรมดีคอยแผ่อิทธิพลในทางที่ดีต้านอยู่ อิทธิพลของกรรม
ชั่วก็จะเพลาลง ไม่อาจให้ผลได้อย่างเต็มที่ และเมื่อใด
อิทธิพลของกรรมชั่วอ่อนลงและหมดไป ก็จะเหลือแต่
อิทธิพลของกรรมดีแผ่ปกคลุมอยู่แต่อย่างเดียว ดังกล่าวนั้น
ก็เป็นอีกแง่หนึ่งของความสัมพันธ์ ระหว่างกรรมและผล
แห่งกรรม.

บางตอนจากคำตอบของผู้ได้รับรางวัล

คำว่า กฎแห่งกรรม ตามความเข้าใจของข้าพเจ้า คือ
ระเบียบซึ่งธรรมชาติกำหนดไว้ให้เป็นไปตามการกระทำของ
สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย เพราะการกระทำที่ถือว่าเป็นกรรม
นั้น ต้องประกอบด้วยเจตนา ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า
“เจตนาหิ ภิกขเว กัมมํ วทามิ ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าว
เจตนาอันนี้เป็นกรรม” ข้าพเจ้าเชื่อว่า ใครทำกรรมเช่นใด
ก็ต้องได้รับผลกรรมเช่นนั้น เช่นทำกรรมดีก็ต้องได้รับผลดี
ทำกรรมชั่วก็ต้องได้รับผลของความชั่ว การให้ผลของกรรม
ก็เหมือนกับเราปลูกพืช เพราะพืชบางชนิดก็ให้ผลแก่ผู้ปลูก

เร็ว บางอย่างก็ช้า ที่แน่ที่สุดก็คือว่า เราปลูกกล้วยเราจะ
 ต้องได้ผลเป็นกล้วย หรือปลูกองุ่นเราก็จะต้องได้ผลเป็น
 องุ่น ไม่ใช่ที่เราปลูกองุ่นจะได้ผลเป็นมะพร้าว หรือ
 อย่างอื่นนอกไปจากองุ่นนั้น กฎของกรรมก็เหมือนกัน คือ
 มันจะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์หรือข้อกำหนดของมัน

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าคนเราที่ไม่เสมอกัน ใต้
 รับความสุขและความทุกข์ต่างกัน รูปพรรณสัณฐานต่างกัน
 ก็เพราะกรรมเป็นเครื่องจำแนกให้เป็นไปต่างกัน ยังมีพุทธ-
 ภาษิตบทหนึ่งว่า กัมมํ สตุเต วิชชติ กรรมย่อมจำแนก
 สัตว์ให้เป็นไปแตกต่างกัน และอีกบทหนึ่งว่า กมฺมุนา
 วุตฺตติ โลโก สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เพราะเหตุ
 ดังกล่าวนั้นแล ข้าพเจ้าจึงเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม

.....ที่ว่าคนเราที่เป็นอยู่ได้ทุกวันนี้^{๕๕} เพราะกรรมและ
 ผลของกรรมนั้น เพราะมีพุทธพจน์อ้างว่า กมฺมปฏิสสฺสโน
 เรามีกกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ยี่ กัมมํ กริสฺสามิ กลยาณํ วา
 ปาปํ วา เราจักทำกรรมอันใดไว้ดีหรือชั่ว ตสฺส ทายาโท
 ภวิสฺสามิ เราจักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น ด้วยเหตุดังกล่า
 วานั้น^{๕๖} กรรมและผลแห่งกรรมจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกัน และ

ติดตามกันไปเหมือนเงาตามตัวไปจะนั้น^{๕-}

พระมหาวิเชียร วรณาโณ

ข้าพเจ้าเชื่อในกฎแห่งกรรม ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้ใดทำกรรมดีย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่วย่อมได้ผลชั่ว” การตรัสเช่นนั้นเป็นการแสดงถึงกฎแห่งกรรมอย่างชัดแจ้งว่า กฎแห่งกรรมเป็นกฎที่ทั่วด้วยเหตุและผล แสดงว่ากรรมคือการกระทำของคนเราย่อมเป็นเหตุที่ทำให้เกิดผลตามกรรมนั้น^๕

การทำความดีคือการประพฤติดุชบทางกาย วาจา ใจ ที่เรียกว่ากุศลกรรมบถ ๑๐ ข้อ การทำความดีดังกล่าว ผู้ทำย่อมได้ชื่อว่าทำความดี คือเป็นความดีอยู่ในตัวประการหนึ่ง และผลดีก็จะเกิดตามมาอีกประการหนึ่ง แต่ถ้าเราทำแต่ความชั่ว คือขาดกุศลกรรมบถ ๑๐ ข้างบนนั้นเสีย เราก็ก่อได้ชื่อว่าทำความชั่ว เป็นความชั่วอยู่ในตัว และผลของความชั่วนั้นก็จะส่งผลมาไม่เร็วก็ช้า คราวนี้เราลองมาพิจารณาผลของกรรมที่นอกเหนือจากความดีและความชั่ว

ผลของกรรมนั้นส่งผลในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ ซึ่งแตกต่างกันไปตามประเภทของกรรม เปรียบเสมือนผลไม้ต่างชนิดที่เราปลูก แม้จะปลูกพร้อมกัน ต้นข้าวอาจจะให้รวงข้าวแก่เราในปีต่อมา แต่ต้นมะม่วงอาจจะต้องให้เวลาถึง ๕ ปี จึงจะมีผลให้เรารับประทานได้

น.ส. จีฬร แสงบุญนำ

ข้าพเจ้าเชื่อในกฎแห่งกรรม เพราะกรรม แปลว่าการกระทำ กฎแห่งกรรม คือกฎแห่งเหตุและผลของการกระทำ ผลของการกระทำใด ๆ นั้น ย่อมเป็นไปตามเหตุ กรรมแต่ละอย่างมีกำหนดระยะเวลาให้ผลต่าง ๆ กัน กรรมใดมีกำลังมากกว่าก็ให้ผลก่อน กรรมเป็นของลบล้างกันไม่ได้ เพราะเราไม่สามารถแก้ไขอดีตที่ผ่านมาได้ ถ้าลบล้างกันได้เราก็จะได้รับแต่กรรมดีอย่างเดียว หรือกรรมชั่วอย่างเดียวซึ่งไม่เป็นความจริง เราสามารถถอนกำลังกรรมได้ ถ้าเราทำกรรมชั่วไปแล้วและรู้สึกตัว เราจึงหันมาสร้างกรรมดีให้มาก ๆ เมื่อกรรมชั่วให้ผล กรรมดีที่มีมากกว่าก็ให้ผล เราจะไม่รู้สึกเดือดร้อนเท่าไร

น.ส. วรพรรณ รัตนสมบุญ

ข้าพเจ้าเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมเพราะ ๑. เป็นเรื่องที่มีเหตุผล พิสูจน์ได้ด้วยตนเอง เช่นเมื่อเราขยันเรียนสม่ำเสมอ ผลคือสอบได้ แต่ถ้าเกียจคร้าน ถึงเวลาสอบก็ทำไม่ได้ อาจสอบตกหรือคะแนนต่ำ

๒. ทำให้เกิดกำลังใจในการทำความดี ไม่ท้อแท้—

ตามหลักคำสอนในพุทธศาสนา กรรม กับ ผลแห่งกรรม เกี่ยวข้องกันชนิดแยกกันไม่ได้ กรรม คือ การกระทำ ผลแห่งกรรม คือ ผลแห่งการกระทำ เมื่อมีเหตุก็ต้องมีผล พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดแต่เหตุ.

น.ส. ชุตินา สัจจนันท์

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๕/๒๕๑๓

การเลิกทาส

ปัญหา “การเลิกทาสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนาหรือไม่ เพราะเหตุใด”

ตอบ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะการทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกทาสได้สำเร็จผลในรัชสมัยของพระองค์นั้น พระองค์ทรงปฏิบัติตามแนวทางแห่งธรรมะของพระพุทธศาสนา ทั้งจะยกมากล่าวโดยสังเขปพอเป็นเครื่องเทียบเคียงให้เห็นดังต่อไปนี้:-

คำสอนในพระพุทธศาสนานั้นเป็นคำสอนที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชนให้มีสิทธิเสรีภาพเสมอภาคกันในสังคม ไม่ให้ถูกเหยียดหยามซึ่งกันและกัน เพราะชาติ ชั้น วรรณะ อนึ่ง พระพุทธศาสนาสอนให้มีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น ให้เอา

ใจเขามาใส่ใจเรา ให้รู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และสอนว่า
การอยู่ในอำนาจผู้อื่นนั้นเป็นทุกข์ ดังนั้น จึงสอนให้
อิสรภาพทั้งภายนอกและภายใน อิสรภาพภายในคือไม่เป็น
ทาสของกิเลส หรือถ้ายังละกิเลสไม่ได้ ก็อย่าถึงกับปล่อย
ให้กิเลสบังคับมากเกินไป อีกอย่างหนึ่งพระพุทธองค์ทรง
สอนให้เลิกระบบทาส เช่น ไม่ให้เอามนุษย์มาเป็นสินค้า
สำหรับซื้อขาย และใช้สอยอย่างทารุณโดยปราศจากมนุษย-
ธรรม

ตามที่กล่าวมานี้หลักฐานปรากฏอยู่ทั่วไปในคัมภีร์ของ
พระพุทธศาสนาทั้งทางพระวินัยและพระสูตร กล่าวคือ

ในพระวินัยปิฎก เล่ม ๒ หน้า ๓๖๔ มีบัญญัติไว้ว่า
ห้ามไม่ให้ภิกษุมีทาสหญิงชายไว้ใช้ ภิกษุใดฝ่าฝืนต้องอาบัติ
ทุกกฏ ตามบัญญัตินี้ก็แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนานี้
แม้ในทางพระวินัยก็ทรงบัญญัติเพื่อป้องกันการมีทาส และ
เป็นการส่งเสริมการเลิกทาสไปในตัวด้วย อนึ่ง ในวินัยปิฎก
เล่ม ๔ หน้า ๑๔๖ แสดงไว้ว่า ทาสที่เฝ้าบวชแล้วย่อมได้
รับสิทธิ์ทั้งปวงเท่าเทียมกับภิกษุอื่น และพระเจ้าแผ่นดินใน
ครั้งนั้นก็ถือว่าทาสที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้ว ให้

ถือว่าเจ้าของไม่มีสิทธิที่จะจับกุมหรือเรียกตัวคืน นี่ก็อีก
 ข้อหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่า คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนานั้น
 ส่งเสริมการเลิกทาส หรือการปลดปล่อยคนให้เป็นอิสระ
 หรือเป็นไทแก่ตัวเพียงไร ส่วนในพระสูตร พระสุตตันต-
 ปิฎก เล่ม ๒๒ หน้า ๒๓๒ แสดงในเรื่องการค้าขายของ
 อุปาสกที่ไม่ชอบธรรมไว้ ๕ อย่าง ซึ่งปรากฏว่ามีการค้า
 ขายมนุษย์ รวมอยู่ด้วยข้อหนึ่ง และในพระสุตตันตปิฎก
 เล่ม ๑๒ หน้า ๒๘๔ และเล่ม ๒๔ หน้า ๒๒๐ แสดง
 คุณลักษณะของนักบวชว่า จะต้องไม่รับทาสีทาสาที่มีผู้มอบ
 ให้ ข้อความในพระสูตรตามที่ยกมามากล่าวนี้ ก็พอจะเป็น
 หลักฐานเพื่อชี้ให้เห็นว่าคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนานั้น ส่ง
 เสริมการเลิกทาสและป้องกันการมีทาสพร้อมกันไปด้วย ดัง
 นั้น การพยายามปลดปล่อยข้อผูกมัด ความไม่เสมอภาค
 และความทุกข์ยากต่างๆ ของประชาชนของพระบาทสมเด็จพระ
 พระจุลจอมเกล้าฯ จึงเป็นการปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับคำ
 สอนในพระพุทธศาสนาโดยแท้

อีกประการหนึ่ง พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแรก
 ที่สอนให้มนุษย์เลิกดูหมิ่นเหยียดหยามกัน เพราะเรื่อง

ถือชั้นวรรณะ เพราะเหตุชาติและวงศ์สกุล โดยตั้งจุด
 นัดพบกันไว้ที่ศีลธรรม ใครจะเกิดในตระกูลสูงต่ำยากดีมีจน
 อย่างไรไม่เป็นประมาณ ถ้าตั้งอยู่ในศีลธรรมแล้วก็เชื่อว่
 เป็นคนที่ควรยกย่องสรรเสริญ ถ้าตรงกันข้ามคือล่วงละเมิด
 ศีลธรรมแล้ว แม้จะเกิดในสกุลสูงก็นับได้ว่าเป็นคนพาล
 อันควรตำหนิ ถึงที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ว่า ไฟย่อม
 เกิดจากไม้ ผู้รู้แม่เกิดมาในสกุลต่ำ แต่เป็นผู้มีความเพียร
 เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ความสะอาด มีสัจย์ผดกตน ก็เป็น
 อาชาไนยได้

อนึ่ง พระพุทธศาสนานี้สอนให้เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทั้ง
 ทางวัตถุและทางน้ำใจ เพื่อจะได้อยู่เป็นผาสุกร่วมกันใน
 สังคม การเลิกทาสที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ
 ทรงกระทำไปนั้น ก็เพื่อจะทรงปลดปล่อยความทุกข์ และ
 ความไร้อิสรภาพเสรีแก่ประชาชนที่ตกเป็นทาสของผู้อื่น
 เพื่อให้ได้มีสิทธิเสรีภาพและความสุขตามสมควรแก่เอกัต
 ภาพของการเป็นมนุษย์ ด้วยว่าการเป็นทาสนั้นมันแสนที่จะ
 ทุกข์ยากลำบากไร้สิทธิเสรีภาพทุกอย่าง ถึงแม้ร่างกายจะ
 เป็นมนุษย์ แต่ก็มีความเป็นอยู่และทำงานอย่างสัตว์ทาส

เจ้าของใช้ซื้อขายเหมือนอย่างสัตว์ที่เลี้ยงไว้ และเหมือน
วัตถุต่าง ๆ ดังนั้น จึงเห็นว่าการเลิกทาสของสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นการกระทำที่สอดคล้องกับ
คำสอนของพระพุทธศาสนา ตามที่ได้ยกคำสอนในพระพุทธ
ศาสนามากล่าวไว้โดยสังเขปในเบื้องต้น พอเป็นแนวทาง
วินิจฉัยให้เห็นว่า การเลิกทาสของสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวนั้น เป็นการดำเนินตามแนวทางแห่งคำสอนใน
พระพุทธศาสนาโดยแท้

พระมหาวชิธร วรรณโณ

ในบรรดา พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทำให้แก่ชาติไทยจนได้รับ
สมัญญานามว่า พระปิยมหาราชเจ้า นักประวัติศาสตร์ได้
เชิดชูงานเลิกทาสเป็นชิ้นสำคัญที่ ๑ ในบรรดาพระราช
กรณียกิจสำคัญ ๆ อาทิเช่น การเปลี่ยนระบอบการปกครอง
ตั้งกระทรวงทบวงกรมใหม่ การปรับปรุงภาษีอากรเป็นต้น
ข้าพเจ้าเห็นว่าการเลิกทาสของพระองค์นั้น เป็นการปฏิบัติที่
สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เพราะ

เหตุว่า ในบรรดาศาสนาต่าง ๆ ในโลกนี้ พระพุทธศาสนา
 นับว่าเป็นศาสนาแรกที่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน โดยยอมให้
 เลิกระบบการมีทาส ห้ามมิให้เอามนุษย์มาเป็นสินค้าสำหรับ
 ซื้อขาย ห้ามมิให้มิให้ทาสไว้ใช้ ทรงปรบอบาตักทุกกฎ
 แก่ภิกษุผู้ฝ่าฝืน ภิกษุจะต้องไม่รับทาสีทาสที่มีผู้มอบให้
 ทาสที่มาบวชแล้วได้รับสิทธิเท่าเทียมกับภิกษุอื่น และพระ
 เจ้าแผ่นดินในสมัยนั้นก็ถือว่า ทาสที่เข้ามาบวชในพระพุทธ-
 ศาสนาแล้ว ให้ถือว่าเจ้าของไม่มีสิทธิ์จะจับกุมหรือเรียกตัว
 คืน เพื่อตัดปัญหาอันนี้พระศาสดาจึงทรงบัญญัติให้ผู้จะเข้า
 บวชมิใช่เป็นผู้หนีเข้ามา ต้องได้รับอิสระภาพมาก่อน ดังนั้น
 ก่อนที่จะบวชจึงมีคำถามว่า ท่านเป็นไทหรือ (ภุชฺชิสฺสโสตี)
 ซึ่งหมายถึงการไม่เป็นทาสนั่นเอง และในหนังสือนวโกวาท
 พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิร-
 ญาณวโรรส ภาควิถีปฏิบัติในหัวข้อที่ว่าด้วยมิจฉานดิชชา
 ๕ ประการ (คือการค้าขายที่ไม่สมควร ๕ อย่าง) มีการ
 ค้าขายมนุษย์คือทาสรวมอยู่ด้วยข้อหนึ่ง นอกจากนั้นยังสอน
 ให้เลิกทาสภายในคือกิเลส ไม่ให้เป็นทาสของ ความโลภ
 โกรธ หลง อีกด้วย และเมื่อยังมีทาสอยู่ก็ทรงสอนให้

ปฏิบัติต่อทาสด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดี ไม่ทารุณโหดร้ายต่อ
ทาส ให้ทาสได้มีความสุขตามสมควร เป็นต้น จึงเป็นอัน
สรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาสนับสนุนการเลิกทาส ไม่นิยม
การมีทาสแต่ประการใดเลย.

ส.ณ. เกษม โสมนัส

ในเรื่องพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงเลิกทาสนั้น ก็เชื่อว่า ทำให้คนพ้นจากทาส ทรง
ช่วยเหลือคนให้เป็นไทสมำเสมอกัน เป็นการปฏิบัติตาม
คำสอนในพระพุทธศาสนา คือ พรหมวิหารธรรม ใน
พรหมวิหารธรรมนั้น มีข้อปฏิบัติสำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งมีหน้าที่
ปกครองคนอยู่ ๔ ข้อด้วยกัน คือ:-

๑. เมตตา รักใคร่ ประรณความสุขให้แก่เขา
๒. กรุณา สงสาร ช่วยเหลือเขาให้พ้นจากทุกข์ที่
ครอบงำอยู่
๓. มุทิตา สนับสนุนผู้ที่ได้ดีแล้วให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป
และ
๔. อุเบกขา วางเฉยได้ ไม่เคียดแค้น รุนแรงใน

เมื่อยังช่วยเขาไม่ได้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระเจ้าแผ่นดินปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินทั่วประเทศ ชื่อว่าเป็นนิคมการค้าของไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินทั่วประเทศทั้งพวกทาส ค้าย ทอดพระเนตรเห็นพวกทาสกำลังเดือดร้อนทุกข์ทรมานอยู่อย่างน่าสงสาร ค้ายกำลังพระมหากรุณาธิคุณในพรหมวิหารธรรม ที่มีอยู่ในพระราชหฤทัย จึงได้ทรงเลิกทาสเสียช่วยเหลือพวกทาสให้พ้นทุกข์ เป็นการปฏิบัติตามพรหมวิหารธรรม สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนา

สัทนาทภิกขุ

ข้าพเจ้าเห็นว่า การเลิกทาสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง เพราะว่าพระพุทธศาสนามีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ซึ่งอำนวยให้ความเสมอภาคโดยธรรมชาติของมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างในสมัยพุทธกาล อินเดียในสมัยนั้นมีการแบ่งแยกคนออกเป็น ๔ วรรณะ คือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ ศูทร มีการ

รังเกียจเหยียดหยามกันระหว่างวรรณะอย่างรุนแรง แต่สำหรับ
ในพระพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธองค์ทรงปฏิเสธการถือ
วรรณะอย่างเด็ดขาด ไม่ใช่วรรณะเป็นเครื่องแบ่งแยกคน
แต่ทรงแบ่งคนดีหรือชั่วตามกรรม คือการกระทำของเขา
ดังมีพระพุทธพจน์ที่รับรองไว้ในธรรมบท ขุททกนิกายว่า

น ชจา วสโล โหติ น ชจา โหติ พุราหมโณ
กมฺมุนา วสโล โหติ กมฺมุนา โหติ พุราหมโณ

คนจะต่ำช้าเพราะชาติก็หาไม่

จะสูงส่งเพราะชาติก็หาไม่

คนย่อมต่ำช้าเพราะกรรม

ย่อมสูงส่งเพราะกรรม

การเลิกลาของพระมหากษัตริย์ครั้ง^{๕๕} ก็แสดงให้เห็น
เห็นอย่างเด่นชัดถึงความเป็นประชาธิปไตยของพระองค์ คือ
มุ่งให้ความเสมอภาคในความเป็นมนุษย์ของประชาชนทุกคน
ตามคำสอนและตัวอย่างที่พระพุทธองค์ทรงกระทำมาแล้วใน
เมืองต้น

น.ส. ชุตินา สัจจนัน

ข้าพเจ้า มีความเห็นว่า การเลิกทาสของบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง เพราะพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สอนให้เลิกระบบทาสทั้งทางใจและทางกาย ทาสทางใจ หรือเรียกว่า ทาสอารมณ์นั้น ก็ได้แก่ความโลภ ความโกรธ และความหลง พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนให้ละความโลภ ความโกรธและความหลงทิ้งกล่าวได้ เท่ากับเป็นการละทาสทางใจได้

การเลิกทาสทางกายนั้นจะเห็นได้จากหลักฐานในวินัยปิฎก ที่มีข้อห้ามมิให้ภิกษุมีสทาสหญิงชายไว้ใช้ ภิกษุใดฝ่าฝืนต้องอาบัติทุกกฏและสำหรับอุบาสกที่นับถือพระพุทธศาสนาก็มีข้อห้ามแสดงไว้ในสุตตันตปิฎก ถึงการห้ามนำมนุษย์มาทำการค้าขาย คือห้ามค้าทาสนั่นเอง นอกจากนี้พระพุทธองค์ยังส่งเสริมมนุษยชนโดยการเลิกระบบวรรณะ พระองค์ทรงพยายามทำให้คนเห็นความสำคัญของความประพฤติตามศีลธรรมว่ามีคุณค่ากว่าติดในเรื่องชั้นวรรณะ ไกรบวชก่อน หรือมีคุณธรรมสูงกว่า ก็จะได้รับความสะดวกจากคนมาบวชที่หลัง แม้ผู้บวชก่อนหรือผู้มีคุณธรรมสูงนั้น

จะมีสกุลต่ำกว่าผู้บวชที่หลัง และในกรณีผู้มาบวชเป็นทาส เมื่อบวชแล้วก็จะได้สิทธิเท่าเทียมกับภิกษุอื่น เจ้าของทาสไม่มีสิทธิมาเรียกตัวคืน พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติสิกขาบทให้ผู้จะเข้ามาบวชมิใช่ผู้หนึ่งเข้ามา ต้องได้รับอิสระภาพก่อน โดยการถามว่าท่านเป็นไทหรือ เป็นการแสดงว่าพุทธองค์ทรงไม่รับฐานะทาสเข้ามาในองค์แห่งสงฆ์ พระองค์ทรงถือว่าทุกคนที่เข้ามาบวชเป็นไทแก่ตัวเอง จากระบบการเลิกทาสทางใจและทางกาย จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนามีหลักการและคำสอน เพื่อให้เลิกระบบทาสอย่างแท้จริง ดังนั้น การเลิกทาสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง

น. ส. จิตพร แสดงบุญนำ

คำสอนของพระพุทธศาสนานี้ สอนให้ทุกคนมีความเมตตา รักใคร่กัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน เพราะทุกคนเป็นเพื่อนร่วม เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน เมื่อตกทุกข์ได้ยากก็ช่วยเหลือกันให้อภัยกันในยามที่เข้าใจผิด ผู้เป็นนายรักสุข เกลียดทุกข์ฉันใด ผู้เป็นทาสก็รักสุข เกลียด

ทุกชั้นนั้น ไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ ไม่ว่าบ่าว ไม่ว่านาย
 ปกติย่อมรักสุขเกลียดทุกข์เหมือนกัน เพราะฉะนั้น
 การเลิกทาสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 นั้น เป็นการปฏิบัติที่ตรง และถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
 และมีสัมมาทวิ ความเห็นถูก สัมมาสังกัปปะ ความดำริถูก
 เป็นประการสำคัญ ซึ่งตรงตามหลักพระพุทธศาสนาด้วย
 ประการทั้งปวง

นายวิรัตน์ ห่านหิรัญ

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๒/๒๕๑๔

ปัญหา: “พระพุทธศาสนาสอนว่าทุกสิ่ง (รวมทั้งมนุษย์ด้วย) เป็นอนัตตา คือ ปราศจากตัวตนหรือไม่มีตัวตน ถ้าเป็นเช่นนั้นหมายความว่าไม่มีใครเกิด ไม่มีใครตาย ไม่มีใครเป็นผู้ทำกรรม ไม่มีใครเป็นผู้รับผลของกรรม ไม่มีใครปฏิบัติตามมรรคมีองค์แปด และไม่มีใครบรรลุมรรคผลนิพพานใช่หรือไม่? ถ้าใช่ การสอนเรื่องกฎแห่งกรรม และเรื่องมรรคมีองค์แปดสำหรับปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพานก็เป็นโมฆะ หาประโยชน์อะไรมิได้” เห็นอย่างไรให้อธิบายให้สอดคล้องกับแนวคำสอนของพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะถึงตัวอย่างคำตอบบางตอนของผู้ได้รับรางวัลคราวนี้ ผู้ออกปัญหารู้สึกมีความจำเป็นที่จะต้องอธิบายเพิ่มเติมนอกเหนือจากคำตอบของผู้ได้รับรางวัล ซึ่งได้นำลงไว้แล้วในตอนท้าย

ปัญหาธรรมคราวนี้ เป็นปัญหาที่จะตอบปฏิเสธหรือ

ยืนยันทกลงไปเลยก็เคียวไม่ได้ พระพุทธองค์ทรงมีวิธีตอบ
 ปัญหาอยู่หลายวิธี เช่น ทรงตอบด้วยการย้อนถาม ด้วย
 การยืนยันมาหรือปฏิเสธ ด้วยการแยกแยะปัญหาเสียก่อน
 แล้วจึงตอบตามประเด็นของปัญหาแต่ละส่วน ที่เรียกว่า
 วิชัฎพยาบาล และตอบด้วยการนิ่งหรือไม่ยอมตอบเป็นต้น
 ปัญหาธรรมคราวนี้ต้องตอบด้วยวิธีวิชัฎพยาบาล จะตอบว่า
 ใช่หรือปฏิเสธว่าไม่ใช่เลยก็เคียวไม่ได้ ถ้าตอบว่าใช่ก็อาจ
 นำไปสู่อุจเจตทิกฺขิ และถ้าตอบว่าไม่ใช่ก็อาจนำไปสู่สัสส-
 ทิกฺขิ ฉะนั้น จึงต้องตอบแยกแยะประเด็นของปัญหา

การตอบปัญหานี้ ก่อนอื่นต้องอธิบายถึงความหมาย
 ของอนัตตาเสียก่อน ว่าแตกต่าง หรือแย้งความหมายของ
 อัตตาอย่างไร โดยจะต้องอธิบายความหมายของคำว่าอัตตา
 หรืออนัตตา อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ เมื่ออธิบายอย่างหนึ่ง
 อีกอย่างหนึ่งก็ชื่อว่าได้อธิบายด้วย เพราะอัตตากับอนัตตา
 มีความหมายตรงกันข้าม ในที่นี้จะอธิบายเกี่ยวกับคำตอบ
 ของปัญหาธรรมครั้งที่ ๒/๒๕๑๔ ย่อ ๆ แต่เพื่อให้แตก
 ต่างกับคำตอบของผู้ได้รับรางวัล จะอธิบายเริ่มต้นจากความ
 หมายของคำว่าอัตตาก่อน

คำว่า อัตตา เป็นภาษาบาลี สันสกฤตใช้ว่า อาตมัน แปลว่าตัวตน ความหมายของตัวตนตามทัศนะของศาสนา พราหมณ์ในสมัยพุทธกาล และตามความหมายของปรัชญา อินเดีย สมัยปัจจุบันหมายถึงสิ่งหรือภาวะที่เที่ยงแท้ ไม่มี เบื้องต้น ไม่มีที่สุด ไม่มีการเปลี่ยนแปลง และไม่มีการ แยกดับ อยู่อย่างคงกระพันอะไร ๆ จะทำอันตรายให้มันเปลี่ยน แปรแตกดับไม่ได้ ดำรงอยู่ในสภาวะอย่างนั้นตลอดไป แม้แต่ร่างกายซึ่งเป็นที่อาศัยของอัตตาหรืออาตมันจะแตกดับ แต่อัตตาจะไม่แตกดับไปด้วย มันจะเคลื่อนย้ายจากร่างกาย ไปสู่ร่างกายใหม่ เหมือนคนเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดเก่า แล้วสวม ชุดใหม่ ฉะนั้น ไม่ควรเข้าใจสับสนระหว่างคำว่า “ตัวตน” กับคำว่า “รูปร่าง” เพราะสิ่งที่มีรูปร่างนั้นอาจจะไม่ใช่สิ่งที่มี ตัวตนก็ได้ และสิ่งที่เรียกว่า “ตัวตน” ก็อาจไม่มีรูปก็ได้ เช่นผู้ที่เห็นว่า จิต หรือ วิญญาณ เป็นตัวตน ซึ่งจิต หรือวิญญาณนี้เป็นสิ่งที่ไม่มีรูป มองไม่เห็นและสัมผัสจับ ต้องไม่ได้

พระพุทธศาสนาสอนเรื่องอนัตตา คือปฏิเสธการมี อยู่ของตัวตนที่เที่ยงแท้ ความหมายของอนัตตาตรงกันข้าม

กับความหมายของอัตตา ดังกล่าวมาแล้ว เมื่อทุกสิ่งเป็น
อนัตตาไม่มีตัวตน ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความ
หมายว่าไม่มีใครเกิด ไม่มีใครตาย ไม่มีใครเป็นผู้ทำกรรม
ไม่มีใครเป็นผู้รับผลของกรรม ไม่มีใครปฏิบัติตามมรรคมี
องค์แปด และไม่มีใครบรรลุมรรคผลนิพพานหรือ? ก่อน
ที่จะตอบปัญหานี้ เราต้องทำความเข้าใจ เกี่ยวกับคำสอน
ของพระพุทธศาสนาให้ถ่องแท้เสียก่อน

พระพุทธศาสนาพูดถึงความจริง หรือสัจจะสองระดับ
คือความจริงระดับโลกที่เป็นโลกสมมติ โลกบัญญัติ ซึ่งเรียก
ว่า สมมติสัจจะอย่างหนึ่ง และความจริงชั้นเหนือโลก ซึ่ง
เป็นความจริงแท้ที่เรียกว่า ปรมัตถสัจจะอย่างหนึ่ง

ในชั้นสมมติสัจจะ พระพุทธศาสนายอมรับในความมี
อยู่ของตัวตนโดยสมมติ ตัวตนโดยสมมตินี้ประกอบขึ้นด้วย
ขันธ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ
เมื่อขันธ ๕ มารวมกันเข้าก็เกิดเป็นตัวตน สัตว์ มนุษย์ บุคคล
ชั้นแล้วสมมติเรียกกันว่า นาย ก. นาย ข. เป็นต้น ขันธ ๕
นี้เป็นสิ่งไม่เที่ยง เพราะฉะนั้น ตัวตนโดยสมมติที่ประกอบ
ขึ้นด้วย ๕ ขันธจึงเป็นตัวตนที่ไม่เที่ยง มีการแตกสลาย เมื่อ

ขั้น ๕ ที่ประกอบขึ้นเป็นตัวตนนั้นแตกสลายออกตัว ตัวตน
 นี้อวิชชาเป็นมูล เป็นต้นกำเนิดให้เกิดขึ้น เมื่ออวิชชามี
 อยู่ก็เป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา อุปาทาน และกรรม สิ่งเหล่านี้
 ทั้งหมดเป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงให้ตัวตน โดยสมมตินี้มีอยู่เรื่อยไป
 แม้บางครั้งบางคราวจะแตกสลายไป ก็กลับเกิดมีขึ้นใหม่อีก
 ตราบเท่าที่อวิชชายังมีอยู่ เมื่อใดอวิชชาถูกทำลายไปโดย
 ชนเชิง เมื่อนั้นตัวตนที่สมมติ ก็เป็นเสมือนตาลยอดด้วน
 หรือเสมือนเมล็ดพืชที่หมดยางเหนียว ซึ่งไม่มีวันจะงอกเงย
 เจริญเติบโตขึ้น เป็นต้นพืชไค้อีกฉนั้น ตัวนั้นเมื่อหมดเชื้อ
 คืออวิชชาแล้ว เมื่อแตกดับไปแล้วก็ไม่เกิดขึ้นใหม่อีกฉนั้น
 เพราะฉะนั้น ในขั้นสมมติสัจจะนี้จึงมีตัวตนโดยสมมติ
 เป็นผู้เกิดผู้ตาย เป็นผู้ทำกรรม เป็นผู้รับกรรม เป็นผู้รับ
 ผลของกรรม เป็นผู้ปฏิบัติตามมรรคมีองค์แปด และเป็นผู้
 บรรลุพระนิพพาน

สำหรับในขั้นปรมาตตสัจจะนั้น เป็นการพูดถึงความ
 จริงตามสภาพของตัวมันเอง เป็นสัจจะหรือความจริงที่อยู่
 เหนือโลก คือพ้นจากโลกสมมติ โลกบัญญัติ ทุกสิ่งในขั้น
 ปรมาตตสัจจะนี้เป็นสภาวะธรรม คือสิ่งที่เกิดขึ้นจากปัจจัย

และจะตั้งอยู่หรือเสื่อมสิ้นไปก็เพราะปัจจัย สิ่งที่เป็นสภาวะ
 ธรรมตกอยู่ในลักษณะ ๓ ประการคือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์
 หรือดำรงอยู่ในสภาพเดียวไม่ได้ และเป็นอนัตตา คือ
 ปราศจากตัวตน ที่เรียกว่าเป็นอนัตตาก็เพราะมันไม่เที่ยง
 และเป็นทุกข์นั้นเองหาใช่ใครอื่นไม่ ฉะนั้น ในชั้นเมื่อพูด
 กัน โดยปราศจากสมมติบัญญัติจึงไม่มีใครเกิด ไม่มีใคร
 ตาย ไม่มีใครทำกรรม ไม่มีใครรับผลของกรรม ไม่มีใคร
 ปฏิบัติตามมรรคมืองค์แปด และไม่มีใครบรรลุนิพพาน
 มีแต่สภาวะธรรมเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปตามอำนาจของเหตุ
 ปัจจัย พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้น
 ตั้งอยู่ และทุกข์เท่านั้นดับไป คำว่าทุกข์ในที่นี้คือสิ่ง
 หรือสภาวะธรรมที่ไม่อาจดำรงอยู่ได้ในสภาพอย่างเดียวตลอด
 ไปนั่นเอง

การสอนเรื่องกฎแห่งกรรมและมรรคมืองค์แปดนั้น
 ไม่เป็นโมฆะ เพราะเป็นคำสอนสำหรับผู้ที่ยังไม่หลุดพ้น
 จากการสมมติบัญญัติ เพื่อใช้ปฏิบัติสำหรับเข้าถึงสภาวะที่
 พ้นจากการสมมติบัญญัติ หรือเป็นสิ่งที่มิประโยชน์สำหรับผู้
 ประสงค์จะข้ามไปสู่ฝั่งโน้นของแม่น้ำฉันทิ อริยมรรคมี

องค์แปด ก็มีประโยชน์สำหรับผู้จะข้ามส่งสาครไปสู่ฝั่งพระนิพพานนั้น ผู้ไปถึงฝั่งโน้นแล้วก็ไม่ต้องอาศัยเรืออีกต่อไป ผู้ถึงฝั่งพระนิพพานแล้ว ก็ไม่ต้องอาศัยอริยมรรคมีองค์แปดอีกต่อไปฉันใดก็ฉันนั้น อริยมรรคมีองค์แปดนั้น ไม่ใช่โลกุตรธรรม แต่เป็นโลกียธรรม พระพุทธเจ้าตรัสว่า ในบรรดาโลกียธรรมทั้งปวง อริยมรรคมีองค์แปดเป็นเลิศ

ต่อไปนี้เป็นคำตอบของผู้ได้รับรางวัลที่ ๑

“อนัตตา” เป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่ทำให้พระพุทธศาสนาเด่นกว่าศาสนาอื่น ๆ ศาสนาอื่นพบหลักอนิจจตา และหลักทุกข์ตา แต่พระพุทธศาสนาเท่านั้น ค้นพบและสอนหลักอนัตตาค้วย

พระพุทธศาสนาสอนว่า ทุกสิ่งเป็นอนัตตา คือปราศจากตัวตนหรือมีตัวตนจริง แต่มิได้หมายความว่า ไม่มีใครเกิดไม่มีใครตาย ไม่มีใครเป็นผู้ทำกรรม เป็นต้น ดังนั้น การสอบเรื่องกฎแห่งกรรม และมรรคมีองค์แปด สำหรับปฏิบัติเพื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน จึงไม่เป็นโมฆะไม่ว่า

ประโยชน์แต่อย่างใด ซึ่งจะอธิบายรวม ๆ กันไปดังต่อไปนี้
 ๕ :- ความหมายของว่า “อนัตตา” นั้น สรุปได้เป็น
 ๔ ประการ คือ

๑. ค่ายไม้ไผ่อยู่ในอำนาจ เช่น ห้ามไม่ให้อาพาธ
เป็นต้น ไม่ได้

๒. ด้วยยังต่ออัครา คือสิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้น
เป็นทุกข์ ไม่ควรยึดถือว่าเป็นตัวตนของเรา

๓. ด้วยความเป็นสภาพหาเจ้าของมิได้ ดังพุทธพจน์
ในอนัตตลักขณสูตรว่า เนตํ มม-นั่นมิใช่เรา เนโส-
หมสมิ เรามีใช่ตัวเรา

๔. ^๒ ด้วยความ^๑เป็นสภาพ^๑สูญ^๑ คือว่าง

อนัตตานี้ ยังคัดค้านกับความเชื่อถือในศาสนาอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องอัตตาของศาสนาฮินดู ซึ่งทางพุทธศาสนาเรียกว่า สัสสตทิฏฐิไปได้ คือเห็นว่าคนเรามีอัตตา อันเที่ยงแท้ไม่รู้จักเปลี่ยนแปลง

การพิจารณาสังขาร เป็นอนัตตา อาจกลายเป็น
อุจเฉททิฏฐิไปได้ ดังที่เห็นว่า ไม่มีใครเกิด ไม่มีใคร
ตายเป็นต้น จึงต้องมีโยนิโสมนสิการกำกับ เพื่อจะได้

กำหนดรู้สัจจะทั้ง ๒ เป็นการป้องกันการเข้าใจผิดในเรื่อง
 “อนัตตา” กล่าวคือพระพุทธศาสนาได้สอนโดยรับรอง
 สัจจะทั้ง ๒ คือ สมมติสัจจะแลปรมาตตสัจจะ

สมมติสัจจะ คือ เรื่องราวที่ชาวโลกนัยหมายเรียก
 กันอย่างไร ก็รับรองตามนั้น เช่นสังขารผู้ให้เกิด ชายสมมติ
 ว่าเป็นบิดา หญิงสมมติว่ามารดา เป็นต้น ทั้งสอนให้รู้จัก
 นัตถิ ญาติ พี่น้อง ครู อาจารย์ ให้ฟังตนเอง
 ถึงพระพุทธภาษิตว่า อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนแลเป็น
 ที่พึ่งของตน เป็นต้น เป็นการรับรองว่าตนมีโดยสมมติ

ปรมาตตสัจจะ คือการค้นหาแก่นความจริงไม่ติดอยู่
 เพียงแค่สมมติ สอนให้รู้จักเท่าทันสิ่งทั้งหลาย ให้มองเห็น
 สัตว์บุคคล และสรรพสิ่งว่ามีสภาพอันเดียวกัน คือไม่เที่ยง
 ทนอยู่ไม่ได้ ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตนเราเขา เป็นธาตุมารวม
 กันก็สมมติว่าเป็นผู้นี้ผู้นั้น เมื่อแยกกันก็สมมติว่าตาย จึง
 เป็นเพียงกระบวนการปรุงแต่ง การรวมตัวอันหนึ่ง ซึ่งเมื่อ
 วิเคราะห์ถึงที่สุดแล้ว ก็ไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงเลย เป็น
 ความจริงโดยปรมาตต ในขั้นนี้ “อัตตา หรือ ตน” จึงไม่มี
 คำว่า “ตน” ในคำว่า “อนตฺตา” นั้นเป็นเพียง

โลกสมมติโดยสามัญญาเท่านั้น พระองค์จึงตรัสเรียกไปตาม
 โลก “อัตตา” ในสัจจะทั้ง ๒ จึงมีอรรถลึกลับกันกว่ากัน
 ๕ ๕ เมื่อยังมีอุปาทานก็เชื่อว่ายังมีกิเลส เมื่อมีกิเลสก็เป็น
 เหตุให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วก็ก่อให้เกิดวิบาก คือ ผล
 ของกรรม วิบากเป็นเหตุให้เกิดกิเลสต่อไปใหม่อีก วนเวียน
 กันไปอย่างนี้ เรียกว่า “วัฏฏะ” ในชั้นวัฏฏะนี้ สภาพ
 อันหนึ่ง ซึ่งเรียกกันว่า “ตน” คืออัตตาที่เป็นสมมติสัจจะ
 อันมีองค์ประกอบต่าง ๆ กัน สมมติเรียกกันว่า กายบ้าง
 จิตบ้าง วิญญาณบ้าง นามรูปบ้าง เป็นต้น ก็จะเป็นผู้เกิด
 ผู้ตาย ผู้ทำกรรม และรับผลของกรรม เป็นต้น ดังเช่น
 ในมิลินทปัญหาว่า “กรรมปรุงแต่งให้มีนามรูปไปปฏิสนธิ”
 และในธรรมบทว่า “ทำบาปด้วยตน ก็เศร้าหมองด้วยตน
 ไม่ทำบาปด้วยตน ก็บริสุทธิ์ด้วยตน” เป็นต้น อันนี้แสดง
 ให้เห็นว่า ยังมี อัตตา ผู้ทำกรรมและรับผลของกรรม
 ๗ เป็นต้น ขอนัยนี้ถือว่าสัตว์ตนที่เป็นสมมติสัจจะอยู่ และยังมี
 ผู้เกิดผู้ตายเป็นต้นอยู่ด้วย

พระโยคาวจรปฏิบัติตามมรรคมียองค์แปด ในวัฏฏะ
 เพื่อความดับทุกข์โดยตรง เมื่อปฏิบัติจนละอุปาทาน คือ

ความยึดมั่นถือมั่นว่า เป็นตัวเป็นคนได้แล้ว ชื่อว่าบรรลुถึงพระนิพพาน เมื่อถึงขั้นนี้ ไม่มีการเกิด การตาย การทำกรรมเป็นกันต่อไปอีก ผู้บรรลुถึงพระนิพพานกลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับนิพพาน ไม่มีความเป็นตัวตนใดๆ เหลืออยู่เลย เป็น “อนัตตา” อย่างสมบูรณ์ อันนี้เป็นขั้นปรমัตถ์และวิมุตติ ปราศจากตัวตน หรือไม่มีตัวตนเลย

เรื่องกรรมอันเป็นปัญหาในขั้นนี้ พระอรหันต์จะได้ห้ามคัสัน ดังบาลีว่า ปุณณปาปปหีนโน (ผู้ละบุญและบาปได้แล้ว) ก่อนที่จะถึงขั้นนี้ คือบรรลุถึงพระนิพพาน อันเป็นอนัตตาอย่างสมบูรณ์นั้น ยังต้องอาศัยกุศลกรรม และการปฏิบัติตามมรรคมืองค์แปดอยู่ เมื่อบรรลุมรรคผลนิพพาน ซึ่งเปรียบเสมือนเรือที่บุคคลใช้อาศัยข้ามฝั่ง เมื่อข้ามฝั่งแล้ว ก็ไม่จำเป็นที่จะต้องแบกเอาเรือไปด้วย แต่เรื่อนั้นเองก็มีความสำคัญเป็นอันมาก คือทำให้ถึงฝั่ง คือพระนิพพานได้ แม้ในขั้นต่ำขั้นวิมุตติ การสอนเรื่องกฎแห่งกรรม ก็จะเป็นเหตุให้ประชาชนเป็นพลเมืองดี ไม่มีการเบียดเบียนลักขโมยกันเป็นต้น เพราะกลัวแต่ผลแห่งกรรมชั่วนั้น จะทำให้สังคมมีความสงบสุข และผู้ทำกรรมดีก็จะ

ได้รับความสุขทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ส่วนมรรคในชั้น
 วัฏฏะ ดังเช่นข้อสัมมาทิฐิ ทำให้เห็นชอบตามทำนองคลอง
 ธรรม เห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว คุณของบิณฑบาต
 มี โลกนี้มี เป็นกัน เป็นเหตุให้ผู้ปฏิบัติไม่เป็นมิจฉาทิฐิ
 และได้ไปสู่สุคติ เป็นต้น การสอนเรื่องกฎแห่งกรรมและ
 มรรคมงคลแปดจึงไม่ไร้ประโยชน์เพราะธรรมในพระพุทธ-
 ศาสนานั้น มีหลายชั้นหลายระดับด้วยกันทั้งกล่าวมาแล้ว
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง “อนัตตา” นี้ ถ้าศึกษาเพียงผิว
 เผินอาจทำให้กลายเป็นมิจฉาทิฐิไปได้

สำนวนของสามเณรเกษม โสมนัส

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๓/๒๕๑๕

ปัญหา:

ก. ถ้าเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชาก่อนมีชายาและโอรส

ข. ถ้าพระพุทธองค์ทรงตั้งสาวกองค์ใดองค์หนึ่ง
บริหารพระศาสนา และปกครองพระสงฆ์สืบต่อจากพระองค์
หากเหตุการณ์เป็นไปตามที่กล่าวในข้อ ก. และข้อ ข.
ข้างบนนี้ ท่านคิดว่าจะเป็นผลเสียแก่การประกาศพระศาสนา
ของพระพุทธองค์ และแก่พวกพระศาสนาอย่างไรหรือไม่ ?

คำตอบ

ปัญหาธรรมครั้งนี้เป็นปัญหาสมมติเพราะเหตุการณ์
จริง ๆ ไม่ได้เป็นไปตามที่สมมติไว้ในปัญหา ฉะนั้นคำตอบ
จึงเป็นการใช้เหตุผลคาดคะเนเอาว่า ถ้าเหตุการณ์เป็นเช่น
นั้น ก็น่าจะมีผลเป็นอย่างไร ๆ

ก). ถ้าเหตุการณ์เป็นไปตามที่กล่าวไว้ในข้อนี้ คือ

เจ้าชายสิทธัตถะ เสด็จออกบรรพชาก่อนมีพระชายาและพระโอรสก็^๕น่าจะมีทั้งผลดีและผลเสียแก่การประกาศพระศาสนาของพระองค์หลังจากที่พระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว

ผลดี ถ้าหากพระองค์เสด็จออกบรรพชาก่อนทรงมีพระชายา ก็หมายความว่าพระองค์ต้องเสด็จออกบรรพชาก่อนมีพระชนมายุ ๑๖ พรรษา และทรงแสวงหาโมกขธรรมอยู่ ๖ ปี ตามพระพุทธรูปประวัติพระองค์ก็ทรงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณเมื่อพระชนม์ ๒๒ พรรษา พระองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานพระชนม์ ๘๐ พรรษา ฉะนั้น ระยะเวลาที่ทรงแสดงธรรมสั่งสอนประชาชนก็รวมเป็น ๕๘ พรรษาซึ่งเท่ากับทรงมีเวลาแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์มากชน^๕ ผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการฟังพระธรรมเทศนาของพระองค์ก็ย่อมมีจำนวนมากชนด้วย ข้อ^๕นี้ถือว่าเป็นผลดี หากเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชาก่อนมีพระชายาและพระโอรส

ผลเสีย เนื่องจากเหตุการณ์ตามปัญหาที่^๕ตั้งไว้เป็นเรื่องสมมติ ผลเสียที่อาจจะมีขึ้นจากการที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบรรพชาก่อนมีพระชายาและพระโอรสก็เป็นเพียง

การคาดคะเนเอาตามเหตุการณ์หรือสภาพการณ์ของสมัยนั้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ตามเหตุผลดังนี้

๑. สมัยนั้นประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพราหมณ์ ตามคำสอนของศาสนานี้เชื่อกันว่าผู้ที่ไม่มีบุตรสืบสกุลตายไป จะนรกขุมปุตตะ เพราะพราหมณ์ที่ออกบวชส่วนมากก็เป็น ผู้ที่ผ่านการครองเรือน มีบุตรสืบสกุลมาแล้ว หากเจ้าชาย สิทธัตถะออกบวชตั้งแต่ยังไม่มีพระชายา และตอนหลังได้ ประกาศพระองค์เป็นศาสดาองค์หนึ่ง คนทั่วไปก็ยังยึดมั่น อยู่กับคำสอนของศาสนาพราหมณ์ อาจไม่เลื่อมใส เพราะ เห็นว่าพระองค์มีชีวิตที่ไม่สมบูรณ์ เพราะยังไม่เคยผ่านการ ครองเรือนอย่างสมบูรณ์แบบมาก่อน เมื่อไม่เลื่อมใสก็ไม่ สนใจที่จะรับฟังคำสั่งสอนของพระองค์ การที่มีคนจำนวน หนึ่งไม่สนใจรับฟังคำสอน ก็อาจเป็นเหตุให้การประกาศ พระศาสนาของพระองค์แพร่หลายได้ช้า

๒. ถ้าพระพุทธรองค์ไม่เคยผ่านชีวิตการครองเรือน ตามวิสัยของฆราวาสโดยมีพระชายาและพระโอรสมาก่อน การที่พระองค์จะทรงสั่งสอนประชุมชนให้เห็นโทษของกาม หรือการหมกมุ่นมัวเมาในโลภียวิสัย ก็อาจทำได้ไม่สะดวก

เพราะผู้ฟังอาจจะแย้งว่าพระองค์ไม่เคยทรงมีประสบการณ์
เช่นนี้มาก่อนจะทรงทราบได้อย่างไรว่าโลกียวิสัยมีโทษมาก
กว่าคุณ ถ้าพระองค์ได้ทรงมีประสบการณ์ทางโลกียวิสัยมา
แล้วพระองค์ก็อาจจะไม่ทรงทำหนิถามคุณก็ได้ ก็เป็นการยาก
ที่จะทำให้ผู้ที่มีความคิดเช่นนี้เสื่อมใสศรัทธาซึ่งนับว่าเป็น
อุปสรรคแก่การประกาศพระศาสนาอย่างหนึ่ง

๓. คนบางพวกบางหมู่หรือเจ้าลัทธิบางคนอาจยกเป็น
ข้อตำหนิได้ว่า การที่พระองค์เสด็จออกบรรพชาตั้งแต่ยัง
หนุ่มแน่นและยังไม่เคยมีพระชายาและพระโอรสนั้น ก็ทรง
เป็นด้วยมีความบกพร่องทางกายอย่างใดอย่างหนึ่ง จนไม่
อาจอยู่ครองฆราวาสได้ก็เหมือนคนอื่น จึงออกบวช คำกล่าว
หาเช่นนี้พระองค์ก็แก้ได้ลำบาก เพราะจะกลับไปครองเพศ
ฆราวาสอีกจนมีพระโอรสแล้วจึงออกบวชใหม่ก็ทำไม่ได้ ข้อ
ตำหนิก็จะมียู่ต่อไปไม่สิ้นสุด ซึ่งจะเป็นอุปสรรคสำคัญแก่
การประกาศพระศาสนาของพระองค์ แต่เพราะพระองค์
เสด็จออกบรรพชาหลังจากทรงมีพระชายาและพระโอรส
แล้ว คำกล่าวหาอันจะเป็นอุปสรรคต่อการประกาศศาสนา
ต่าง ๆ เหล่านี้จึงไม่มี

ข). ถ้าพระพุทธรองค์ทรงตั้งพระสาวกรูปใดรูปหนึ่ง
 บริหารพระศาสนาสืบต่อจากพระองค์แทนการกำหนดให้พระ
 ธรรมพระวินัยที่พระองค์ทรงสั่งสอนแล้ว และบัญญัติไว้
 แล้วเป็นศาสนาดังที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ ผลก็มองไม่เห็น แต่ผล
 เสียเห็นได้ไม่ยาก การมีผู้บริหารพระศาสนาสืบต่อกันจะกลายเป็น
 ประเพณี ถ้าสมมติได้พระอริยบุคคลผู้เป็นพระอรหันต์
 ซึ่งหนักในเหตุผลเป็นผู้บริหารก็ดีไป แต่ถ้าสมมติให้ผู้บริหาร
 เป็นปุถุชนก็อาจก่อให้เกิดความแตกแยกเป็นพรรคเป็นพวก
 ได้ง่าย การแตกแยกเป็นนิกายใหญ่น้อยจะเป็นไปอย่างกว้าง
 ขว้างกว่าที่เป็นอยู่ในเวลานี้ อนึ่ง สัทธรรมปฏิรูปคือคำสั่ง
 สอนแปลกลปลอกก็จะมีมากจนแทบไม่อาจทราบ ว่า คำสอน
 ที่แท้จริงของพระศาสนาเป็นอย่างไร ทางด้านพระวินัยซึ่ง
 พระบรมศาสดาทรงอนุญาตให้แก้ไขหรือถอนได้บ้างก็อาจ
 ถูกแก้ไข ตามความพอใจจนไม่มีเหลือแม้แต่ปาราชิก ๔ ข้อ
 ก็เป็นไปได้ การตั้งผู้บริหารพระศาสนาสืบต่อเป็นตัวบุคคลจึง
 มีแต่ผลเสียเพียงประการเดียว

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๕/๒๕๑๔

ปัญหา: “สังคายนา ในพุทธศาสนาหมายความว่าอย่างไร
ครั้งแรกทำที่ไหน เมื่อไร การสังคายนาครั้งนี้ทำด้วยปรารภ
อะไร มีภิกษุเข้าร่วมสังคายนาเท่าไร ใครเป็นหัวหน้าและใคร
เป็นผู้สัจฉนาพระสูตรและพระวินัย”

เฉลย

สังคายนา แปลว่า การร้อยกรองพระธรรมวินัยให้
เป็นหมวดหมู่ สังคายนาในพระพุทธศาสนาหมายถึงการ
ประชุมพระสงฆ์สาวก ชำระเสาะสารพระธรรมวินัย ใน
เมื่อมีการประพฤติปฏิบัติไขว้เขวผิดแผกแตกต่างกันไป เพื่อ
เสริมสร้างความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา คือ ช่วยกัน
รวบรวมพระธรรมที่พระพุทธเจ้าได้สั่งสอนไว้ และพระ-
วินัยที่ได้ทรงบัญญัติไว้ให้ถูกต้องเป็นหลักเป็นระเบียบอันเดียว
กัน ไม่ให้ขัดแย้งกัน ให้ตรงตามพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ และ

ที่ทรงบัญญัติไว้ทุกประการ การกระทำดังกล่าวนี้ เรียกว่า
การสังคายนา ครั้งที่ประชุมพระสงฆ์มีสมานฉันท์เห็นพ้อง
ต้องกัน ว่าถูกต้องครบถ้วนตามพุทธฎีกาแล้ว พระสงฆ์
ทั้งหลายในที่ประชุมก็พร้อมกันท่องบ่นสาธยาย จนจำได้
ขึ้นปากเจนใจ ที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สังคีติ

ปฐมสังคายนา (ครั้งแรก) ทำที่ถ้ำสัตตบรรณคูหา
ข้างภูเขาเวภารบรรพต แขวงกรุงราชคฤห์ เมื่อพระบรม
ศาสดาเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ ๓ เดือนกับอีกประมาณ
๗ วัน

จุดเริ่มในการทำสังคายนาครั้งนี้เหตุเนื่องมาจากเมื่อ
พระพุทเจ้าเสด็จปรินิพพานล่วงมาได้ ๗ วันแล้วคณะของ
ท่านพระมหากัสสปเถระจึงได้ทราบข่าว พอได้ทราบภิกษุ
ที่เป็นปฤชณบางท่าน ยังไม่เคยเข้าเฝ้าเลย และพวกที่เคย
เข้าเฝ้ามาแล้ว มีความจงรักภักดีอย่างแรงกล้า เกิดความ
เศร้าโศกร้องไห้ปริเทวนาการขึ้น ขณะนั้นมีภิกษุบวชภายหลัง
แก่รูปหนึ่งชื่อว่า สุภทัตะ ได้ร้องห้ามพระภิกษุที่กำลังร้อง
ไห้ยุยงให้หนึ่งเสีย และกล่าวว่า

“ท่านทั้งหลายเอ๋ย ไม่ควรเลยที่จะร้องไห้ ควรจะ

ชื่นชมยินดีมากกว่า เพราะผู้ขัดขวางการกระทำของเราตาย
ไปในบัดนี้แล้ว ก่อนนี้เราเดือดร้อนเพราะถูกกตขี้นเห่งตำว่า
มิได้ขาด เหมือนว่าจะเหยียดมือเหยียดเท้าออกไม่ได้ ต่อ
ไปนี้เรามีอิสระเสรีที่จะทำอะไรได้ตามพอใจ ไม่มีผู้ขัดขวาง
กตขี้นเห่งตำว่าต่อไป จึงน่าจะแสดงความชื่นชมยินดีกัน

คำพูดนี้พระมหากัสสปเถระถือว่าเป็นคำผรุสวาทจ้วง
จาบพระธรรมวินัย และเป็นอธรรมวาที เป็นมลทินที่ไม่
ควรให้มีขึ้น ในวงการของชาวพุทธ ถ้าปล่อยไว้จะทำให้
พระพุทธศาสนาหมองและเสื่อมเร็วเข้า จึงปรึกษาหารือ
พร้อมด้วยพระสงฆ์ทั้งหมดในขณะนั้น ประารณาร่วมกันที่จะ
กำจัดอธรรมวาทีที่เป็นมลทินเหล่านี้ให้สิ้นไป เพื่อบุคคลผู้
เป็นธรรมวาทีจะได้เจริญรุ่งเรืองอยู่และเนื่องจากพระธรรม
วินัยนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงตามประสพการณ์ เวลา
ไหนจะทรงแสดงธรรมอะไรไม่ได้ว่างกฎเกณฑ์ไว้ สุดแล้ว
แต่อุปนิสัยของผู้ใดสมควรอย่างไร ก็ทรงแสดงอนुरูปตาม
อุปนิสัยนั้น ไม่ได้อยู่เป็นหมวดหมู่

ความปรารภในการสังคายนาครั้งแรกนั้นมียู่ ๕

ประการ คือ

๑. เพื่อให้เป็นไปตามพระประสงค์ ของพระศาสดา
ทั้งนี้ เพราะมีพระพุทธานุญาตแก่พระอานนท์เถระว่า พระ
ธรรมวินัยจักเป็นศาสนาแทนพระพุทธรองค์

๒. เพื่อทำความเห็นได้ถูกต้องเป็นแบบเดียวกัน

๓. เพื่อกำจัดและป้องกันอลัชชี ซึ่งอาจจะเกิดมี
ในภายหน้า

๔. พระมหากัสสป ปรรณนาจะตอบแทนอุปการคุณ
ที่พระบรมศาสดาได้มีต่อท่าน เช่น ได้ประทานผ้าสังฆาฏิ
ทรงให้และได้ยกย่องไว้ในฐานที่เป็นผู้มีธรรมเป็นเครื่องอยู่
เสมอด้วยพระองค์ เป็นต้น

๕. เพื่อให้พระพุทธานุศาสน์นั้นคงถาวรและแพร่
หลายยิ่งขึ้น การทำสังคายนาครั้งนี้ใช้เวลาถึง ๗ เดือน มี
ภิกษุเข้าร่วมสังคายนา ล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ที่แตกฉาน
ในพระไตรปิฎก พระมหากัสสปเถระเป็นหัวหน้า ในการ
สังคายนา และเป็นผู้เลือกพระสงฆ์ ในการสังคายนาไว้
๕๐๐ หย่อน ๑ องค์ เพื่อไว้โอกาสแก่พระอานนท์ เนื่อง
จากในขณะนั้น พระอานนท์ยังไม่ได้เป็นพระอรหันต์ เป็น
เพียงพระเสขบุคคล จะเว้นพระอานนท์เสียเลยก็ไม่ได้ เนื่อง

จากพระอานนท์เป็นคลังพระสัทธรรม อันได้แก่พระ
 นวักสัทธุดาสน์ และด้วยความเพียรอันแรงกล้าของพระ-
 อานนท์ ท่านก็ได้สำเร็จพระอรหันต์ทั้งการสังคายนา ใน
 การสังคายนานั้นพระมหากัสสปเถระเจ้าได้ปรึกษาพระสงฆ์
 ในที่ประชุมว่า พระไตรปิฎก อันได้แก่พระวินัยปิฎกพระ-
 สุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎกนั้น สมควรจะสังคายนาปิฎก
 ใดก่อน พระสงฆ์ทั้งปวงเห็นสมควรสังคายนาพระวินัยก่อน
 เพราะวินัยเป็นรากศาสนาเป็นอายุพระศาสนา ถ้าพระวินัย
 ยังตั้งอยู่ตราบดี พระพุทธศาสนาก็คงตั้งอยู่ตราบนั้น พร้อม-
 กันนี้ได้มอบให้พระอุบาลีเป็นใหญ่ในการสังคายนาพระวินัย
 ปิฎก ด้วยว่าพระอุบาลีได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะ ฝ่ายช้าง
 พระวินัย ส่วนพระสุตรและพระอภิธรรม ได้วิสัชนาภายหลัง
 โดยมีพระอานนท์เป็นใหญ่ ในการวิสัชนา พระปิฎกทั้ง ๓
 มีวิสัชนาขึ้นในครั้งนั้น คือพระไตรปิฎกที่เป็นรากฐานพระ-
 พุทธศาสนา

การที่พระสังฆเถระทั้งหลายในอดีตกาลได้กระทำแล้ว ซึ่งการสังคายนาร้อยกรองพระธรรมวินัยตั้งไว้เป็น
 แบบฉบับนับเป็นกุศลอันสำคัญอย่างยิ่งของพระพุทธศาสนา

ถ้ามีเช่นนั้นใครจะรับรองได้เล่าว่าพระพุทธศาสนาจะมีอายุ
ยืนนานมาถึงปัจจุบันนี้ได้ ด้วยเหตุนี้ถือว่า เป็นสำคัญให้
ชาวพุทธทุกท่านมีอาจลืมนและเว้นเสียไม่ได้ในการระลึกถึง
เกียรติคุณอันยิ่งใหญ่ไพศาลของพระเถรานุเถระทั้งหลาย
เหล่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการทำปฐมสังคายนาครั้ง
กล่าวมาแล้ว ซึ่งถือเสมือนว่า เป็นเนติติของการสืบอายุ
พระพุทธศาสนาด้วยประการฉะนี้

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๕/๒๕๑๔

ปัญหา: ให้อธิบายข้อความที่ว่า “ผู้มน้อยไปได้มาก ผู้มามากไปได้น้อย” ตามแนวคำสอนของพุทธศาสนา ว่ามีความหมายอย่างไร ?

คำตอบ:

ข้อความที่ว่า “ผู้มน้อยไปได้มาก ผู้มามากไปได้ น้อย” แปลตามความ มุ่งถึงผู้มีทรัพย์สมบัติน้อยในชาตินี้ แต่กลับมีทรัพย์สมบัติในชาติหน้า ส่วนผู้ที่มีทรัพย์สมบัติใน ชาตินี้ ในชาติหน้ากลับยากจนมีทรัพย์สมบัติน้อย เหตุที่ เป็นดังนี้ตามคำสอนทางพุทธศาสนามีกล่าวไว้ในจุลกัมม- วิงกศสูตร ในพระสูตรนี้กล่าวว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ ตรัสตอบสุภมาณพที่ได้ทูลถามพระองค์ถึงเรื่องเหตุและ บัญญัติแห่งความที่มนุษย์ทั้งหลายเป็นผู้ต่ำช้าและประณีต มี สมบัติอันน้อยบาง มีสมบัติมากบางเป็นอาทิ พระพุทธองค์

ตอบว่า

“บุคคลผู้ไม่ให้ข้าว น้ำ ดอกไม้ ของหอม เครื่องทา
ที่นอน ที่อยู่ หรือเครื่องประทีปแก่สมณพราหมณ์ ครัน
ตายไป ย่อมเกิดในอบาย ทุกคติ นรก มาเกิดเป็นมนุษย์ใน
ที่ไร ๆ จะเป็นผู้มีสมบัติน้อย”

“บุคคลผู้ให้ข้าว น้ำ ดอกไม้ ของหอม ที่นอน
ที่อยู่ หรือเครื่องประทีปแก่สมณพราหมณ์ ครันตายไป
ย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์ด้วยกรรมนั้น ถ้าตายไปไม่เกิด
ในสุคติโลกสวรรค์ มาเกิดเป็นมนุษย์ในที่ไร ๆ จะเป็นผู้มี
สมบัติมาก”

อาศัยความตามพระสูตรข้างบนนี้ “ผู้มีน้อยได้ไป
มาก” ก็คือบุคคลผู้มีทรัพย์สมบัติน้อยในชาตินี้ แต่ได้
พยายามทำบุญและสะสมความดีต่างๆ ที่เรียกว่า “บุญนิธิ”
ไว้ บุญนี้จะส่งผลให้มีทรัพย์สมบัติมากในชาติหน้า เพราะ
บุญดังกล่าวนี้เป็นของเฉพาะตนที่จะติดตามเราไป ดังที่จะ
ปรากฏในคาถาอนุโมทนาว่า

อสาธารณมณเฑสั

อโฆรโณ นิธิ

กบิราถ ธีโร ปุณฺณานิโย

นิธิ อนุกามิโก

แปลว่า ชุมทรัพย์คือบุญ ไม่สาธารถแก่คนเหล่านี้
 ใจก็ลักไปไม่ได้ ผู้มีปัญญา จึงควรทำบุญซึ่งเป็นนิธิตาม
 ตนไปได้

บุญทั้งกล่าวนี้จะมากหรือน้อยมากด้วยวัตถุ แต่มากด้วย
 เจตนา ก็ย่อมเป็นนิธิตามตนและส่งผลให้เป็นคนมีทรัพย์
 สมบัติมากในชาติหน้าได้ อุปมากับคนที่มียศชั้นขุนแม่เพียงชั้น
 เดียวมีผลก็มีได้ทานทั้งเนื้อทั้งเม็ดจนหมด แต่รู้จักแบ่งเม็ด
 ส่วนหนึ่งไว้เพาะเป็นต้นใหม่ต่อไป เป็นที่แน่นอนว่าบุคคล
 ผู้^๕ จะมีชนุนเก็บผลทานได้เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม

“ผู้ที่มีมากแต่ได้ไปน้อย” หมายถึงผู้ที่ไม่รู้จักสั่ง
 สมบุญ เพราะประกอบด้วยตระหนี่ทั้งที่มีทรัพย์สมบัติมาก
 ก็จะเห็นได้จาก ท่านเศรษฐีบิดาของปณวัณซึ่งเป็นผู้^๕ เป็นสามี
 ของนางวิสาขา มหาอุบาสิกที่เกิดขึ้นไม่ร่ำรวย แล้วเสวย
 ความสุขสมบูรณ์ดังกล่าว พระอรุณก็มาบิณฑบาตก็เกล้ง
 ทำไม่เห็น เนื่องมาจากความตระหนี่ ท่านเศรษฐีนี้ นาง
 วิสาขากล่าวว่ากำลังกินบุญเก่า บุญเก่านี้ถ้าไม่มีการสั่งบุญ
 เพิ่มเติม บุญนั้นก็ค่อย ๆ ลดลง คือจะทำให้มีทรัพย์สมบัติ
 น้อยลงในชาติหน้า อุปมาได้กับบุคคลที่มีสวนขุ่นมากมาย

มีผลก็ขายบ้าง ทานบ้าง ทานก็ทานหมดทั้งเนื้อทั้งเม็ด ไม่
คิดเก็บเม็ดไปเพาะซ้ำเป็นต้นใหม่สำรองไว้บ้าง นาน ๆ เข้า
ขนุนทั้งกล่าวก้อาจให้ผลน้อยลง เนื่องจากต้นแก่บ้าง ตาย
ไปบ้าง คงมี เป็นต้น

น.ส. จลัพร แสงบุญนำ.....

หมายความว่าคนเกิดมาแล้วตาย ตายแล้วเกิด เวลา
ตายเอาอะไรไปไม่ได้เลยนอกจากบุญกับบาป ผู้มีน้อยก็ได้
แก่คนจนพอใจในการทำบุญ ทำครั้งละเล็กละน้อยไม่เลิก
การทำบุญ ชักชวนผู้อื่นทำหรือร่วมทำกับผู้อื่น ทำด้วย
อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ยารักษาโรค เลือกลงของดี ๆ
แม้จะไม่มากเพราะมีน้อยแต่ก็ประณีตเป็นทานบดหรือทาน
กลางเป็นทานสหาย ผู้รับเป็นปฎิภาหมีศีลาจารวัตร ไม่
บุคลิกละเจอะจงมุงให้ผู้รับได้ประโยชน์จากทรัพย์ที่บริจาคและ
เวลาทำบุญไปมากเป็นชั้นหนึ่ง ถ้าขาดปัญญา ทำตามเขา
แม้จะมีความสุขเป็นโสมนัสแต่บุญก็แรงเป็นชั้นสองรองลงมา
ถึงอย่างนั้นบุญก็ยังเป็นพาหนะนำส่งวิญญูณ คือปฏิสนธิจิต
ให้ตรงไปเกิดในภพภูมิที่มีบุญคอยต้อนรับอยู่ มีรูปร่าง และ
จิตใจสมบูรณ์มีทรัพย์สมบัติและผู้ช่วยมากไม่ขาดแคลนเว้น

แต่จะมีผลของบาปหนักมาทำนจนเสีย เรียกว่ามีมหากุศล
วิบากเป็นบุญหนุนให้ได้ไปเกิดเป็นคนดี มีทรัพย์มีบุญมาก
แม้จะมีน้อยทำบุญน้อย ตรงกับที่ว่า “ผู้มีน้อยแต่ได้ไปมาก”

ส่วนผู้มีทรัพย์มากอันเกิดจากบุญเก่าแต่มีมาไม่สร้าง
บุญใหม่ บุญเก่าก็ย่อมมีวันหมดเพราะให้ผลแล้ว เมื่อมี
ความตระหนี่หรือไม่เข้าใจทำบุญ ทำโดยเสียไม่ได้ แม้จะ
เข้าใจผลของบุญอยู่บ้าง คิดอยากทำบ้าง ถูกชวนบ้าง แต่
ก็ไม่เกิดความสุขใจมากเท่าที่ควรกลับรู้สึกเฉย ๆ ต่อผลของ
บุญเช่นนั้นเป็นการทำบุญ ด้วยใจเป็นอนุเบกขาต่อบุญและมุ่ง
ทำบุญ เพื่อเกียรติเพื่อแข่งขันอวดผู้อื่น อย่างนั้นก็ว่าได้
บุญเหมือนกัน แต่ว่าได้บุญน้อย ความจริงผู้มีบุญมากน่าจะ
คล่องตัวในการทำบุญ เพราะว่ามีทรัพย์หรือทานสนับ-
สนุนอยู่มากกว่าผู้มีน้อย เหมือนนกสิงครกลงมาจากภูเขาคือเป็น
การง่ายมาก แต่กลับทำบุญด้วยจิตเป็นอนุเบกขา บุญจึง
บกพร่อง แม้จะได้เกิดเป็นคนเพราะบุญ แต่ต้องมีรูปร่าง
พิการไม่สมประกอบ จิตใจไม่สมบูรณ์โง่เขลาลำบากยากจน
เพราะได้บุญไปน้อย ตรงกับที่ว่า “ผู้มีมากแต่ได้ไปน้อย”

นายพร สวัสดิ์ไทร

ข้อความที่ว่า “ผู้มีน้อยได้ไปมาก ผู้มีมากแต่ได้ไปน้อย” ก็คือผู้มีทรัพย์น้อยแต่รู้จักบริจาคให้แก่บุคคลที่ควรทานควรให้ย่อมส่งผลให้เกิดความสุข เพราะทำถูก และเป็นที่รู้จักกาล รู้จักบริษัท รู้จักบุคคลว่าเวลาไหนควรให้ทาน ผลแห่งการกุศลก็มีมาก ส่วนผู้มีมากแต่ได้ไปน้อย เพราะเกิดกิเลส ความตระหนี่เข้าครอบงำ จึงไม่รู้ว่าตนควรจะใช้ทรัพย์ที่มีอยู่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมได้อย่างไร มีใครบ้างควรช่วยเหลือ ควรสงเคราะห์ ควรอนุเคราะห์ เมื่อไม่รู้จักอย่างนี้ ก็ไม่สามารถเอื้ออำนาจประโยชน์สุขแก่ตัวเองและส่วนรวมได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้มีทรัพย์มาก แต่ไม่ยอมคิดช่วยเหลือผู้อื่นที่ควรช่วยเหลือ เพราะที่ความเห็นแก่ตัว เมื่อ “อกุศล” มีมาก “กุศล” ย่อมมีน้อย ผู้มีมาก ก็ได้กุศลไปน้อย ส่วนผู้มีทรัพย์น้อยเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว ก็ได้กุศลไปมาก เพราะเป็นผู้รู้จักเดินสายกลาง ความสุขก็มีมาก ซึ่งตรงตามแนวคำสอน ของพระพุทธองค์ทุกประการ

นายวิรัตน์ ห่านหิรัญ

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๒/๒๕๖๖

ปัญหา: ตามคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่า บิคา
มารดาเป็นพรหมของบุตรนั้น หมายความว่า
อย่างไร อธิบายให้ชัดเจน

คำตอบ:

ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของพรหม ซึ่งมีอยู่ ๔ ประการ
ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา เรียกว่า พรหม-
วิหารธรรม^๕ ผู้ประพฤติตามธรรมข้อ^๕นี้ ได้ชื่อว่าเป็น
พรหม พรหมในที่นี้ไม่จำเป็นต้องเป็นพระพรหมเทวดาบน
สวรรค์ ซึ่งมี ๔ หน้า เพราะพรหมในความหมายของพุทธ-
ศาสนา มีความหมายเป็น ๒ คือ:-

๑. พรหมโดยอุปบัติ ได้แก่ผู้ไปเกิดเป็นพรหม
เนื่องจากมีพรหมวิหารธรรม ๔ เป็นเครื่องดำรงอยู่

๒. พรหมโดยสมมติ ได้แก่ผู้ใหญ่ทั้งหลายที่ได้เป็น

หัวหน้าที่ของหมู่ และสามารถเป็นอยู่อย่างสงบสุข เป็น๗
 นับถือ รักใคร่ของผู้น้อยก็เพราะมีพรหมวิหารธรรม ๔ ข้อ^๕
 และพรหมโดยสมตีกฎประเภทหนึ่งก็คือ บิฑามารดา ทั้ง
 พระพุทธพจน์ที่ว่า “พฺรหฺมาติ มาตาปิโตร” มารดาบิดา
 ชื่อว่าเป็นพรหม และเป็นพรหมของบุตร เหตุใดพระพุทธ-
 องค์จึงทรงกล่าวยกย่องมารดาบิดา ว่าเป็นพรหมของบุตร
 จะขอทำความเข้าใจดังต่อไปนี้

ในฐานะเป็นบิฑามารดาผู้ให้กำเนิดบุตร ท่านย่อมมี
 ความรัก และเป็นห่วงเล็ดในอกของท่าน เป็นความรักที่
 บริสุทธิ์ มิได้มีอะไรแอบแฝงอยู่ ปราบถนอมอยู่เสมอที่จะ
 บุตรของตนมีความร่มเย็นเป็นสุข เรียกคุณธรรมข้อนี้ว่า
เมตตา บิฑามารดาผู้มีจิตเปี่ยมด้วยเมตตา จึงเป็นที่น่ารัก
 น่าเคารพนับถือของบุตรหลานยิ่งนัก ผู้มีความเมตตาอยู่เป็น
 นิยาย่อมขจัดเสียได้ซึ่งความพยาบาทปองร้ายผู้อื่น

คุณธรรมข้อที่ ๒ ของบิฑามารดาก็คือ **กรุณา** ช่วย
 เหลือบุตรของตนให้พ้นทุกข์แทนการคิดเบียดเบียนทำร้าย
 เรียกว่าขจัดวิหิงสาได้ บิฑามารดาต้องประคับประคองทะนุ-
 ถนอมบุตรของตนตั้งแต่วันตั้งครรภ์ถึงวันคลอด เพราะกลัว

อันตรายที่จะเกิดมีแก่บุตรในครรภ์ เมื่อคลอดออกมาแล้วเลี้ยงดู
 ให้น้ำ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ตลอดจนการ
 พร่ำสอนให้เว้นการทำความชั่ว ทำแต่ความดี ให้การศึกษา
 เล่าเรียน หาครูครองที่สมควรให้ และมอบทรัพย์ให้ในกาล
 ที่เหมาะสม ทั้งหมดนั้นก็เพื่อจะให้บุตรธิดาของตนพ้นจาก
 ทุกข์ภัยขัดข้องนานาประการ

พรหมวิหารธรรมข้อที่ ๓ คือ **มฤตา** ความพลอย
 ยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คุณธรรมข้อนี้เป็นหลักแห่งความรู้สึกรักอา
 ริยา กัดกันทำลายล้างกันลงได้ บิฑามารดา^๕นั้นมีแต่จะยินดี
 เป็นสุขใจเมื่อบุตรธิดาของตนได้ดี เป็นต้นว่า บุตรธิดา
 เอาใจใส่ต่อหน้าที่การงาน ขยันศึกษาเล่าเรียน เรียนเก่ง
 บิฑามารดาก็มีความดีใจ บุตรจะได้ลาภยศสรรเสริญ หรือสุข
 บิฑามารดาก็พลอยชื่นชมยินดีเป็นหนักหนาด้วย

ข้อที่ ๔ นั้น คือ **อุเบกขา** หมายถึง การวางเฉย
 วางใจเป็นกลาง กำจัดความมีอคติในใจ ได้แก่การวางเฉย
 ในเมื่อสุกวิสัยที่จะช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก ไม่ว่าจะเป็นผู้
 ไตก็ตาม เพราะเหตุที่เขาสร้างกรรม^๕นั้นขึ้นมาเอง จึงต้อง
 รับผลของกรรมนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ บิฑามารดาจึงต้อง

มีคุณธรรมข้อ^๕ด้วยในบางกรณี หากมีอุเบกขา วางใจเป็นกลางแล้ว จิตใจจะสงบขึ้น รู้เท่าทันตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และจะต้องตัดสินใจในทางที่ถูกที่ยุติธรรมได้

ด้วยคุณธรรมทั้ง ๔ ดังกล่าวนี้อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงยกย่องมารดาบิดาว่าเป็นพรหมของบุตร

น.ส. กัญญา ล้อศรีเมือง

พรหมวิหาร ๔ ของบิดามารดาที่มีต่อบุตรของตนนั้น^๕ มีความหมายแยกเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

๑. เมตตา ความรัก ความปรารถนา ให้บุตรของตนได้รับความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป แม้ว่าบุตรจะไม่ได้ตกอยู่ในความทุกข์ก็ตาม ถ้าบุตรยังอยู่ในระดับที่ไม่ทุกข์ไม่สุข หรือมีสุขแต่เพียงเล็กน้อย บิดามารดาก็ปรารถนาจะให้บุตรได้รับความสุขทั้งกายทั้งใจยิ่ง ๆ ขึ้นไป ถึงแม้ว่าบิดามารดาเองจะต้องช่วยเหลือด้วยความเหนื่อยยากบ้าง ก็เต็มใจอย่างยิ่ง โดยไม่นึกหวังผลตอบแทนจากบุตรเลย

๒. กรุณา ความต้องการ ความปรารถนาที่จะให้บุตรของตนพ้นไปจากทุกข์ ในเมื่อบุตรนั้นตกอยู่ในความ

ทุกข์ ย่อมต้องชวนชวหาทางช่วยอย่างเต็มความสามารถ
แม้ว่าบุตรจะยังไม่ถึงกับเป็นสุขอย่างสิ้นเหลือก็ตาม ถ้าบุตร
ของตนยังไม่พ้นจากทุกข์แล้ว บิดามารดาก็ไม่อาจทนดู
ความทุกข์ของบุตรได้

๓. มุกิตา ความพลอยยินดีในบุตรของตนที่ประสบ
กับ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข บิดามารดาย่อมรู้สึกยินดีเป็น
อย่างยิ่งด้วยใจจริง ไม่มีเคลือบแฝงด้วยริษยาในบุตรของ
ตนเลยแม้แต่น้อย บางครั้งจะเห็นได้จากการแสดงออกของ
บิดามารดาในทางพูดจา ขอย่อง กล่าวขวัญถึงบุตรของตน
ต่อคนอื่นอยู่เสมอ หน้าตาก็พลอยยิ้มเอิบ เมื่อถึงถึงความ
เจริญของบุตรทุกครั้งไป

๔. อุเบกขา ความวางเฉยในบุตรของตนที่อาจจะ
เดินทางผิด ชอบประพฤติชั่วเสียหายเสื่อมเสียต่อวงศ์ตระกูล
สักเพียงไรก็ตาม หรือจะล่วงเกินบิดามารดาอย่างไร บิดา
มารดาก็ไม่เคยถือโทษ โกรธเคืองบุตรของตน บางครั้งปาก
อาจว่าร้าย แต่ใจจริงย่อมตรงกันข้ามกับพูด เพราะบิดา
มารดาอย่ามัวตัดจากบุตรไม่ขาด

สมพงษ์ พินิจการณ์

พรหม แปลว่าประเสริฐ พวกพรหมณ์ เมื่อว่ามี
พระพรหมอยู่บนสวรรค์ ในพระพุทธรูปศาสนาก็กล่าวถึง
พรหมเหมือนกัน โดยแสดงว่า พวกพรหมมีโลกอยู่ต่าง
หากเรียกว่า “พรหมโลก” ซึ่งหมายความว่า เป็นโลกของ
พวกมีใจประเสริฐ มีความประพฤติอันประเสริฐ คำว่า
“วิหารธรรม” นั้น แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ “อยู่”
ในที่นี้หมายถึง “ใจอยู่ในธรรม” เพราะใจคนทั่วไปอาจ
ไปอยู่กับอารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความกลัว ความขัง ความ
อาฆาต ความมั่งร้าย ฯลฯ ซึ่งเป็นทางที่ผิด ไม่เหมาะ
กับความเป็นผู้ใหญ่ พระพุทธเจ้าจึงทรงสั่งสอนธรรมเป็นที่
อยู่ ๔ อย่าง คือ หรหมวิหาร ๔.

น.ส. ศิริกุล ศุขรักษ์

บิดามารดาเป็นบูรพาจารย์ของบุตร คือ เป็นครูคน
แรกของบุตร ท่านเป็นผู้อบรมสั่งสอนไม่ให้ทำความชั่ว มี
จิตปรารถนาจักให้บุตรเป็นคนดี จึงอุปการะสั่งสอนส่งเสริม
ให้บุตรได้ศึกษาเล่าเรียน เพื่อให้เป็นผู้มีวิชาความรู้เอาไว
เลี้ยงชีวิตและดำรงวงศ์ตระกูล เมื่ออายุสมควรก็เลือกหา
สามีภรรยาให้บุตรได้สร้างครอบครัวเพื่อเป็นหลักฐานต่อไป

ในภายหน้า เมื่อบิดามารดา เห็นสมควรแล้วก็มอบทรัพย์สมบัติให้บุตรได้ปกครองสืบเชื้อสายต่อไป ใครอื่นจะมาเอาใจใส่ทะนุถนอมทารกที่^๕ขึ้นชื่อว่าบุตรเหมือนบิดามารดาหาไม่ได้

วิวัฒน์ ภาสบุตร

ทุกซัใด ๆ ก็ไม่ทราบจิตใจพ่อแม่ เท่ากับลูกประพฤตเสียหาย แต่ถ้าบุตรจะชั่วช้าเพียงใด บิดามารดาก็ตัดไม่ขาด เพราะเป็นสายโลหิตของตน ดังนั้น บิดามารดาจึงต้องอบรมสั่งสอนตักเตือนในเมื่อบุตรทำผิด มิฉะนั้นจะเป็นการเกลียดบุตรของตนเอง เพราะนอกจากจะทำให้ตนเองเสียชื่อเสียงแล้ว บุตรก็จะเสียคนจนสายเกินแก้ไข ถ้าอยากให้บุตรได้ดีก็ต้องแนะนำสิ่งที่ดีให้บุตร ว่ากล่าวหรือตีเพื่อสั่งสอน ดังสุภาษิตว่า “รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี” หรือ

วชิรญาณปี ๑๓๒ ว่า

◎ รักบุตรสุดแสน ^๕ เหมือน	เอาใจ
ปางผิดบ่แสดงภัย	เพื่อห้าม
เยี่ยงนี้กันนับใน	ฐานเกลียด บุตรแฮ
ผิวรักควรให้คร่ำ	ผิดต้องตีสอน.

น.ส. พวงเพชร วัชรรัตนพงษ์

อันผู้เป็นบิดามารดา^๕นั้น มาตราแม้ว่าจะกระทบกระ-
เทือนใจหรือต้องลำบากกาย ทุกข์ใจเพราะบุตรของตนชั่ว
เพียงใด ๆ ก็ห้ามมีความพยาบาทอาฆาตต่อบุตรอันเกิดแก่ตน
ไม่ ย่อมอภัยให้ได้อยู่เสมอทุก ๆ กรณีโดยที่ย่อมมีสายใยใจ
(วิญญาน) พันผูก ห่วงใย เอ็นดูสงสารแก่บุตรอยู่ทุกขณะ
จิต.

นายพร ภาสบุตร

มาตามติอู่^๑ปฏิฐานธรรม^๕นี้ พระพุทธเจ้าเคยทรง
บำเพ็ญกัวยความเคารพ^๕ เอื้อเฟื้อตลอดมา แม้แต่ในคราว
เสวยพระชาติเป็นสัตว์ที่ท่านถือว่าเป็นชาติที่อาภัพก็ไม่ทรง
ลดละ จนถึงเป็นศาสดาสอนโลกก็ยังทรงเกิดทุนในธรรม
ข้อ^๕อย่างเปิดเผยไม่ทรงกััดแปลงแก้ไขเป็นอย่างอื่น ทรง
เห็นว่า เป็นธรรมอันถูกต้องเหมาะสมอย่างยิ่งแล้ว.

นายพยอม เกิดไฟโรจน์

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๔/๒๕๑๖

ปัญหา : สมมติว่า นักศึกษาของวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดหนึ่ง เป็นคนที่มีประวัติการศึกษาดี และมีความประพฤติดีมาโดยตลอด แต่ขณะที่กำลังเรียนอยู่ปีสุดท้าย เกิดมีอุปสรรคไม่มีเงินพอเสียค่าเล่าเรียน และไม่อาจจะขอยืมเงินจากใคร ๆ ได้ หากเขาไม่เสียค่าเล่าเรียน ทางวิทยาลัยก็จะไม่อนุญาตให้เข้าสอบไล่ เพื่อให้ได้เข้าสอบนักเรียนผู้ถูกสมมตินี้จึงได้ขโมยเงินของเพื่อนนักศึกษาคนหนึ่ง ด้วยความประสงค์เพื่อจะนำเงินไปเสียค่าเล่าเรียนให้เรียบร้อย แต่ปรากฏว่าตำรวจจับได้ และถูกนำตัวไปดำเนินคดีตามระเบียบเมือง ตามเรื่องสมมตินี้ ถามว่า ถ้าพิจารณาตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา นักศึกษาคณะนี้ขาดหลักธรรมข้อไหนจึงเป็นเหตุให้ถลำตัวประพฤติดุศีลเช่นนั้น ขอให้ชี้แจงเหตุผลประกอบคำตอบด้วย

เฉลย : ตามปัญหาที่สมมติว่านักศึกษาผู้หนึ่งขโมยเงินของ

เพื่อนนักศึกษาด้วยกันเพื่อไปชำระค่าเล่าเรียนนั้น นักศึกษา
ผู้กระทำผิดขาดธรรมะในหลักแห่งพระพุทธศาสนาหลายข้อ
ขอยกมาชี้แจงตามลำดับต่อไป^๕ คือนักศึกษาผู้นั้นขาดธรรม
ที่เรียกว่า “กุศลกรรมบถ” ข้อที่เจ็ดเป็นกายกรรมชื่อ
“อทินนาทาน” การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้
ด้วยอาการแห่งการขโมยและขาดธรรมที่เรียกว่า “ทมะ”
แปลว่าความข่มใจ เขาเป็นคนที่ปล่อยอำนาจฝ่ายต่ำให้พุ่ง
โพล่งขึ้นมาจนเป็นกิเลสเหนืออำนาจฝ่ายสูงก่อให้เกิดอกุศล-
กรรม เขาไม่ใช้ทมะเข้าข่มระบับจึงพลอยให้ขาด “หิริโอต-
ตัมปะ” ความละอายและความอายเกรงกลัวต่อบาปเสียสิ้น
จิตใจมีโทษะความหลงไปในทางผิดและเกิดอกุศลคือโลภะ
ปล่อยให้อิตยอยากได้ของเขามา นอกจากนั้นนักศึกษาผู้ลัก-
ทรัพย์ของเพื่อนยังขาด “วุฒติธรรม” ข้อที่ชื่อว่า “โยนิโส-
มนสิการ” คือการตริตrongให้รู้จักสิ่งที่ดีหรือชั่วโดยอุบายอัน
ชอบ หมายความว่า การขโมยทรัพย์ของผู้อื่นเป็นความชั่ว
ไม่ดี ควรจะเลิกล้มความคิดลัทธิขโมยนั้น แต่ตรงกันข้ามเขา
ไม่ใช้การตริตrongเช่นนั้น ถ้าเป็นคนยึดมั่นในคำสั่งสอนของ
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริงแล้ว ย่อมใช้หลักธรรม

ของพระพุทธองค์ประหารกิเลสที่เกิดการลักขโมยเสียได้
ธรรมที่เป็นเครื่อง ประหารกิเลส นั้นก็เป็นหลักใหญ่ใน
พุทธศาสนา คือ “สพฺพปาปสฺส อภินิ” การไม่ทำชั่วทั้ง
ปวง หรือถ้าสำนึกได้ตามพระพุทธภาษิตที่ทรงตรัสว่า “อภินิ
ทุกกตํ เสวยโย” ความชั่วไม่ทำเสียเลยดีกว่า ก็ย่อมระงับใจ
ได้ไม่กระทำความผิด คิดมีวิธีที่จะแก้ไขด้วยวิธีที่เป็น
กุศลกรรมอย่างอื่นจนเป็นผลสำเร็จขึ้นมาจนได้

อนึ่ง นักศึกษาผู้กระทำผิดขาดความเป็น “มิตรแท้”
ข้อที่เรียกว่า “มิตรอุปการะ” เขาเป็นมิตรเทียมที่เรียกว่า
มิตรปกอลอกมีลักษณะคิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว ไม่พยายาม
ช่วยตัวเองให้ยิ่งยวด ไม่ใช่พระพุทธวจนะที่สมเด็จพระสัม-
มาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ว่า “อตุตา หิ อตุตฺตโน นาโถ”
ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน เขาหวังพึ่งคนจนขาดวิธีจึงเกิดคิด
เดือดร้อนแก่ตนจึงถูกจับกุมคุมขังขึ้น

วิวัฒน์ ภาสบุตร

ถ้าพิจารณาตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา นัก-
ศึกษาขาดหลักธรรมในฆราวาสธรรม จึงเป็นเหตุให้ล้า-
ตัวประพฤติดุศีลเช่นนี้ ฆราวาสธรรมมีอยู่ ๔ ข้อ ดังนี้

๑. สัจจะ ความซื่อตรงต่อกัน
๒. ทมะ ความข่มใจได้จากอารมณ์ที่ยั่ววน
๓. ขันติ ความอดทนจากอารมณ์ที่กระทบกระทั่ง
๔. จาคะ ความเสียสละ

นักศึกษาคนนี้ร่วมอยู่ในสังคมนักศึกษาด้วยกัน นักศึกษาทุกคนเป็นมิตรสหายกัน หน้าที่ของเขาก็ต้องซื่อตรงต่อกัน จึงจะเป็นคนดีมีธรรมะ แต่ขาดความซื่อตรงไปขโมยเงินของเพื่อนจึงทำให้ขาดธรรมะข้อนี้สัจจะ นักศึกษาคนนี้ขาดเงินเป็นอุปสรรคสำคัญ ทำให้กลุ้มใจเมื่อมองเห็นเงินของเพื่อนกัน ก็ถูกเงินนี้ยั่ววนชวนชักให้ทำทุจริตคือลักขโมย และลักขโมยเงินนั้นเพราะขาดความข่มใจคือข่มใจไว้ไม่ได้ จึงชื่อว่าขาดธรรมะนี้ข้อทมะ เมื่อเขาคิดว่า จะต้องออกจากวิทยาลัย ซึ่งทำให้ออนาคตของเขาหมดความหมาย จะต้องทนทุกข์ลำบากและคิดว่าจะอดทนไม่ได้หรือไม่อยากจะอดทน ต้องการจะสอบไล่ให้ได้ จึงขโมยเงินเพื่อนานนี้ จึงเชื่อว่าขาดธรรมะนี้ข้อขันติ เพราะไม่คิดอดทนความลำบากในชีวิตอนาคต และชื่อว่าเป็นคนเห็นแก่ตัวอย่างแรงด้วย เพราะคิดแต่จะแก้ไขความขัดข้องแต่เพียง

ของตนเองเท่านั้น เงินของเพื่อนเขามีไว้เพื่อแก้อุปสรรค
 อย่างเดียวกันนี้ เมื่อเขาไม่มีเงินก็จะเกิดอุปสรรคเหมือนกัน
 นั่นไม่ผิด คือไม่คิดถึงผู้อื่น เอาแต่ได้ฝ่ายเดียวเท่านั้น ขาด
 ความเสียสละเพื่อผู้อื่น จึงเชื่อว่าชาดกรรมนี้ข้อจาจะ ถ้า
 เขามีจาคะจะต้องยอมทนทุกข์ลำบากเสียเอง คือทุกข์ลำบาก
 เพราะการไม่ได้สอบไล่และเรียนไม่สำเร็จ ตั้งความปรารถนา
 ขอให้ผู้อื่นเขาเรียนสำเร็จ จึงจะถูกรัชมะข้อนี้ แต่หาเป็น
 เช่นนั้นไม่กลับเก็บอารมณ์ขุ่นมัวเพราะความเห็นแก่ตัวเข้า
 ไว้ จึงทำทุจริตทั้งกล่าวมาแล้ว การกระทำของเขาจึงขาด
 ฆราวาสธรรมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาดังกล่าว
 แล้ว

นักศึกษาผู้สมมติผู้ประพฤตินี้เนื่องจากขาดหลักธรรม
 ตามคำสอนของพระพุทธศาสนาหลายประการ ดังจะอธิบาย
 เรียงตามลำดับความสำคัญของที่มีต่อกรณี ดังต่อไปนี้

๑. สติสัมปชัญญะ คือความระลึกได้ไม่ลืมหรือธรรม
 อันมีอุปการะมาก ซึ่งเป็นธรรมอันควบคุมการกระทำ การ
 การพูด การดู การคิดของบุคคลให้ดำเนินไปโดยถูกต้อง

ขาดสติสัมปชัญญะ คือ ความรู้วาทนกำลังทำสิ่งนั้นผิด

หรือถูกประการใด

๒. หิริโอตตปปะ นักศึกษารู้แก่ใจตนเองว่า การขโมยเป็นสิ่งที่ผิดศีลธรรมแล้ว เป็นบาป และหิริ คือความละอายต่อบาป จึงได้ประพฤติชั่ว และขาดโอตตปปะ คือความเกรงกลัวต่อผลของการการทำชั่ว ซึ่งนอกจากจะผิดศีลธรรมแล้ว ยังเป็นการผิดต่อกฎหมายบ้านเมืองด้วย

๓. กุศลมูล นักศึกษาไม่ได้ยึดในหลักกุศลมูล อันเป็นเรื่องกำหนด ให้กระทำแต่ความดี ๓ ประการ ได้แก่ อโลภะ อโทสะ อโมหะ จึงเกิดความโลภอยากได้เงินของผู้อื่นไม่คำนึงว่าจะทำให้เขาเสียหาย ปล่อยให้ตนเองหลงผิดกระทำการไม่สมควร

๔. นักศึกษาขาดทวาราวาสธรรม อันเป็นธรรมของชาวบ้านหรือผู้ครองเรือนโดยทั่วไป ในข้อสัจจะ คือความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนหรือผู้คบหาสมาคมเกี่ยวข้อง และข้อทมะ ความรู้จักข่มใจ มิให้คิดกระทำการสิ่งที่ไม่ดีงาม ซึ่งก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

นอกจากหลักธรรมดังกล่าว นักศึกษาผู้ประพฤติตนเป็นขโมย ยังขาดความยึดมั่นหลักธรรมคำสอนของพระ-

พุทธศาสนาในรูปของพุทธภาษิต กล่าวคือ

๑. อตฺตานํ นาตฺวิตฺเตยฺย (บุคคลไม่ลืมนั่น)

พุทธภาษิตนี้สอนให้บุคคลไม่ลืมนั่น ได้แก่ความไม่
ประมาท ไม่เผลอตนมีความรู้ตัวอยู่เสมอ

๒. รกฺขเขยฺย อตฺตโน สาธํ ลวณํ โลณคํ ขณ
(พึงรักษาความดีของตนไว้ได้ทั้งเกลือกษาความเค็ม) นัก-
ศึกษาได้ประพฤตินดีมาแล้วไม่ควรแก้ปัญหาโดยการไม่
สุจริต เป็นการทำลายความดีที่ตนสร้างสมไว้

สัมา สัมมัตถ์

น่าเห็นใจอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษา ซึ่งตามประวัติเป็น
คนดีมีความประพฤติดี แต่ต้องไปขโมยเงินของผู้อื่นเพื่อจะ
ให้ตนเองต้องเข้าสอบ คนเราส่วนมากที่ตกอยู่ในภาวะ
เช่นนี้มักจะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป เพื่อเป็นการแก้ปัญหา
เฉพาะหน้า โดยคิดว่าการกระทำของตนนั้นถูกต้องทั้ง ๆ ที่
การกระทำนั้นจะเป็นความผิดก็ตาม คนเราพยายามแก้ปัญหา
มีดแปดด้านก็มักจะมองหาความถูกต้องไม่เห็นเหมือนกับ
เส้นผมบังภูเขา และถึงแม้ว่านักศึกษาคนนั้นจะเป็นคนดีมา

โดยตลอด แต่เมื่อเกิดสภาวะบีบคั้นจนมาจึงทำให้เขาตัดสินใจ
 ใจสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป หากจะพิจารณาหลักคำสอนของพระ-
 พุทธศาสนานักศึกษาผู้นี้ได้กระทำผิดอย่างเต็มประตู เพราะ
 ได้เกิด “มโนทุจริต” คือ โลภอยากได้ของเขา ขาดหิริ
 หรือความละอายใจ เมื่อความละอายใจไม่มี โอตตัปปะหรือ
 ความเกรงกลัวใครก็ไม่มี

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๒/๒๕๑๑

บางตอนของคำตอบ

เรื่องหลักไตรลักษณ์นี้เป็นประพจน์ของสังขารและสภาวะธรรม ดังคำว่า สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา สพฺเพ สงฺขารา อนตฺตา สังขารทังปว เป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และธรรมทังปว เป็นอนัตตา อันจะเข้าไปถือเอาไม่ได้

พึงทราบว่ พระพุทธองค์ทรงบัญญัติ พระธรรมวินัย หรือคำสั่งสอน ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นไว้ เพราะอาศัย สังขารและสภาวะธรรมเป็นเหตุ

เบญจขันธ์ก็ดี ผัสสะอาศัยอายตนะภายในและภายนอก กระทบกัน มีตากระทบรูปเป็นต้น ย่อมเกิดขันธ์ ๕ ล้วน เป็นสังขารและสภาวะธรรม ซึ่งมีพจน์ของไตรลักษณ์

เรื่องไตรลักษณ์จึงเป็นหลักธรรมสำหรับปฏิบัติของชาวพุทธที่ต้องรู้ ต้องพิจารณา ต้องให้เห็นแจ้ง เพื่อมาละ

ตัวกิเลสหรือราคะ โทสะ โมหะ และอวิชชา จนพ้นจาก
มวลทุกข์

พระพุทธองค์ทราบดีว่า สัตว์โลกเป็นทุกข์เพราะ
ตัวกิเลสดังกล่าว จึงทรงพราสอนให้มาละตัวกิเลสเหล่านี^๕
เสียโดยพิจารณาไตรลักษณ์จนเกิดปัญญา เห็นตามความเป็น
จริง พ้นจากทุกข์สน

ดังปรากฏในอนัตตลักขณสูตร พระบัญญัติก็พ้น
ทุกข์เพราะเห็นแจ้งในไตรลักษณ์ครั้ง^๕แรก และในอาทิต-
ตปริยายสูตร พระภิกษุชฎิลสามพี่น้องพร้อมบริวารหนึ่งพัน
องค์ พ้นจากความร้อนที่เผาอยู่ให้เป็นทุกข์จนหมดสิ้น
เพราะเห็นแจ้งในไตรลักษณ์ครั้งที่ ๒ และในที่อื่นอีกมากจน
มีคำว่า “เอวํ ภากา จ ปนสฺส ภควโต สาวเกสุ
อนุสาสนี พหุลา ปวตฺตติ ฯ สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขา
สพฺเพ ธมฺมา อนฺตตา” พระพุทธเจ้าได้ทรงพราสอนสาวก^๕
ทั้งหลาย ส่วนมากดังนี้ สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์^๕
และธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา”

จึงควรเห็นว่า ไตรลักษณ์มีความสำคัญในการเป็น
หลักธรรมสำหรับปฏิบัติ เพื่อความดับทุกข์ทั้งปวง และ

ขนาดขาดไม่ได้ในคำสอนพระพุทธศาสนา ดังปรากฏว่าใน
การทำวัตรสวดมนต์ตามวัตรว่า ทั้งอุบาสกอุบาสิกา และ
พระภิกษุสามเณรจะต้องสวดไตรลักษณ์ ดังนี้

—ปรีชา ปริญาพงษ์

— บัญหาว่า ไตรลักษณ์ หรือสามัญลักษณ์มีความ
สำคัญอย่างไร ในคำสอนทางพระพุทธศาสนา

คำว่า ไตรลักษณ์ หรือสามัญลักษณ์ คือ ความเสมอ
กันในความเป็นไปของสังขารธรรม หรือธรรมทั้งหลายที่มี
ปัจจัยปรุงแต่ง ย่อมมีความเสมอกันทั้งสิ้น ท่านจัดเป็น ๓
ลักษณะ คือ

๑. อนิจจลักษณะ คือความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของ
สังขารเครื่องปรุงแต่งทั้งหลาย

๒. ทุกขลักษณะ คือความปรวนแปรไม่คงทนอยู่ได้
ของสังขาร

๓. อนัตตลักษณะ คือความไม่มีตัวตนแห่งธรรม
ทั้งหลาย

โดยสรุปสำหรับไตรลักษณ์ก็คือว่าด้วยรูปนามหรือ

ขันธ์ ๕ มี รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณที่มี
ลักษณะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตนนั่นเอง

คำว่า “คำสอนในทางพุทธศาสนาหรือหัวใจของ
พระพุทธศาสนา” ทำนิจไว้เป็น ๓ เช่นกัน คือ

๑. สัพพปาปสฺส อภินิ การไม่ทำบาปทั้งปวง

๒. กุสลสฺสุปสมฺปทา การถึงพร้อมด้วยการทำความดี

๓. สจิตฺตปริโยทปนํ การทำจิตใจให้ผ่องแผ้วแจ่มใส

คำสอน ๒ ข้อแรก เป็นไปเพื่อการรักษากายและวาจา
ของตน ๆ ให้สะอาด ไม่เป็นคนประพฤติกั้ทั้งกายวาจา ยังไม่
จัดเป็นคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ถึงขั้นสูงสุดได้ จึงต้องมี
ข้อ ๓ คือ การทำจิตให้ผ่องแผ้วแจ่มใส แต่ไม่ใช่ผ่องแผ้ว
แจ่มใสตามความหมายของชาวบ้าน ที่หมายเพียงการสบาย
ใจเท่านั้น แต่หมายถึงการฝึกฝนจิตใจในชั้นสูงให้สงบและ
เกิดปัญญา ธรรมเห็นธรรมทั้งหลายที่ถูกปรุงแต่งขึ้น ว่า
เป็นเพียงรูปนามที่ตกอยู่ในลักษณะ ๓ ดังกล่าวข้างต้น ไม่
ใช่การรู้โดยอ่านตำราหรือคิดเอาเอง แต่จะต้องเป็นการรู้
ประจักษ์ด้วยปัญญาจักขุที่ต้องฝึกฝนตามแนวทางของคำ-
สอนในชั้นวิปัสสนากรรมฐาน จึงจะรู้เห็นรูปนามหรือขันธ์ ๕

คือ รูป เวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณได้ ว่าตกอยู่ในความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน เป็นไปเพื่อความแตกดับในที่สุด การรู้เช่นนี้จึงจัดเป็นการเข้าถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ครบถ้วนในขั้นสูงสุด ถึงขั้นนิมิต্ত หลุดพ้น สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลชั้นพระอรหันต์ มีพระอัสติ-มหาสาวกเป็นต้นเป็นหลักฐาน การรู้อย่างอื่นนอกจากการรู้ตามไตรลักษณ์แล้วไม่จัดเป็นความรู้ที่จะทำจิตใจให้ผ่องแผ้วแจ่มใส ห่างจากมลทินคือกิเลส หมกความโลภ โกรธ หลง เป็นไปเพื่อความไม่เกิดอีกในภพไหน ๆ ได้ ฉะนั้น ไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณ์จึงมีความสำคัญต่อคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ถ้วยประการฉะนี้

— สมพงษ์ พินิจการณ

— รวมความแล้ว หลักเรื่องไตรลักษณ์ นับว่าเป็นประตูก้าวแรกของพุทธศาสนา ผู้ใดที่เป็นชาวพุทธ แต่ไม่เข้าใจหลักไตรลักษณ์ ก็อาจกล่าวได้ว่า ยังไม่ใช่ชาวพุทธที่แท้จริง ไตรลักษณ์ช่วยพอกหัวใจให้เข้าใจในสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อจะได้ก้าวไปสู่สัจธรรมอันสูงขึ้นไป ในการดำรงชีวิต

อยู่ในสังคม ใครลักษณะสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตได้ เช่น การเสียของรัก การหมกหรือการเสื่อมลาภยศ สุข สรรเสริญ ถ้าไม่ใช่ใครลักษณะเข้าช่วยบุคคลนั้นก็จะได้แต่ทุกข์ซ้ำให้ ไม่เป็นอันกินอันนอน เสียทั้งการงานทั้งสุขภาพร่างกาย บางคนก็หาทางออกอย่างสันติจิตโดยทำลายชีวิตตนเอง บางคนก็คับทุกข์อย่างผิดผลาดโดยการหันเข้าหาสุรายาเมา เทียวเตร่ เช่นนี้ไม่ใช่วิธีแก้ทุกข์ เพราะทุกข์ที่ไม่ใช่ว่าจะหาย กลับเป็นการเพิ่มทุกข์มากขึ้น การแก้ด้วยใครลักษณะทำได้ไม่ยาก โดยให้เราทำความเข้าใจความจริงว่า ความทุกข์เป็นธรรมดาของโลก ให้เราเตรียมตัวเตรียมใจที่จะรับสิ่งที่เกิดขึ้น อันเป็นสาเหตุให้เราต้องทุกข์เพราะความไม่เที่ยง แม้กระทั่งความตาย และหาทางแก้ปัญหานั้น เช่น น้ำแข็งเรารู้ว่าต้องละลาย เมื่อใส่แก้ววางไว้มันละลาย เราก็ไม่รู้สึกละอายใจเพราะเป็นของธรรมดาที่มันจะต้องละลาย ถ้าเราทำความเข้าใจ ในเรื่องใครลักษณะกับชีวิตได้ เราก็จะมีความสุข เข้าใจหลักความจริงและใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต สมกับที่เป็นชาวพุทธ

และมีธรรมะเป็นของวิเศษที่ไต่รับ

น.ส. ศิริพร สัจจานันท์

— หลักไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณ์ เป็นรัตนมณีอันล้ำค่า เป็นมรดกที่พระพุทธเจ้าทรงมอบให้พวกเราพุทธบริษัททั้งหลาย ถ้าเข้าถึงเรื่องนี้เรื่องเดียว ก็เป็นอันว่าเข้าถึงพระรัตนตรัย เราจะอยู่ท่ามกลางความทุกข์โดยไม่มีความทุกข์ อยู่ท่ามกลางความโศก ความอาลัย โดยไม่มีความโศก ความอาลัย กฎเกณฑ์อันเป็นธรรมตาชั่งอันช่วยพวกเราได้ถึงขนาดนี้ จึงกล่าวได้ว่า ความเชื่อมั่นว่า หลักไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณ์ เป็นธรรมอันยิ่ง และจะช่วยกันกระแสนแห่งทุกข์ กระแสนแห่งวิญญูให้หัดสั่นลง และเป็นหนทางนำทางให้พุทธบริษัทเข้าถึงพระนิพพานได้ในโอกาสอันสมควร

วิรัช ห่านหิรัญ

— จุดประสงค์สำคัญก็คือ การให้เกิดการรู้สึกว่ามีอะไรที่น่ายึดถือ ไม่มีอะไรที่อยากจะเอาจะมีและจะเป็นเห็นว่า^๗เป็นความหลอกลวงเป็นมายา จนเกิดความเบื่อหน่าย

ต่อสิ่ง^๕ทงปวง ทำให้ถอนความยึดมั่นสำคัญผิดว่าเราเป็นเรา
 เป็นของเรา เป็นนอมตะ และเป็นตัวตนของเราเสียได้ การ
 มีความรู้สึกเช่น^๕นี้จะมีอำนาจคุ้มครองบุคคลผู้มองเห็นไม่ให้
 ตกเป็นทาสของกิเลส หรืออารมณ์ทุกชนิด บุคคลเช่น^๕นี้จะ
 ไม่สามารถทำความชั่วได้ต่อไป.

น.ส. สายสมร ไทยานันท์

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๓/๒๕๐๗

ปัญหา : ผู้ที่ยังถึงนิพพานในชาตินี้ไม่ได้ ควรปฏิบัติตาม
หลักธรรมข้อใด จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ไม่ประมาททั้งในโลกนี้
และโลกหน้า เพราะเหตุไร ?

ตอบ : หลักธรรมที่ควรปฏิบัติโดยตรง คือ :-

๑. ทัศนธรรมิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์
ปัจจุบัน ๔ อย่าง

๑) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ใน
การประกอบกิจเครื่องเลี้ยงชีพที่ดี ในการเล่าเรียนที่ดี ใน
การทำธุระหน้าที่ของตนที่ดี

๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ
รักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ด้วยความหมั่นไม่ให้เป็นอันตราย
ที่ดี รักษางานของตัวไม่ให้เสื่อมเสียไปที่ดี

๓) กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดีไม่คบคน
ชั่ว

๔) สมชีวิตา ความเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลัง
ทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก

๒. สัมปรายิกัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์กาย
หน้า ๔ อย่าง

๑) สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา คือเชื่อใน
สิ่งควรเชื่อ เช่นเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น

๒) สีสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล คือรักษากายวาจา
เรียบร้อย ไม่มีโทษ

๓) จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการบริจาคทาน เป็น
การเฉลี่ยสุขให้แก่ผู้อื่น

๔) บัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา รู้จักบาป
บุญ คุณ โทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น

ด้วยว่า พระพุทธศาสนาสอนไว้เกี่ยวกับอัตตะประ-
โยชน์มี ๒ ประการ อัตตะในปัจจุบันหมายถึงประโยชน์ใน
โลก^{นี้} คือมนุษย์สมบัติสำเร็จด้วยทวิฏฐธรรม ๔ ^{นี้} อัตตะ
ในภายหน้าหมายถึงประโยชน์ในโลกหน้า คือทิพยสมบัติ
สำเร็จด้วยสัมปรายธรรม ๔ ^{นี้}

เมื่อบุคคลมายุคหลักธรรมดังกล่าว ย่อมจะได้รับ

มนุษย์สมบัติ และทิพยสมบัติ จัดเป็นผู้ไม่ประมาท สมดัง
บาลีว่า

อปฺปมตฺโต อุกฺโก อตฺถเก อธิคณฺหาติ ปณฺทิตो
ทิกฺขเจตฺตมเม จ โย อตฺถโก โย อตฺถโก สมฺปฺรายิกो
อตฺถกาสินฺนยา ธีโร ปณฺทิตฺโตติ ปวฺจจติ

“ผู้ไม่ประมาท ย่อมถือเอาอรรถประโยชน์ทั้ง ๒
ไว้ คือประโยชน์ปัจจุบัน และประโยชน์ภายหน้า เราเรียก
บุคคลว่า เป็นนักปราชญ์มีปัญญา ไม่ประมาท เป็นผู้รู้
เพราะได้สำเร็จประโยชน์ดังนี้”

อนึ่ง การที่ยึดเอาหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่งมาปฏิบัติ ให้
บรรลุผลสำเร็จแก่ตน ก็ย่อมเป็นผู้ไม่ประมาทได้ เพราะ
บุคคลผู้กระทำกิจของตน ตนเองอันพึงกระทำ ย่อมเป็นผู้
ไม่ประมาท อีกประการหนึ่ง ความไม่ประมาทเป็นที่รวม
ของข้อธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา สมด้วยคำว่า “อัน
รอยเท้าสัตว์ทั้งหลาย ย่อมย่อลงในรอยเท้าช้างฉันใด ข้อ
ธรรมทั้งหลาย ย่อมย่อลงในความไม่ประมาทฉันนั้น”

ดังนั้น ความมุ่งหมายผลประโยชน์อันใดควรหาข้อ
หลักธรรมที่สนับสนุนโดยตรงมาปฏิบัติ จึงจะสำเร็จสมความ

ตั้งใจโดยเร็วได้

หมวดธรรม ๒ หมวดนี้เป็นหลักธรรมสนับสนุนโดยตรงแก่ผู้ยังเข้าถึงนิพพานในชาตินี้ไม่ได้นำมาปฏิบัติ จัดเป็น ผู้ไม่ประมาทในโลกทั้ง ๒ และสำเร็จประโยชน์ดังกล่าวนี้

ปรีชา ปริญญาพงษ์

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๔/๒๕๑๗

บางตอนของคำตอบ

ต่อไปนี้เป็นบางตอนของคำตอบของผู้ที่ได้รับรางวัล
ปัญหา : หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ในข้อสติสัมปชัญญะ ซึ่งถือว่าเป็นธรรมที่มีอุปการะมากนั้น ท่านเข้าใจอย่างไร ขอให้อธิบายเหตุผล

ตอบ : หลักธรรมของพระพุทธศาสนาในข้อสติสัมปชัญญะ ซึ่งถือว่าเป็นธรรมที่มีอุปการะมากนั้น คือ

สติ ความระลึกได้ ฯ

สัมปชัญญะ ความรู้ทั่ว ฯ

อธิบาย : ความนึกเสียก่อนในเมื่อทำจึงพูดจึงคิด เรียกว่า สติ ได้แก่ความคิดที่คอยห้ามคอยกัน ไม่ให้การทำารพูดเหินไปในทางที่ผิด, ความที่ตามระลึกนึกคิดถึงการที่ทำ คำที่พูด สิ่งที่เกิดขึ้น ๆ ได้ก็เรียกว่าสติ, สติมีหน้าที่กำจัด ธรรมอันเป็นข้าศึก คือ ปมาทะ ความเลินเล่อ ความพลอ

ความสะเพร่า ความไม่รอบคอบ ความหลงลืม ฯ

ความรู้ตัวในเวลากำลังทำ กำลังพูด กำลังคิด คอย
 ประคองการทำพุทธานุสสติให้เป็นที่ชอบ เรียกว่า
 สัมปชัญญะ ไต่ถามความไม่เผลอตัว, สัมปชัญญะมีหน้าที่
 กำจัดธรรมเป็นข้าศึก คือ อณฺเฏาะ ความไม่รู้ ความโง่เขลา
 เบบ่าปัญญา ฯ

สัมปชัญญะ โดยประเภทมี ๔ คือ

๑. ความรู้รอบคอบในสิ่งที่เป็ประโยชน์ เรียกว่า
 สาทถกสัมปชัญญะ

๒. ความรู้รอบคอบในฐานะเป็นที่สบาย เรียกว่า
 สปปายสัมปชัญญะ

๓. ความรู้รอบคอบในทีควรเที่ยวไป เรียกว่าโคจร-
 สัมปชัญญะ

๔. ความรู้รอบคอบในสิ่งที่ไม่หลง เรียกว่าอสมฺโมห-
 สัมปชัญญะ

ดังนั้น สติ สัมปชัญญะ จึงเป็นธรรมมีอุปการะมาก
 เพราะเป็นอุปการะในการงานทั้งปวง

คนมีสติสัมปชัญญะ ย่อมเป็นผู้ไม่ประมาท ไม่เลิน-

เลื่อ ไม่เผลอตัว ไม่สะเพร่า เป็นคนรอบคอบ ละเอียต-
ลอบ ทำพุตถิตอะไรไม่ผิดพลาด ผู้ขาดสติสัมปชัญญะ มัก
ทำพุตผิด ๆ พลาด ๆ

คุณธรรม ๒ ประเภทนี้ ย่อมเป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรม
เหล่าอื่น ๆ ที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ที่มีอยู่แล้วก็ทำให้เจริญ
ยิ่ง ๆ ขึ้น จึงเรียกว่าเป็นธรรมมีอุปการะมาก ๆ

น.ส. เพ็ญเกียรติ เอื้อพูนผล

สติสัมปชัญญะ เป็นธรรมสำหรับชีวิตประจำวัน เป็น
อุปการธรรม ให้คนทำงานตามหน้าที่ ไม่มัวเมาประมาท
มีความรอบคอบละเอียด ทำสิ่งใดก็ไม่ผิดพลาด หากพลาด
บ้างก็ไม่ทำให้เสียใจหรือเดือดร้อนภายหลัง คนไม่มีสติสัม-
ปชัญญะย่อมเล่นไปในอารมณ์ต่าง ๆ สุกแต่จะใคร่ ไม่มี
การยับยั้ง แต่ถ้าสติสัมปชัญญะก็จะรู้สียับยั้ง เลือกแต่
ส่วนดีละส่วนไม่ดีเสีย เป็นที่พึงได้ทั้งทางโลกทางธรรม
คนมีสติสัมปชัญญะย่อมเป็นผู้เจริญ สมกับพุทธภาษิตว่า
อญฺจนวโต สติมโต สุจิตมฺมุตฺต นิสมฺม การิโน
สณฺณตฺตสฺส จ ฌมฺมชีวิโน อปฺปมตฺตสฺส ยโสภิวุพฺผติ

แปลว่า ผลย่อมเจริญแก่ผู้มีความหมั่น มีสติ มีการ-
งานสะอาด ใคร่ครวญแล้วจึงทำ ระวังดีแล้ว เป็นอยู่ใน
ธรรมและไม่ประมาท

เมื่อบุคคลมีสติก็ย่อมมีสัมปชัญญะ เพราะท่านเปรียบ
สติเหมือนดวงไฟ สัมปชัญญะเหมือนแสงไฟ เมื่อมีดวงไฟ
ก็ย่อมมีแสงไฟ หนึ่ง บุคคลเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมข้อ
ใดข้อหนึ่งอยู่ก็ตาม หากมีสติสัมปชัญญะแล้วก็จะ เป็นเครื่อง
อุปการะให้บุคคลนั้นได้ประพฤติปฏิบัติตามธรรมที่ตั้งใจไว้
ได้สม่ำเสมอและตลอดไป ฉะนั้น บุคคลพึงเป็นผู้มีสติสัม-
ปชัญญะ เพราะเป็นธรรมที่มีอุปการะมากแก่บุคคล ฉะนั้น.

นายสมพงษ์ พินิจการณ

สติและสัมปชัญญะ เป็นเจตสิกฝ่ายกุศลธรรมฝ่ายดี
ซึ่งเราทุกคนควรอบรมให้มีขึ้นในใจเพราะมีอุปการะมาก ทำ
ให้เป็นคนทำอะไรได้ไม่บกพร่อง ไม่ผิดพลาด ซึ่งตรงกัน
ข้ามกับคนที่ขาดสติสัมปชัญญะ ผู้มักจะทำสิ่งต่าง ๆ ผิด
พลาด เสียหายอยู่เสมอ

จิตเป็นตัวสั่งงาน เปรียบกับคนขับรถ หรือขับเรือ

ร่างกายเปรียบเสมือนรถหรือเรือ สัมปชัญญะเปรียบเหมือน
พวงมาลัยหรือหางเสือเรือ เพราะในการขับรถ หรือเรือ
พวงมาลัย หรือหางเสือเรือ มีความสำคัญมากขาดมิได้โดย
ฉันทใด ตัวเราหรืออัมภพอันประกอบด้วยร่างกายและจิตใจ
นี้ก็เช่นกัน จะขาดสติและสัมปชัญญะไม่ได้ฉันทนั้น

อนึ่ง สติและสัมปชัญญะเปรียบเสมือนบิณฑามารดา หรือ
พี่เลี้ยงนางนมผู้ปกครองเลี้ยงดูทารกให้เจริญเติบโตปลอด-
ภัยจากอันตราย และให้ประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวัง สติ
และสัมปชัญญะนี้ย่อมให้สำเร็จประโยชน์ในกิจการทุกอย่าง
เปรียบเสมือนราชอำมาตย์ผู้มีความปรารถนาดีให้ราชกิจทุก
อย่างสำเร็จทั้งสมประสงค์ ฉะนั้น ยิ่งในการปฏิบัติเบื่องสูง
เช่นการบำเพ็ญพระกรรมฐานด้วยแล้ว ยิ่งต้องอาศัยกำลัง
ของสติสัมปชัญญะ เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ ทุกคนจึงต้อง
ปรารถนาสติสัมปชัญญะ ในที่ทุกสถานในการงานทั้งปวง
ดังพระบาลีว่า “สติ สพุพตฺถ ปตฺถิยา” สติจำปรารถนา
ในที่ทั้งปวง (บุคคลควรปรารถนาในที่ทั้งปวง)

น.ส. สายสมร ไถยานันท์

คำว่า “สติ” หมายถึงความระลึก ความนึกความ
คิด เป็นธรรมที่จะต้องใช้ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด เพื่อ
จะให้การทำ การพูด การคิดที่จะเกิดขึ้นเป็นไปอย่างถูกต้อง
มิเกิดการผิดพลาดเสียใจในภายหลังได้ ตัวอย่างของคนขาด
สติ เช่น ลุกขึ้นชนโน้นเหยียบนี้ นึกจะลุกก็ลุก นึกจะนั่ง
ก็นั่ง นึกจะเดินก็เดิน ไม่ตรวจตราให้เรียบร้อยว่ามีอะไร
อยู่ตรงไหน ทำให้เกิดผลเสียหาย ซึ่งถ้าเป็นคนที่มีสติไม่
ทำเช่นนั้น

สติเปรียบเหมือนนางเสือเรือ คอยคัด คอยวาดให้มุ่ง
ไปถูกทาง คนมีความรู้ ปัญญา แต่ขาดสติก็เอาตัวไม่รอด
ดังภาษิตว่า “ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด” หรือ “ความ
รู้ดีเท่าดี ถ้าไม่มีสติคุม อำนาจล้าหลุม อบายได้ในบาง
คราว” สติจึงเป็นธรรมที่มีอุปการะมาก ดังที่ท่านสอนว่า
“สติ สาหสวารณา” สติห้ามความผลุนผลันไว้ได้, “สติ
สพฺพตฺถ ปตฺติยา” สติจำปรารภนาในที่ทั้งปวง, “สติ
โลกฺสมิ ชาติโร” สติเป็นธรรมปลุกใจในโลก ดังนี้เป็นต้น

สัมปชัญญะ คือความรู้ตัว คือรู้สึกในขณะที่ทำ ขณะ
พูด ขณะคิด ทำหน้าที่กลั่นกรองการกระทำอีกชั้นหนึ่งจาก

ทสติได้กลั่นกรองมาแล้ว เมื่อสติทำหน้าที่ไม่สมบูรณ์ คือ
เราอาจเผลอตัวไปบ้าง ลืมนึกไปบ้าง ไม่ทันได้คิดบ้าง ก็
เป็นหน้าที่ที่สัมปชัญญะจะต้องรับรู้การกระทำนั้นทันที ถ้า
เป็นการกระทำที่ดีก็รับไว้ ถ้าไม่ดีก็ละเสีย

ด้วยเหตุผลและตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าสติสัมปชัญญะ
เป็นธรรมที่มีอุปการะมาก ช่วยคุ้มครองการดำเนินชีวิต
การกระทำ การพูด การคิด กิจวัตรประจำวันของมนุษย์
ให้ดำเนินไปได้ด้วยความเรียบร้อยถูกต้อง และพอใจ จึง
สมควรที่มนุษย์จะได้ใช้คุณจากข้อพระธรรมอันนี้ เพื่อความ
สุขสมบูรณ์ในชีวิต โดยการยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

น.ส. ศิริพร สัจจานันท์

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๕/๒๕๑๗

ปัญหา: คำว่า “ธรรม” ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความหมายอย่างไร อธิบาย

ต่อไปนี้เป็นบางตอนของคำตอบที่ได้รับรางวัล-

รางวัลที่ ๑

คำว่า “ธรรม” ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา ไม่สามารถจะแปลเป็นภาษาอื่นได้ เพราะมีความหมายกว้าง และครอบคลุมไปหมด ไม่สามารถจะหาศัพท์ใดมาชี้แทนได้

อธิบาย: ธรรม โดยคำ แปลว่า ทรงไว้ หรือสิ่ง เท่านั้นเอง ไม่ใช่สิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยความ หมายถึง สิ่งทุกสิ่งไม่ยกเว้นอะไร ธรรมอาจขยายความหมายได้ ๔ อย่าง คือ

ธรรมในความหมายที่ ๑ หมายถึงสภาวะธรรม หรือ ธรรมชาติ คือ สิ่งทุกสิ่งไม่ยกเว้นอะไร ตั้งแต่สิ่ง

ที่มองเห็นจนกระทั่งไม่เห็นด้วยตา ตลอดจนความคิดที่เป็นนามธรรม

ธรรมในความหมายที่ ๒ หมายถึงความเป็นธรรมตา หรือ กฎธรรมชาติ กฎคือสิ่งทุกสิ่งมีความเปลี่ยนแปลง สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์และมันไม่ใช่ตัวตนของใครนี่คือ สามัญลักษณ์ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา กฎของสิ่งทุกสิ่งเป็นอย่างนั้น

ธรรมในความหมายที่ ๓ หมายถึงหน้าที่ที่เราจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของมัน เพื่อจะได้ไม่เป็นทุกข์

ธรรมในความหมายที่ ๔ หมายถึง ผลที่ได้จากการปฏิบัติ นั่น คือ การเกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามกฎนั้น ได้ผลอย่างไร นั่นก็เป็นธรรม

รวมความหมายของธรรมอย่างย่อที่สุดก็คือ ธรรม-ชาติ ธรรมตา หน้าที่และผลที่ได้

น.ส. เพ็ญเกียรติ เอื้อพนผล

รางวัลที่ ๒

คำว่า “ธรรม” ท่านผู้รอบรู้ว่าเป็นคำมหัสจรรย์อันไม่สามารถจะแปลเป็นภาษาอื่นได้ เพราะมีความหมาย

กว้าง และครอบคลุมไปหมดจนไม่สามารถจำกัดพิสัยใดๆ ในโลกมาใช้แทนได้ ธรรมะ โดยคำ แปลว่าทรงไว้หรือ สิ่งเท่านั้น คือไม่ใช่สิ่งใดสิ่งหนึ่งมิได้ แต่โดยความแล้ว หมายถึงสิ่งทุกสิ่งไม่ยกเว้นอะไรเลย และท่านผู้รู้ยังกรุณา ขยายความให้ชัดอีกว่า อาจแบ่งได้เป็น ๔ อย่าง คือ

ธรรมะ ในความหมายที่ ๑ หมายถึงสิ่งทุกสิ่งไม่ ยกเว้นอะไรเลยนับตั้งแต่สิ่งที่มองเห็นได้จนกระทั่งเห็นไม่ได้ ค้ำยตา ตลอดจนกระทั่งความคิดที่เป็นนามธรรมหมดจักรวาล คือรวมทั้งหมดไม่ยกเว้นอะไรเลย นี่เป็นความหมายของคำ ธรรมะ ซึ่งอมอะไร ๆ ไว้ทั้งหมด

ความหมายที่ ๒ คือ กฎของมัน กล่าวคือเป็นกฎ ของสิ่งทุกสิ่งในความหมายที่ ๑ นั้นเอง เพราะทุกสิ่ง ต้องมีกฎ และกฎดังกล่าวนี้คือ สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์ และมีใจตัวตนของใคร นี่ก็คือ สามัญลักษณ์นั่นเอง (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) กฎของสิ่งทุกสิ่งเป็นอย่างนี้ นี่ก็เป็นความหมายของธรรมะ

ความหมายที่ ๓ หมายถึง หน้าที่ที่เราจะเข้าไป เกี่ยวข้องกับมัน ให้ถูกต้องตามกฎ เพราะเหตุว่าเราก็เป็น

สิ่งหนึ่งที่อยู่ท่ามกลางสิ่งทั้งหลาย ดังนั้นเราจึงจำต้องเกี่ยวข้องกับมัน หนึ่ง การที่เราเกี่ยวข้องกับก็ต้องรู้จักวิธีให้ถูกกับกฎของมันด้วย หนึ่งก็เพื่อที่เราจะได้ไม่ต้องเป็นทุกข์นั่นเองหาใช่อื่นไม่

ความหมายอย่างที ๔ ก็คือ ผลที่ได้จากการทำหน้าที่ของเรา กล่าวคือจากการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องตามกฎที่หมายนั้น ๆ ได้ผลอย่างไร หนึ่งก็เป็นธรรมชาติอีกความหนึ่งเกี่ยว

หากสรุปความหมาย ๔ อย่าง ของธรรมชาติอย่างสั้น ๆ ก็จักได้ดังนี้ :-

อย่างที ๑ ได้แก่ ธรรมชาติ หรือสภาวะธรรม

อย่างที ๒ คือ ความเป็นธรรมตา หรือกฎของธรรมชาติ

อย่างที ๓ คือ หน้าที่ ที่เรจักต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของมันเพื่อจะได้ไม่เป็นทุกข์ และ

อย่างที ๔ คือ ผลที่ได้จากการปฏิบัตินั้น

รวมยอดแล้ว ก็คือ ธรรมชาติ ธรรมตา หน้าที่

และผลที่ได้ นี้แหละคือความหมายของคำว่า “ธรรมะ” ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา.

นายพร ภาสบุตร

คำว่า “ธรรมะ” ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความหมายหลายประการ ดังนี้

๑. ธรรม มาจาก “ธฺ” ธาตุ ที่แปลว่า “ทรง” หมายความว่า ทรงตนเองไว้ เป็นไปตามนั้นและไม่เปลี่ยนแปลง คือ ถ้าดีก็ทรงความดีอยู่เสมอไม่กลายเป็นชั่ว ถ้าชั่วก็ทรงความชั่วอยู่เสมอไม่กลายเป็นดี ถ้าไม่ดีไม่ชั่ว (ตามอภิธรรมนัย) ก็ทรงความไม่ดีไม่ชั่วอยู่เสมอ ไม่กลายเป็นคนดีเป็นคนชั่ว

๒. ในพระพุทธภาษิตบางแห่งแสดงว่าธรรม หมายถึง ส่วนดี คู่กับอธรรมหรืออาธรรม ซึ่งเป็นส่วนไม่ดี ดังพระบาลีว่า “ธรรมกับอธรรมมีผลไม่เหมือนกัน อธรรมย่อมนำไปสู่นิริยะ ส่วนธรรม ให้ถึงสุคติ”

๓. ธรรม หมายถึง สัจธรรม คือ สภาพที่จริง และจริงอยู่เสมอไม่เปลี่ยนแปลง

๔. ธรรม หมายถึง ศาสนธรรม คือ คำสั่งสอน

ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอันประกาศแสดงสังขธรรม

๕. ธรรม หมายถึง สิ่งทีละเอียดเล็กซึ่งหลายอย่าง
หลายประการรวมกัน ที่เรียกว่า ธรรมชาติ มีความหมาย
กว้างขวาง ตัวธรรมชาติแท้ ๆ ก็เรียกว่าธรรม กฎเกณฑ์
ของธรรมชาติก็เรียกว่าธรรม หน้าทีมนุชยะจะต้องประพฤติ
ให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาตินั้น ก็เรียกว่าธรรม ผล
อันใดเกิดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามธรรมชาติ
นั้น ก็เรียกว่าธรรมเหมือนกัน

๖. ธรรม หมายถึงนามธรรมที่เป็นที่กว้างขวาง ที่
ลึกซึ้ง ที่หมายถึงทุก ๆ สิ่ง ที่เข้าใจได้ยากก็มี เข้าใจได้
ง่ายก็มี.

น.ส. ศิริพร สัจจนันท์

รางวัลที่ ๓

คำว่า “ธรรม” ในความหมายทางพระพุทธศาสนา
นั้น กว้างขวางมาก เพราะได้แสดง และบัญญัติไว้จน
เรียกได้ว่า ไม่ว่าจะกล่าวถึงเรื่องอะไรก็ตาม ก็เป็นธรรม
ไปหมด

ในที่นี้ จะกล่าวถึง “ธรรม” ในลักษณะใดลักษณะ
หนึ่ง เท่านั้น

ธรรม แปลว่าปกติหรือธรรมดา สิ่งใดเป็นปกติ
สิ่งใดเป็นธรรมดา สิ่งนั้นคือ “ธรรม” หรือจะกล่าวอีก
อย่างหนึ่งว่า อะไรที่เป็นไปโดยปกติหรือโดยธรรมดา สิ่ง
นั้นเป็นธรรม เช่นคติของโลก คือความเกิด ความแก่
ความเจ็บ และความตาย นี่เป็นเรื่องปกติธรรมดาของโลก
ที่จะต้องเป็นไปอย่างนั้น

เมื่อพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นมาในโลก พระองค์ก็ทรง
ชี้แจงแสดงธรรม อันเป็นหลักธรรมดาหรือคติของโลกนั้นว่า
อย่าไปยึดมั่นถือมั่นนั่นแลแล้วกัน แล้วก็จะไม่เกิดความทุกข์
หรือเกิดกิเลสตัณหา เพราะการที่ปล่อยจิตปล่อยใจไปตาม
อำนาจกิเลสตัณหา ย่อมทำให้เกิดทุกข์หรือโทษภัยในภาย
หลัง แต่ “ธรรม” ในพระพุทธศาสนานี้เท่านั้น ที่จะ
ช่วยให้คนเราอยู่ในโลกโดยปราศจากทุกข์ ด้วยประการ
ทั้งปวง

อีกนัยหนึ่ง ธรรม แปลว่า ธรรมชาติ คือเป็น
ธรรมชาติที่มีการไหลเวียนเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทุกนาที ไม่

ว่าสิ่งนั้นจะเป็นรูปธรรมหรือนามธรรม เพราะอาศัยและ
 บ้างจะหม่นไป หม่นไปจนกว่าเหตุและปัจจัยนั้น ๆ สิ้นสุด
 ลง หรือจนกว่าบุคคลจะถึงความเป็นอย่างอื่นเดียวกับธรรม
 หรือธรรมชาตินั้น ๆ หรือจนกว่าบุคคลจะมีดวงตาเห็นธรรม
 คือเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดเป็นธรรมคา สิ่งนั้นมีความ
 ดับไปเป็นธรรมคา เพราะแท้จริง คนกับธรรม ก็คือเป็น
 สิ่ง ๆ เดียวกัน

เมื่อจะกล่าวให้แคบเข้ามามาก ธรรม แปลว่าสิ่งที่
 ทรงคนเราไว้มิให้ตกไปในทางที่ชั่ว เพราะโดยปกติ คนเรา
 มักคิดชั่ว ทำชั่ว กล่าวชั่ว เป็นไปตามอำนาจฝ่ายต่ำ
 ส่วน “ธรรม” เป็นอำนาจฝ่ายสูง ซึ่งคอยทรงคนเราไว้
 มิให้โลดแล่นไปตามอารมณ์ฝ่ายต่ำดังที่กล่าวมาแล้ว เหตุนี้
 เอง ธรรม จึงเป็นสิ่งจำเป็นมีคุณค่าและประโยชน์อย่าง
 มหาศาลแก่มนุษย์เรา ที่เราจำเป็นที่จะต้องนำเอามาเป็นที่
 พึ่งอันสูงสุดได้

พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้น
 เห็นதாகต ผู้ใดไม่เห็นธรรม ผู้นั้นไม่เห็นதாகต” นี้
 พระองค์ทรงหมายความว่า ให้เห็นธรรม คือความไม่เที่ยง ;

ความเป็นทุกข์ ความเป็นอนัตตาเสียก่อน แล้วพระองค์
จะปรากฏตัวให้เห็น พระพุทธเจ้าที่เป็นเนื้อเท่านั้น มิใช่
กายมิใช่เนื้อหนังมังสา สิ่งที่เป็นกาย หรือเนื้อหนังนั้นเน่า
เปื่อยไปนานแล้ว ส่วนพระพุทธเจ้าที่เป็น “ธรรม” ใน
ความหมายของพระศาสนายังอยู่ ยังไม่ตาย สิ่งนั้นก็คือ
“ธรรม” นั้นเองทั้งนี้ พระพุทธเจ้าตรัสก่อนพระปรินิพพาน
ว่า “ธรรมและวินัยเท่านั้นจะเป็นตัวแทนตถาคต เมื่อเราก
ดับขันธไปแล้ว” สิ่งอื่น ๆ จะมาเป็นตัวแทนพระองค์ไม่
ได้ นอกจาก “ธรรม” เท่านั้นและในธรรมแห่งบทสรุป
นั่นคือ สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นอนัตตา
สิ่งนั้นแหละคือ “ธรรม” ของพระตถาคตเจ้าที่แท้จริง....

นายวิรัตน์ ห่านศิริณ

คำว่า “ธรรม” ตามคำสอนของพระพุทธศาสนามี
ความหมายที่รวมความแล้วทั้งหมดทั้งนี้ คือ หมายถึง
“สภาพที่ทรงไว้ซึ่งความเป็นจริง” แต่ความจริงที่ว่านั้น
ตามที่เราราบท่านแบ่งไว้เป็นขั้นตอนดังนี้

๑. ความจริงโดยสมมติ (สมมติสัจจะ) หมายถึง
สิ่งที่ชาวโลกได้บัญญัติขึ้นมา แล้วรับรองใช้กันในกลุ่มของ

ตน ๆ อาจผิดกันไปตามภาษาพูดของแต่ละกลุ่ม แต่เมื่อว่า
โดยลักษณะแล้วนั้นเป็นอันเดียวกันเช่น ชื่อบุคคล ชื่อสัตว์
ชื่อสิ่งของ ความจริงขึ้นรวมไปถึงกฎเกณฑ์ทางสังคม เช่น
กฎหมาย, ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เรายอมรับนับถือสืบ ๆ
กันมาด้วย และหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติให้เกิดคุณธรรม,
หน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อตนเอง ต่อสังคมซึ่งต้องปฏิบัติ
ร่วมกัน เช่น ความสามัคคี, ความกตัญญูต่อกว่, ความ
เมตตา กรุณา ฆราวาสธรรม, ราชธรรมและสมณธรรม
รวมทั้งข้อห้ามและข้อควรตเว้นทั้งหลายด้วย

๒. ความจริงโดยความมีอยู่ (สภาวะสัจจะ) หมายถึง
ถึงสิ่งที่มีอยู่จริงตามธรรมชาติ เป็นกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ในจักร-
วาลหรือจักรวาลไหนก็ตาม ทั้งรูปทั้งนาม ใครจะพอใจ
หรือไม่ก็ตาม ใครจะไปปรุงแต่งมันก็ได้ นอกจากตัว
ของมันเอง เช่น ความไม่เที่ยง (อนิจจัง) ความที่ต้อง
เปลี่ยนแปลงสภาพอยู่เสมอ (ทุกขัง) และความไม่มีตัวตน
ไม่เป็นแก่นสาร (อนัตตา) อีกนัยหนึ่งหมายถึง

ก. สิ่งทั้งหลายที่มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งขึ้นมาทั้งรูปและ

นาม

ข. สิ่งที่เป็นเหตุปัจจัยปรุงแต่งสิ่งอื่นนั้นด้วย

ค. สิ่งที่ปราศจากเหตุปัจจัยปรุงแต่ง ความจริงชั้นนี้
ต้องพ้นไปจากความจริงชั้นสมมติ เช่นที่เราเรียกว่าตัวเรา
ความจริงมันไม่ใช่ มันประกอบขึ้นมาจากของหลายอย่าง
จากเมล็ดหญ้าที่เราเรียกว่าข้าว จากเนื้อวัว จากเนื้อไก่
เนื้อปลาและอื่น ๆ อีกมากมาย แม้สิ่งที่เรานำมาประกอบ
กันเข้านั้นมันก็มาจากอย่างอื่น ๆ อีกเป็นต้น

๓. ความจริงชั้นสูงสุดหรือความจริงอันประเสริฐ
(อริยสัจจะ) หมายถึงความจริงชั้นเหนือโลก คือเมื่อเราค้น
ลงไปจากความจริงที่มีอยู่ตามสภาวะที่มีความเปลี่ยนแปลง
อยู่เสมอที่ตามธรรมชาติของโลกนั้น เราก็สามารถจะพบกับ
ความไม่เปลี่ยนแปลงโดยแท้จริงได้ ไม่ใช่ว่าไม่เปลี่ยนแปลง
โดยสมมติ หรือไม่ได้เกิดจากอุปาทาน คือ ความยึดถือแต่
เพียงว่าไม่เปลี่ยนแปลง แต่เป็นความจริงที่จะต้องปฏิบัติไป
ตามขั้นตอน ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงค้น
พบ นั่นคือความจริง ๔ ประการ ได้แก่ความเปลี่ยนแปลง
คงทนอยู่ไม่ได้ ของสรรพสิ่งทั้งหลาย (ทุกข์) เหตุของ
การเกิดความเปลี่ยนแปลงนั้น (สมุทัย) ความดับสนิทไม่

เหลือแห่งเหตุของความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ (นิโรธ) ทาง
 ที่จะทำให้เกิดหรือวิธีที่จะปฏิบัติให้ถึงซึ่งความดับสนิทโดยไม่
 มีความเปลี่ยนแปลง (อริยมรรค) นี่คือ อริยสัจ ๔ จาก
 ทุกข์และสมุทัย เป็นความจริงที่โลกมีอยู่ จากความจริง ๒
 ประการนี้ พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงค้นพบอริยสัจจะอีก ๒
 ประการคืออริยมรรคมีองค์ ๘ กับนิโรธสัจจะ อริย-
 มรรค ๖ นั้นเป็นคุณธรรมฝ่ายโลกีย์ ส่วนความดับ ความ
 เปลี่ยนแปลง (นิโรธ) เป็นคุณธรรมสูงสุด หรือความ
 จริงสูงสุดที่ไม่มีในโลก เราจัดเป็นความจริงชั้นเหนือโลก
 หรือโลกุตตรธรรมนั้นหมายถึง นิพพานซึ่งเป็นความจริง
 สูงสุดในพระพุทธศาสนา

ทั้งหมดยกกล่าวมานี้ ^๕ เป็นความหมายของคำ “ธรรม”
 ตามคำสอนของพระพุทธศาสนา ^{๕๕} ทางสัน.

— นายสมจิตต์ แสงเขียว

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๑/๒๕๑๘

ปัญหา: ตามหลักพระพุทธศาสนา ชีวิตของคฤหัสถ์ควร
จะมีความสุขได้อย่างไรบ้าง?

ไม่จำเป็น แต่คนนอกศาสนาพุทธ แม้คนในที่
“ตะตอง” เพียงกะพี้พระศาสนาบางคนก็ยังมีที่ไต่กล่าว
ออกมา ว่าคนไทยยากจนเพราะนับถือพุทธศาสนา เพราะ
พุทธศาสนาไม่มีแผนทางเศรษฐกิจ มุ่งแต่จะสอนให้คน
สันโดษเล็กน้อย แทนที่จะให้มีความกระตือรือร้นในการ
สร้างความสมบูรณ์พูนสุขให้แก่ตนและสังคม แท้ที่จริงนั้น
พระพุทธองค์ได้ทรงวางหลักปฏิบัติที่เป็นแผนสร้างความสุข
สมบูรณ์ได้อย่างยอดเยี่ยมไว้แล้วโดยดีถ้วน และชอบด้วย
ขั้นตอนในการประพฤติปฏิบัติสำหรับ คฤหัสถ์ หรือเรียก
กันตรง ๆ ว่า คนชาวบ้านผู้ครองเรือน

นั่นก็คือ สุขของคฤหัสถ์ ๔ อย่าง ซึ่งพระบรม
ศาสดาแห่งพระพุทธศาสนาทรงตรัสไว้ในกัมมวิจรุทกนิบาต-

อังกูรนิยาย แสดงให้เห็นว่าชีวิตของคฤหัสถ์ควรจะมี
ความสุขได้อย่างไรบ้าง ชีวิตของคฤหัสถ์นั้น จะมีความสุข
พร้อมบริบูรณ์ได้ก็ต้องมีหลักทั้ง ๔ นั้นครบถ้วน คือ

สุขเกิดแต่การมีทรัพย์

สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภค

สุขเกิดแต่ความไม่ต้องเป็นหนี้ และ

สุขเกิดแต่ประกอบกิจการที่ปราศจากโทษ

หลักที่ ๑ สุขเกิดแต่การมีทรัพย์

หมายถึงความมั่งมีทรัพย์สินเงินทอง เป็นคฤหัสถ์ถ้า
ไม่มีทรัพย์ ก็ยากที่จะหาความสุขได้ จะมีแต่ทุกข์และความ
วิตกกังวลร้อยแปด เป็นคฤหัสถ์ไม่มีทรัพย์ก็ไม่ผิดอะไรกับ
เป็นทหารไม่มีอาวุธ พระพุทธองค์ทรงดำหนิความจนไว้
ว่า “ ทลิตุหิ ทุกฺขํ โลกํ-ความยากจนเป็นทุกข์ในโลก ”
ผู้ครองเรือน จะเป็นสุขได้ต้องมีทรัพย์ ธรรมที่จะปฏิบัติ
ให้ถึงความเป็นผู้มั่งมีทรัพย์ได้นั้นคือธรรม ๔ ประการ เป็น
ไปเพื่อเกื้อกูลความสุขในปัจจุบัน คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ใน
การประกอบกิจเครื่องเลี้ยงชีวิตที่ดี ในการศึกษาเล่าเรียน

กิติ ในการทำธุระหน้าที่ของตนกิติ ต้องเป็นผู้มีความขยัน
หมั่นเพียรในการทำงานนั้น ๆ จะถึงการเป็นผู้มีโชค

๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ
รักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ด้วยความหมั่น ไม่ให้เป็น
อันตรายกิติ รักษาการงานของตัวไม่ให้เสื่อมเสียไปกิติ
โภคทรัพย์ก็จะคงอยู่เป็นผู้เข้าถึงความมีทรัพย์ได้

๓. กัลยาณมิตรตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดีไม่คบ
คนชั่ว เพราะเพื่อนคื้อมมือุปการะ ได้ร่วมทุกข์ร่วมสุข
แนะนำประโยชน์ให้และมีความรักใคร่ไม่นำไปสู่ความเสื่อมเสีย
แก่ตนเองและโชคของเรา แต่เพื่อนชั่วนั้นคิดจะปกกลอก
ตีแต่พูด ประจบสอพลอและชักชวนไปในทางฉิบหาย

๔. สมชีวิตา ความเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลัง
ทรัพย์ที่หาได้ ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก
หลักที่ ๒ สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภค

การจ่ายทรัพย์เป็นหลักแห่งความสุขที่มีความสำคัญไม่
น้อยไปกว่าการหาทรัพย์ เพราะมีทรัพย์แล้วไม่จ่ายเลย
เพราะความตระหนี่ ก็เป็นทุกข์ รู้แต่จ่าย จ่ายไม่เป็นก็เป็น
ทุกข์ หลักธรรมที่จะถือปฏิบัติเพื่อการจ่ายทรัพย์บริโภคให้

เป็นสุขก็คือ ประโยชน์เกิดแต่การถือโภคทรัพย์ที่หาได้โดยชอบแล้ว ๕ อย่างคือ

๑. เลี้ยงตัว มารดา บิดา บุตร ภรรยา บ่าวไพร่ ให้เป็นสุข เพราะบุคคลดังกล่าวนี้เป็นหน้าที่ของเราที่จะต้องเลี้ยงดูให้เป็นสุข เมื่อนั้นเราก็พลอยเป็นสุขด้วย

๒. เลี้ยงเพื่อนฝูงให้เป็นสุข เพราะเราจะอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้ ต้องมีมิตรมีเพื่อนช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้เป็นสุข

๓. บำบัดอันตรายที่เกิดแต่เหตุต่าง ๆ อันตรายแก่ตนเองและครอบครัว เช่นเจ็บป่วยย่อมเป็นทุกข์ เราต้องใช้จ่ายทรัพย์บำบัดอาการเหล่านั้นให้หาย เพื่อความเป็นอยู่ด้วยความสุข

๔. ทำพลี ๕ อย่างคือ ช่วยสงเคราะห์ญาติ ต้อนรับแขก ทำบุญอุทิศให้ผู้ตาย เสียภาษีอากร และทำบุญอุทิศให้เทวดา การทำพลีเหล่านี้ย่อมก่อให้เกิดความสุขทั้งทางกายและใจ ทั้งในทางตรงและทางอ้อม

๕. บริจาคทานในสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤติชอบ โลกร่มเย็นเป็นสุขได้ด้วยหลักธรรมอันผู้สงบแล้วนำมาเผย-

แต่เพื่อหมั่นนำไปประพฤติปฏิบัติ เราก็ได้รับความสุข
เราต้องตอบแทนโดยอุทิศตนด้วยบัจจัยที่จำเป็น

หลักที่ ๓ สุขเกิดแต่ความไม่ต้องเป็นหนี้

คนบางคนคิดว่าการกู้หนี้เขาเป็นความสุข เมื่อเป็น
หนี้แล้วจึงรู้ว่าทุกข์ พระพุทธองค์ตรัสว่า “อริยาทนานิ
ทุกขัง โลเก-การกู้หนี้เป็นทุกข์ในโลก” แต่ชีวิตคฤหัสถ์
บางกรณีก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงความเป็นหนี้ได้ พระพุทธองค์
ก็ไม่ทรงกล่าวว่า เป็นบาปกรรม แต่ทรงสอนว่าให้คู่หนี้มี
ความซื่อสัตย์ต่อกัน และทรงสอนให้หลีกเลี่ยงด้วยการพึ่ง
ตนเอง หากจำเป็นก็ให้ปฏิบัติต่อกันโดยสุจริต หลักธรรม
ที่ควรปฏิบัติให้พ้นจากความเป็นหนี้ก็คือ ด้วยเว้นการเสพ
เหตุเครื่องฉิบหายแห่งโรคทรัพย์ ๖ อย่าง ได้แก่ ๑. ต้ม
น้ำเมา ๒. เที่ยวกลางคืน ๓. เที่ยวดูการเล่น ๔. เล่น
การพนัน ๕. คบคนชั่วเป็นมิตร และ ๖. เกียจคร้านทำ
การงาน เพราะอบายมุขเป็นปากทางแห่งความเสื่อม เป็น
ทางแห่งความหายนะล่มจมของผู้ครองเรือน เป็นเหตุให้เสีย
ทรัพย์ ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ เฟลิดเฟลิดไปกับการ

เที่ยวเตร่โดยต้องเสียทรัพย์ไปเปล่าประโยชน์ โภคทรัพย์
ถึงซึ่งความฉิบหาย ถูกผู้อื่นโกงและหลอกลวงให้เสียทรัพย์
ที่สุดการงานไม่คิดจะทำ ถึงความเป็นผู้ขัดสนทรัพย์ต้องกู้
หนี้ผู้อื่น หมกความสุขในชีวิตคนครองเรือน

หลักที่ ๔ สุขเกิดแต่ประกอบกรงาน ที่ปราศจากโทษ

คนจะมีความสุขได้ต้องพำนักตัวไว้กับงานที่ไม่มีโทษ
คือไม่ผิดกฎหมาย ไม่เป็นที่ครหาของปวงชน คนทำมาหา
กินโดยทางที่ผิดนั้น แม้จะมั่งมีก็ได้สุขไม่ครบ เพราะความ
ผิดที่ตัวทำเป็นหนามแทงใจอยู่ตลอดเวลา ต่อไปก็ล้มจม
หายนะเอาจริง ๆ หลักธรรมที่จะให้ปฏิบัติเพื่อพิจารณาใน
การประกอบกรงานไม่ให้เป็นโทษ ก็คือสัปปริสธรรม ๗
อย่าง คือ

๑. ธัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุว่า ^๕นั่นคือเหตุแห่ง
ทุกข์ ^๕นั่นคือเหตุแห่งสุข แล้วเลือกประกอบเหตุที่เป็นสุข

๒. อตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผลว่าสุขเป็นผลแห่งเหตุ
^๕นี้ ทุกข์เป็นผลแห่งเหตุ^๕นี้

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๒/๒๕๑๘

ปัญหา: ในหลักคำสอนเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ ของพระพุทธศาสนามีกล่าวถึง การที่บุคคลทำกรรมทำชั่วแล้วตายไปเกิดในนรกก็มี ทำกรรมชั่วแล้วตายไปเกิดในสวรรค์ก็มี ทำกรรมดีแล้วตายไปเกิดในนรกก็มี ทำกรรมดีแล้วตายไปเกิดในสวรรค์ก็มี รู้สึกว่าหาความยุติธรรมหรือความแน่นอนไม่ได้เลย อยากทราบว่าพุทธศาสนามีคำอธิบายอย่างไรในเรื่องนี้

เฉลย: ปัญหาธรรมครั้งนี้ แม้จะไม่ใช่ยากจนเกินไป แต่ก็ไม่ง่ายนัก เป็นปัญหาที่แสดงถึงความวิจิตรพิสดารเกี่ยวกับหลักคำสอน เรื่องกรรมและการเกิดใหม่ ของพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่มีศาสนาใดที่เป็นกรรมวาทีกิริยาที่จะสอนไว้ อย่างละเอียดและวิจิตรพิสดารเท่า ผู้ตอบปัญหาครั้งนี้ ถ้ายังไม่เคยผ่านคำอธิบายที่เป็นคำตอบปัญหานี้มาก่อน ก็ยาก

ที่จะตอบให้ถูกต้องอย่างแท้จริงได้

เกี่ยวกับเรื่องกรรมและการเกิดใหม่นี้ มีบุคคลสมัยใหม่บางคนเห็นว่า ถ้าพูดถึงการเกิดใหม่ในปรโลก เช่น ตายแล้วไปเกิดเป็นเทพ มนุษย์ สัตว์นรก เปเรต อสุรกาย และสัตว์เดรัจฉาน ก็ไม่เป็นคำสอนของพระพุทธศาสนา ไม่ทราบว่ามีผู้กล่าวเช่นนั้นไปได้หลักมาจากไหน เพราะในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะในพระสุตตันตปิฎกมีกล่าวถึงการเกิดใหม่ในลักษณะเช่นนี้ไว้ในพระสูตรต่าง ๆ เกือบครึ่งปิฎก คำสอนที่กล่าวถึงการเกิดใหม่ไว้เช่นนั้นคงไม่ใช่คำสอนของพระพุทธเจ้ากระมัง และเรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติก็คงไม่มีสาระไปกว่านิยายหลอกลวง และที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าในชาตินั้น ๆ พระองค์ทรงอุบัติเป็นบุคคลนั้น ๆ บำเพ็ญบารมีอย่างนั้น ๆ พระองค์ก็คงทรงกล่าวไม่จริงและบุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือพระญาณระลึกชาติในอดีตได้ของพระองค์ ที่ทรงกล่าวว่าทรงบรรลุนิวัตนตรัสรู้ นั้น ก็คงจะเป็นการอวดอ้างหลอกลวงผู้อื่นของพระองค์ ผู้เฉลยปัญหานี้จึงเห็นว่า ผู้ที่ปฏิเสธหลักคำสอนเรื่องการเกิดใหม่ในปรโลกของพระพุทธศาสนานั้น ไม่

เพียงแต่ปฏิเสธหลักคำสอนเรื่องนั้นเท่านั้น แต่แบ่งถึงการ
ปฏิเสธหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ทั้งหมดสิ้นเชิงที่
เดียว

คำอธิบายที่เป็นคำตอบของปัญหารวมครั้งที่ ๒ นั้น
อยู่ในมหาหมัมมวิงกสูตร มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก
แห่งพระสุตตันตปิฎกในพระสุตตัน พระพุทธองค์ได้ตรัสถึง
บุคคลผู้ทำกรรมและได้รับผลกรรมไว้ ๔ ประเภท คือ

๑. บุคคลบางคน ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิด
ในกาม พุทเทจ พุทส่อเสียศ พุทคำหยาบ พุทเพ้อเจ้อ
เหลวไหล มากด้วยอภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฎฐิ เขา
ทำอกุศลกรรมอย่างนี้แล้ว ตายไปเกิดในทุคติ วินิบาต
นรก เปต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน ก็มี

๒. ทำอกุศลกรรมอย่างข้อ ๑ แล้วตายไปเกิดใน
สุคติโลกสวรรค์ก็มี

๓. บุคคลบางคนงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์
ประพฤติผิดในกาม งดเว้นจากการพุทเทจ พุทส่อเสียศ
พุทคำหยาบ พุทเพ้อเจ้อเหลวไหล ไม่มากด้วยอภิชฌา
พยาบาท และมิจฉาทิฎฐิ เขาทำอกุศลกรรมอย่างนี้แล้ว

ตายไปเกิดใน ทุกคติ วินิบาต นรก เปรต อสุรกาย
สัตว์เดรัจฉานก็มี

๔. ทำกุศลกรรมอย่างข้อ ๓ แล้วตายไปเกิดในสุคติ
โลกสวรรค์ก็มี

ทั้ง ๔ ข้อนี้ถ้ากล่าวโดยสรุปก็คือ ข้อ ๑. ทำกรรม
ชั่วหรืออกุศลกรรมแล้วตายไปเกิดในทุกคติ เช่น นรก
ข้อ ๒. ทำกรรมชั่วหรืออกุศลกรรมแล้วตายไปเกิดในสุคติ
เช่น สวรรค์ ข้อ ๓. ทำกรรมดีหรือกุศลกรรมแล้วตาย
ไปเกิดในทุกคติ เช่น นรก ข้อ ๔. ทำกรรมดีหรือกุศล-
กรรมแล้วตายไปเกิดในสุคติ เช่น สวรรค์

การทำกรรมและการได้รับผลแห่งกรรมทั้ง ๔ ข้อนี้
ถ้าดูเผิน ๆ ก็เห็นว่าไม่ยุติธรรม ทำกรรมชั่วแล้ว ตายไป
เกิดในทุกคติและทำกรรมดีแล้วตายไปเกิดในสุคติไม่มี
ปัญหา ที่มีปัญหาก็คือทำกรรมชั่วแล้วตายไปเกิดในสวรรค์
และทำกรรมดีแล้วตายไปเกิดในนรก ในเรื่องนี้พระพุทธ-
เจ้าทรงให้คำอธิบายไว้ แต่จะขอตัดเอาเฉพาะใจความที่
ทรงอธิบายเกี่ยวกับปัญหาตอนที่ ๒

ที่ว่าบุคคลบางคนทำอกุศลกรรมแล้วตายไปเกิดใน

ทุกคืนนั้น ตรัสอธิบายเป็นใจความว่า บุคคลผู้^๕นอกจาก
 อกุศลกรรมที่เขาทำไว้มากแล้ว เขาย่อมเคยทำกุศลกรรม
 ไว้ด้วย ไม่นานก็ถึงในปัจจุบัน หรือตอนหลังมีความเห็น
 เป็นสัมมาทิฐิ เวลาจะดับจิตใจ กลับยึดเหนี่ยวเอากุศล-
 กรรมที่ทำไว้บ้าง หรือยึดเอาทรรณะที่เป็นสัมมาทิฐิ ด้วย
 อำนาจของกุศลกรรมที่ใจยึดเอาตอนดับจิตนี้ ตายแล้วจึงได้
 ไปเกิดในสุคติ แต่พระองค์ตรัสว่า อกุศลกรรมที่เขาทำไว้มากนั้น
 ไม่ได้สูญหายไปไหน ย่อมให้ผลแก่เขาในชาตินี้
 หรือชาติหน้าหรือชาติต่อ ๆ ไป

สำหรับบุคคลบางคนทำกุศลกรรมแล้วตายไปเกิดใน
 ทุกคืนนั้น ตรัสอธิบายเป็นทำนองเดียวกัน คือ นอกจาก
 กุศลกรรมที่เขาทำไว้มาก แล้วในอดีตหรือปัจจุบันเขาย่อม
 ได้เคยทำอกุศลกรรมไว้บ้าง หรือตอนหลังมีความเห็นเป็น
 มิจฉาทิฐิ เวลาจะดับจิตกลับยึดเหนี่ยวเอาอกุศลกรรมหรือ
 มิจฉาทิฐินั้น ตายแล้วจึงได้ไปเกิดในทุคติ แต่ก็ตรัสว่า
 กุศลกรรมที่เขาทำไว้มากนั้น ย่อมให้ผลแก่เขาในชาตินี้
 หรือชาติหน้าหรือชาติต่อ ๆ ไป

ส่วนทำกรรมชั่วแล้วตายไปเกิดในทุคติและทำกรรม
ดีแล้วตายไปเกิดในสุคติ ก็เพราะเวลาตายยึดเอากรรมชั่ว
หรือกรรมดีเป็นอารมณ์ ตายแล้วก็ไปเกิดตามคติของกรรม
นั้น ๆ

คำอธิบายดังกล่าวมานี้แสดงถึงอิทธิพลของอาสัณ-
นกรรม คือ กรรมจวนเจียนที่บุคคลนึกถึงหรือกระทำตอน
ก่อนดับจิต ซึ่งมีอำนาจนำไปสู่การเกิดใหม่ตามสภาพของ
อาสัณนกรรมนั้น ๆ

คำอธิบายนี้มีพระพุทธภาษิตรับรอง คือ “จิตฺเต
สงฺกิลฺลฺเจ ทุกฺคํ ปาณิกฺขมา จิตฺเต อสงฺกิลฺลฺเจ สุคฺติ
ปาณิกฺขมา— เมื่อจิตเศร้าหมองแล้วย่อมหวังได้ว่าจะไปสู่
ทุคติ เมื่อจิตไม่เศร้าหมองแล้วย่อมหวังได้ว่าจะไปสู่
สุคติ” จิตเศร้าหมองก็คือ จิตที่มีอกุศลกรรมเป็นอารมณ์
จิตไม่เศร้าหมองก็คือจิตที่มีกุศลกรรมเป็นอารมณ์

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๕/๒๕๑๘

ปัญหาธรรมครั้งนี้ เราได้รับจากสมาชิกคนหนึ่งเขียน
มา เห็นว่าเหมาะสมเป็นปัญหาธรรมได้ จึงใคร่ให้คำถาม
นี้เป็นปัญหาธรรม ครั้งที่ ๕/๒๕๑๘ แยกเป็น ๒ ข้อ
ดังนี้

ปัญหา “๑. ที่ว่าพระพุทธเจ้าทรงมีพระอิทธานุภาพมาก
ถึงเช่นเสด็จไปทรมานพวกปฺราณชฎิล เสด็จไปโปรดพระ-
พุทธมารดาในดาวดึงส์สวรรค์นั้น แสดงว่าพระองค์ทรง
เหาะเหินเดินอากาศได้ ผิดกว่าสามัญมนุษย์ชนทั้งหลาย
แต่เหตุไฉนพระองค์ไม่เสด็จจาริกไปสอนเวไนยสัตว์ทั่ว
สากลโลกทุกประเทศทุกทวีป ซึ่งจะทำให้ศาสนธรรมของ
พระองค์ แผ่ไปทั่วโลกในสมัยนั้น ไม่ต้องยุ่งยากมากกับ
การให้พุทธบุตรสมัยต่อมาออกประกาศแทน ด้วยปรากฏ
ว่าเสด็จแต่เพียงในชมพูทวีปเท่านั้นมิใช่หรือ เพราะใน
ตำนานไม่มีเสด็จไปที่อื่น ดังนี้ จะสมกับคำว่าพระพุทธองค์
ทรงเป็นศาสดาเอกในโลกหรือ ?

๒. ทางประวัติศาสตร์โลก นอกจากทวีปเอเชียแล้ว ประเทศใดบ้างที่มีปูชนียวัตถุแสดงให้เห็นว่า ชนประเทศนั้นเคยรับเอาคำสอนของพระพุทธองค์ไปปฏิบัติ หรือมีรอยพระพุทธบาทจารึกเหมือนที่สระบุรี อันแสดงถึงพระองค์เคยเสด็จไปอธิษฐานไว้ หรืออาจจะมีคนที่เลื่อมใสสร้างไว้ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ชนรุ่นหลัง”

สำนวนรับรางวัลที่ ๑

ข้อที่ ๑ ค่ายแรงศรัทธาเลื่อมใสต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรายอมรับว่าพระพุทธองค์ทรงมีอิทธิปาฏิหาริย์จริง ๆ เพราะทรงได้สำเร็จอภิญญา ๖ การเหาะเหินเดินอากาศจึงเป็นเรื่องธรรมดาที่พระพุทธเจ้าย่อมทำได้ แต่การที่พระองค์ไม่เสด็จไปทั่วสากลโลกทุกประเทศทุกทวีปในฐานะที่ทรงได้รับความเลื่อมใส นิยมยกย่องว่าเป็นศาสดาเอกในโลกนั้น ตามปรกติธรรมทวิสัยของผู้รู้เมื่อจะสั่งสอน แสดงธรรม ย่อมจะพิจารณาไตร่ตรองโดยรอบคอบ และมีเหตุผลว่า บุคคลผู้นั้นอยู่ ณ ที่นั้น ๆ สมควรจะได้รับฟังคำสอนหรือไม่ และสามารถเข้าใจคำสอนนั้นหรือ

ไม่เพียงใด เช่นเดียวกัน พระพุทธองค์ได้ทรงพินิจตรว
 สักว่ในตอนที่เข้ามาตเสมอทุกวันว่าสัตว์เหล่าใด ประเภทใด
 ในบุคคล ๔ จำพวกซึ่งได้แก่อกุคคตัตถัญญ วิปจิตถัญญ เนยยะ
 และปทปรมะ ที่มาอยู่ในข่ายพระญาณของพระองค์ ซึ่ง
 สมควรจะไปโปรดให้รู้ทั่วถึงธรรมบรรลุมรรคผลทั้ง ๔
 ได้แค่ไหนเพียงไร และก็ได้ปรากฏว่าบุคคลในข่ายพระ
 ญาณในสมัยพุทธดังกล่าว ล้วนอยู่ในบริเวณชมพูทวีปใน
 ดินที่พระองค์ประสูติคือในประเทศรุ่งเรืองด้วยอารยธรรม
 มั่งคั่งด้วยนักปราชญ์ นักคิดพร้อมที่จะโต้แย้งหักล้างคำสอน
 ของศาสนา หากจะเปรียบเทียบให้เห็นชัดขึ้นก็เหมือนช้าง
 ผีอก ธรรมด้าย่อมมิได้เกิดขึ้นโดยทั่วไปทุกแห่งหนเช่น
 เดียวกับทองคำ และเราไม่ปฏิเสธว่า ผู้รู้หรือผู้มีบุญบารมี
 นั้น สมควรจะเกิดขึ้นในปฏิรูปเทศเสมอ

การที่จะให้ศาสนธรรมของพระองค์แผ่ไปทั่วโลกสมัย
 นั้น ย่อมเป็นไปได้ เพราะทวีปอื่น ๆ ในขณะนั้นยังคง
 ล้าหลัง ป่าเถื่อนและมีความเป็นอารยะน้อยกว่าแถบชมพู
 ทวีปในทวีปเอเชีย ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งพระพุทธศาสนา
 คริสต์ศาสนาและศาสนาอิสลามด้วย

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธเจ้า พระองค์
ทรงแผ่พระศาสนธรรม ทรงหมั่นวงล้อแห่งธรรมจักรให้
ยাত্রากว้างไกลออกไป เสด็จเผยแผ่อยู่นานถึง ๔๕ ปี
พร้อมกับได้ส่งพระภิกษุสงฆ์ ออกจาริกเผยแผ่พระธรรม
โดยมิให้ไปในที่เดียวกันว่า แม้จะเป็นเวลากว่า ๒๕๐๐ ปี
หลังพุทธปรินิพพานแล้ว แต่คำสั่งสอนของพระพุทธ-
องค์ยังคงเป็นอมตะดำรงอยู่ตลอดตามิเสื่อมคลาย นับวัน
แต่จะเป็นที่นับถือ และแพร่เข้าสู่จิตใจของคนในประเทศ
ต่าง ๆ ทั่วโลก ดังที่เราทั้งหลายก็เห็นว่า ปัจจุบันนี้ชาวต่าง
ประเทศในทวีปยุโรปอเมริกาเป็นต้น ได้ยอมรับนับถือ
พุทธศาสนา มีสถาบันสงฆ์ มีวัดวาอาราม สำนักกรรม-
ฐานต่าง ๆ และการศึกษาวิชาพุทธศาสนา โดยเฉพาะตาม
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ก็ได้เกิดขึ้นแล้วโดยทั่วไป
เราได้เห็นผลอันยิ่งใหญ่ไพศาลและกองทัพนุธรรมได้ยাত্রา
สู่จิตใจของคนทั่วโลกด้วยกำลังแห่งพุทธบุตร เราจึงไม่
อาจกล่าวได้ว่า การให้พุทธบุตรในสมัยต่อ ๆ มาออกประ-
กาศพุทธศาสนาแทนนั้น เป็นกัวยุ่งยากมากแต่ประการใด
เลยมิใช่หรือ อีกประการหนึ่งนั้น พระองค์มิทรงปรารถนา

ปริมาณของพุทธบริษัทมากเกินกว่าคุณภาพ พระองค์มิได้
มีเจตนาใคร่อยากได้บริวารมาก ๆ พระองค์ทรงบำเพ็ญ
พุทธกิจอยู่เป็นนิจ และตรัสว่า “ดูกรภิกษุ พรหมจรรย์นี้
เราประพฤติกุศลมิใช่เพื่อเรียกร้องคนให้มานับถือ มิใช่เพื่อ
ลาภสักการะ ที่แท้พรหมจรรย์นี้ เราประพฤติกุศลเพื่อสังวร
เพื่อปหานะ เพื่อวิราคะ เพื่อนิโรธ เพื่อนิพพานเป็นที่สุด”

ข้อที่ ๒ ทางประวัติศาสตร์โลก พระพุทธศาสนา
เริ่มแผ่ไปถึงนานาประเทศ ภายนอกอินเดียราว พ.ศ. ๓๐๐
เมื่อครั้งพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงโปรดให้พระธรรมทูต
จาริกเผยแผ่พุทธศาสนายังประเทศต่าง ๆ นอกจากประ-
เทศทางทวีปเอเชียแล้วยังมีประเทศอียิปต์ (ทวีปแอฟริกา)
ประเทศกรีก (ทวีปยุโรป) ด้วย เป็นที่น่าเสียดายว่า พุทธ-
ศาสนาในประเทศดังกล่าว มิได้เป็นบึกแผ่นเท่าในเอเชีย
คือที่ลังกา สุวรรณภูมิ อย่างไรก็ตาม ผลการเผยแผ่พระ
ธรรมดังกล่าวทำให้เราทราบว่า ฝรั่งเศสชาติแรกที่นับถือ
พุทธศาสนา คือ กรีก มีพระอรหันต์ฝรั่งรูปแรกชื่อ “โยนก
ธรรมรักขิต” และเป็นที่เชื่อแน่ว่าชาวพุทธในประเทศ
ทางยุโรป อเมริกา นั้น ย่อมจะสร้างสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาเป็น

สัญญาลักษณ^๗ เป็นอนุสรณ์ให้ระลึกถึงและกราบไหว้บูชา
 บ่อเกิดแห่งพุทธอุปติชน^๘ ในเวลานั้นชนชาติกรีกเป็นเจ้า
 ศิลปะแห่งการแกะสลัก ศิลปากรเหล่านี้ได้รับความบันดาล
 ใจอย่างลึกซึ้งในพระพุทธรู^๙ ๓ คือ พระปัญญาคุณ พระ-
 บริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ เป็นเหตุให้ผลิต
 พุทธปฏิมาชน^{๑๐} บูชาแทนเทวรูป

เราเคยได้ยินได้ฟังข่าวที่ว่า พระพุทธรูปก็ได้เสด็จไป
 สืบสอนพุทธศาสนาถึงประเทศนั้น ๆ ได้พระเกศาของพระ
 พุทธเจ้าบ้าง ว่าพระองค์ได้ทรงเหยียบรอยพระพุทธรบาท
 ไว้บ้าง เป็นต้น แต่เราก็มยังไม่อาจเชื่อได้สนิท เพราะว่ายัง
 ไม่ปรากฏหลักฐานการพิสูจน์ที่แท้จริงออกมา จึงยังคง
 เป็นแต่เพียงคำกล่าวอ้างอันเกิดขึ้นภายหลังทางสนทน^{๑๑}

น.ส. กัญญา ล้อศรีเมือง

คำเฉลยบางตอน

คำว่า ฤทธิ์ หมายถึงความสำเร็จ ผู้มีฤทธิ์ฤทธิ์หรือ
 อิทธานุภาพ คือ ผู้มีความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ ฤทธิ์ เกิดจาก
 สมาริจิต เรียกอภิญญาจิต มีอำนาจให้ความสำเร็จเพียง
 บางสิ่งบางอย่างไม่ทั่วไป ผู้มีฤทธิ์ เชื่อว่าจะบันดาลให้

บุคคลหรือสิ่งอื่นให้เป็นไปตามอำนาจไต่ถามก ^{ซึ่ง}ไม่เป็น
 ทางมรรคผล พระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติห้ามการใช้
 ฤทธ ^{ซึ่ง} พระพุทธเจ้าไม่ใช้ฤทธ ^{ซึ่ง} เหาะเหินไปประกาศพระ-
 ศาสนาทั่วสากลโลก เพราะเห็นว่าฤทธ ^{ซึ่ง} ไม่สามารถบันทาล
 ให้คนรู้ธรรมได้ ทั้งในชมพูทวีปซึ่งเป็นปิตุภูมิของพระองค์
 ยังเผยแพร่วรรณได้ยังไม่ทั่วถึง เพราะประเทศอินเดียเป็น
 ประเทศที่ใหญ่มีอาณาเขตกว้างขวาง มีลัทธิภิกษุ ^{ซึ่ง} นับถือ
 กันอยู่มากมายหลายคณาจารย์ การจะเปลี่ยนจิตใจคนให้
 หันมานับถือความเห็นที่พระองค์ทรงค้นพบได้ใหม่นั้น มิใช่
 เป็นของทำได้ง่ายเหมือนเปลี่ยนเสื้อผ้า ในชั่วพระชนมายุ
 ของพระองค์ก็ยังไม่สามารถกำจัดความเห็นเกี่ยวกับการถือ
 วรรณะได้ ที่พระองค์กระทำได้สำเร็จเป็นส่วนมากก็เพราะ
 ลัทธิของศาสนาอื่น ที่มีคนนับถืออยู่ในอินเดีย ต่างก็มีจุด
 มุ่งหมายอย่างเดียวกัน คือโมกษะความหลุดพ้นจากทุกข์
 เพียงแต่พระองค์เป็นผู้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้ ก็หายสงสัย
 ต่อลัทธิเดิมที่ยึดมั่นอยู่ อีกประการหนึ่งการจะช่วยเหลือ
 ผู้อื่นได้ ตนจะต้องช่วยตนเองไต่ก่อน ก็เมื่อพระองค์ยัง
 ทำบุคคลในปิตุภูมิของพระองค์ได้ยังไม่ทั่วหมด จะไปช่วย

โปรดเวไนยสัตว์ให้ทั่วสากลโลกได้อย่างไร พระองค์ได้
วางรากฐานพระศาสนาเป็นพื้นฐานเป็นแนวทางไว้อย่างดี
แล้ว จึงสมกับคำว่า พระองค์เป็นศาสดาเอกของโลก
เพราะศาสนาของพระองค์เป็นสัจธรรมได้แผ่ขยายไปทั่ว
โลกในปัจจุบัน.

อนัคกัตติ ลาวัลย์

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงโปรดวิชาแสดงฤทธิ์
(อิทธิวิธี) ซึ่งเป็นวิชาแขนงหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงกระ-
ทำได้ แต่ทรงตรัสว่าเป็นวิชาทางโลกไม่สามารถนำไปสู่
ความดับทุกข์ได้ ห้ามพุทธสาวกแสดงพร่ำเพรื่อ เป้าหมาย
ที่ทรงตั้งไว้คือ จะสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนถึง อะไร
คือความทุกข์และอะไรเป็นทางดับทุกข์ ถ้าพระพุทธองค์
ทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่พระ-
พุทธศาสนา ประชาชนก็จะมกมายอยู่แต่ในความวุ่นวาย
ทางโลกียวิสัยอันเป็นทางไม่สงบระงับ ฉะนั้น พระพุทธ-
องค์จึงทรงบริหารพระพุทธศาสนาด้วยวิธีธรรมดา คือ
จาริกไปตามหมู่บ้านในเมืองน้อยใหญ่ ใช้สัจธรรมสั่งสอน
ให้พุทธบริษัทเห็นตามด้วยศรัทธาและสามารถพิสูจน์ได้ไม่

ให้ใครเชื่อกว่ความหลงมกย แต่เวลาที่ทรงเผยแพร
พระพุทศาสนาเียง ๔๕ ปีก่อน ประเทศในชมพูทวีป
มีอาณาเขตกว้างขวาง พระองค์เสด็จด้วยพระบาทไม่ว
ทุกแห่งไ้ก็จำต้องเข้าสู่พระปรีนิพพาน ต่อไปจึงเป็น
หน้าที่ของพุทธสาวกจะพึงเผยแพร้สังฆธรรมที่พระพุทธองค์
ทรงสั่งสอนไว้สืบต่อไป

การที่จะนับว่าพระองค์เป็นศาสดาเอกของโลก ไม่
ไ้วินิจจยจากความเก่งกล้าสามารถทางเหาะเหินเดินอากาศ
ไ้ นักปราชญ์ทั้งหลายสรรเสริญพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า
เป็นอจริยบุรุษ ทางรอบรู้วิชา ๘ ประการ แต่วิชาที่
เลิศที่สุดของพระองค์ คืออัสวักขยญาณ การทำกิเลสให้
สิ้นไปจนสามารถดับความเกิด คือ ชาติ เสยไ้ ปลด
บ่วงทุกข์ที่จะต้องมาวนเวียนเกิดตายอยู่ในโลกอีกต่อไป
นอกจากนั้นพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ก็เป็นกฎแห่ง
ความจริง ทนทานต่อการพิสูจน์ แม้ว่าเวลาจะล่วงเลยมา
๒๕๐๐ ปีเศษแล้ว ก็หาไ้ใครคัดค้านไ้ว่าพระองค์ทรง
สั่งสอนพุทธบริษัทด้วยธรรมอันไ้ความจริงไม่งั้น สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า จึงทรงดำรงตำแหน่งพระศาสดาเอก
ของโลกอยู่เป็นนิรันดร์.

วิวัฒน์ ภาสบุตร

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๑/๒๕๑๕

ปัญหา: ชาวพุทธควรจะมีมาตรการป้องกันมิให้พระศาสนาต้องถูกทำลายอย่างไรบ้าง ?

- คำตอบ ของสมาชิกวารสาร พ. ส. ล. ฉบับที่ได้รับรางวัลที่ ๑-๒ และ ๓

ชาวพุทธควรมีมาตรการป้องกันพระศาสนา มิให้ถูกทำลายอย่างไรบ้างหรือไม่ เป็นปัญหาที่ตงชนเพื่อชาวพุทธได้แสดงทัศนคติ เมื่อคุณตามคำอธิบายปัญหาเห็นว่าได้พูดถึงไปถึงการวิบัติของศาสนาในประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นเรื่องภัยของคอมมิวนิสต์ เมื่อเน้นหนักลงไปเช่นนั้น คำว่า “ถูกทำลาย” ในที่นี้ คงจะต้องหมายถึงการทำลายพระศาสนาโดยลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งความจริงท่านผู้รู้ได้กล่าวไว้ว่า พุทธศาสนาจะถูกทำลายก็เพราะบริษัท ๔ ของพระพุทศาสนาเอง คือหมายความว่า การถูกทำลายของศาสนามีได้หมายเฉพาะภัยจากคอมมิวนิสต์เท่านั้น แท้จริง

พุทธบริษัทก็เป็นผู้ทำลายได้เช่นกัน แต่เมื่อปัญหาเป็น
เช่นนี้ก็จะขอแสดงทัศนะโดยเฉพาะสำหรับภัยที่มาจาก
ลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งจะเข้าทำลายพุทธศาสนาเท่านั้น

ก่อนอื่นจะได้พูดถึงความแตกต่างของศาสนาพุทธกับ
ลัทธิคอมมิวนิสต์ก่อนว่าเป็นอย่างไร คือในพรหมชาลสูตร
พระสุตตันตปิฎก ทีมนิกาย สีลขันธวรรค พระพุทธเจ้าได้
จำแนกทิฏฐิของสรรพสัตว์ไว้ ๖๒ สาขา แยกเป็นทิฏฐิ
ใหญ่ๆ ได้เป็น ๒ คือ อุกฺเขททิฏฐิ ความเห็นว่าชาตสุญญ
กับสัสสตทิฏฐิ ความเห็นว่าเที่ยงแท้ ๑ ความเห็นหรือความ
เชื่อทั้ง ๒ นี้ พวกใดที่ประกอบด้วยปัญญาก็เป็นฝ่ายเห็น
ถูกไป พวกที่ไม่มีปัญญาก็เห็นผิดต่อไปตามเดิม ต่อมา
ความเชื่อนั้นกลายเป็นลัทธิที่เรียกว่าจิตนิยมฝ่ายหนึ่งกับวัตถุนิยมฝ่ายหนึ่ง ผู้เคร่งครัดในศาสนาก็เป็นฝ่ายจิตนิยม ผู้
ไม่มีศาสนาก็เป็นฝ่ายนิยมวัตถุ ถกเถียงกันว่าสิ่งใดมีความ
จำเป็นต่อชีวิตมากกว่ากัน ปัญหาของสังคมที่วุ่นวายอยู่
ทุกวันนี้ ไม่ได้เกิดแต่วัตถุอย่างเช่นปัจจุบัน ๔ แต่เพียง
อย่างเดียว แท้จริงเป็นเพราะจิตใจของมนุษย์เสื่อมทราม
ในก้านศีลธรรม ดำเนินชีวิตเพื่อความอยู่รอดของตนเอง

ด้วยการเบียดเบียนผู้อื่น และก่อความวุ่นวายในสังคม
 พระพุทธศาสนาจึงมุ่งสั่งสอนอบรมให้ทุกชีวิตได้พบความสุข
 หาทางดับทุกข์ในชีวิตของแต่ละคน คนเราเกิดมานั้นมิใช่
 เพื่อเพียงหิวข้าวอย่างเดียวน ความจริงเขาต้องการหาความสุข
 ที่นอกเหนือไปจากปัจจัย ๔ ด้วย ชาวพุทธจึงหมั่นอบรม
 จิตใจของตน ให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดี ขยันหมั่นเพียร
 รอมริบทำให้มีกินมีใช้ สุขกายสุขใจตนเองและครอบครัว
 แต่ลัทธิคอมมิวนิสต์เห็นว่าไม่เป็นธรรม ทุกคนจะต้องมีกิน
 มีใช้เสมอกัน คนซึ่งเกียจจะจะต้องมีกินมีใช้เหมือนกัน ซึ่ง
 มันเป็นไปได้ไม่ได้เพราะผลไม่สมกับเหตุ สังคมคอมมิวนิสต์
 จึงต้องอยู่กันด้วยวิธีขู่บังคับให้คนขยันเจือจานคนซึ่งเกียจด้วย
 ความไม่เต็มใจ แท้จริงชาวพุทธนั้นเป็นผู้มีความเสียสละ
 อย่างเต็มใจอยู่แล้วด้วยความเมตตาแก่กันและกัน ไม่ต้องขู่
 บังคับ เหตุฉะนั้น คอมมิวนิสต์จึงหาเหตุทำลายพุทธศาสนา
 ซึ่งเป็นแกนกลางของชาวพุทธให้จางได้ ด้วยวิธีรุนแรงบ้าง
 ปลุกกระดมผู้รู้เท่าไม่ถึงการณ์บ้างหวังผลเพื่อหิบบกของ
 ที่ผู้อื่นมีไว้โดยสุจริตเอาไปเป็นของตนเองอย่างไม่ละอาย
 และไม่มีเหตุผล ในคัมภีร์พระศาสนา เขามองเห็นว่าควาอาราม

ที่สร้างไว้ไม่มีประโยชน์ ช่วยปากช่วยท้องไม่ได้ เห็นพระธรรมคำสอนเป็นยาเสพติด ว่าพระภิกษุสามเณร เป็นกาฝากของสังคม ต้องคอยช่วยเหลืออุดหนุนอยู่รำไป ไม่รู้จักทำมาหากินดีแต่คอยเรียไร เขาเพ่งเล็งถึงวัตถุเป็นใหญ่ ไม่ศึกษาถึงเหตุผลของกรรมหรือการกระทำให้รู้ซึ้งว่าจิตใจของมนุษย์ต่างหากเป็นตัวสร้างความยุ่งยากในสังคม สมควรจะทำจิตทำลายไปได้อย่างไร คำสอนของพุทธศาสนาเท่านั้น เป็นสิ่งบริสุทธิ์แก้ไขการดำเนินชีวิตให้ครบถ้วนถูกต้องได้ ชาวพุทธเมื่อพบกับการทำลายล้างของลัทธิคอมมิวนิสต์แล้ว ไม่นิ่งเฉยให้เหมือนตัวอย่างที่ประเทศเพื่อนบ้านได้ประสบมาแล้ว จะต้องมีการมาตรการป้องกันให้จงได้ ตามทัศนะของข้าพเจ้าเห็นว่า มาตรการนั้น ควรมีดังนี้

๑. จะต้องเป็นผู้ที่มีความไม่ประมาท หมายถึงการครองชีวิตด้วยความฉลาดรอบคอบไม่เห็นแก่ลาภ เพียงเพื่อตนเองให้เขาหลง ไม่หลงเชื่อคำง่ายๆ ๆ โดยไม่มีเหตุผล ไม่ดูตายเมื่อพบการทำลายศาสนา ชี้แนะให้เขาเข้าใจถึงความจริงของศาสนาให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดี โดยเฉพาะพุทธบริษัทเองถ้ากระทำในสิ่งไม่งามต่อศาสนาก็จะ

เป็นจุดอ่อนให้เขาโจมตีได้ หมั่นอบรมให้ทั่วถึงลูกหลาน
ของเรา มีพุทธภาษิตว่า ปมาโท มจฺจุโน ปทํ ความประ-
มาทเป็นทางแห่งความตาย คนใดตั้งอยู่ในความประมาท
ขาดสติ ถึงมีชีวิตอยู่ก็เหมือนตายแล้ว ที่สุดก็ตายจริง ๆ
แล้วจะไม่ตายเฉพาะตัวเท่านั้น จะต้องพินาศถึงสถาบัน
ของชาติ ศาสน์ กษัตริย์ อันเป็นที่รักที่บูชาของเราด้วย
ฉะนั้น จะทำสิ่งใดควรใคร่ครวญเสียก่อนแล้วจึงทำ

๒. จะต้องเป็นผู้มีการประพฤติปฏิบัติธรรมโดย
เสมอต้นเสมอปลาย และจริงใจ ธรรมะมีข้อพึงปฏิบัติ
มากมายทั้งส่วนบ่งกันความชั่วและเพิ่มพูนความดี แต่
ในฐานะเราอุบาสก อุบาสิกา จะได้ยกธรรมที่ควรปฏิบัติ
มาเพียง ๒ ข้อ คือ

๑. ว่าด้วยคุณสมบัติอุบาสก ๕ ประการ คือ เป็น
ผู้มีศรัทธาคือความเชื่อ เชื่อในกรรมผลของกรรม สัตว์
ทั้งหมดยมีกรรมเป็นของตนเอง และเชื่อในความตรัสรู้ของ
พระพุทธเจ้า ๑ เป็นผู้ศีล คือความสะอาดบริสุทธิ์ทั้งกาย
วาจา ๑ ไม่เป็นคนหยาบ เชื่อข่าวลือโดยไม่มีเหตุผล ที่
เรียกว่าไม่เชื่อมงคลตื่นข่าว ๑ ทำบุญอยู่ในพระพุทธ-

ศาสนา ๑ ไม่แสวงบุญนอกพระศาสนา ๑ ธรรมข้อ^๕นี้ยอม
ประกันความวิบัติของชาวพุทธและพระศาสนาได้อย่างดี

๒. ว่าด้วยข้อปหานิยธรรม ๗ ประการ คือ หมั่น
ประชุมกันเนื่องนิത്യ ๑ ประชุมหรือเลิกประชุม หรือ
ช่วยทำกิจในหมู่คณะด้วยความพร้อมเพรียง ๑ ไม่บัญญัติ
หรือถอนสิ่งที่พระพุทเจ้าบัญญัติ แต่ศึกษาอยู่ในธรรมที่
ทรงบัญญัติเท่านั้น ๑ เคารพผู้เป็นใหญ่ในที่ประชุมหรือ
ผู้นำและเชื่อฟังท่าน ๑ ไม่เห็นแก่ความอยาก ๑ ยินดีใน
ที่สงบ ๑ และตั้งใจไว้ว่าผู้ใดที่ยังไม่มาสู่ที่ประชุมก็ขอให้มา
ที่มาแล้วก็ขอให้มีความสุข ๑ ธรรมข้อนี้ตั้งอยู่ในหมู่คณะใด
หมู่คณะนั้นไม่มีความเสื่อมเลย มีแต่ความเจริญอย่างเดียว
นอกจากนี้ยังมีธรรมที่ควรปฏิบัติเพื่อเกื้อกูลกันเพื่ออยู่รวม
กัน เพื่อการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันอีกหลายประการ และ
ในที่สุดชาวพุทธจะต้องทำไว้ในใจด้วยอุบายอันแนบคายว่า
พุทธศาสนาเท่านั้นที่จะเป็นจุดรวมอันสูงสุดสองชาวพุทธ
ให้มันคงถาวรได้ไม่มีสิ่งอื่นใดจะเทียบทัน และทราบใด
ที่ยังมีผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม ทราบนั้นพระพุทศาสนายัง
จักไม่สูญสิ้นไปจากโลกอย่างแน่นอน

๓. จะต้องมีความสามัคคี เมื่อเป็นผู้ไม่ประมาทเป็นผู้มีธรรมะแล้ว ประการสุดท้ายเห็นว่าการสมานสามัคคีกลมเกลียวกัน เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ตัวอย่างของความสามัคคี เช่นชาวนาทำนารวมแรงรวมใจกันในเวลาเก็บเกี่ยวก็สำเร็จ มด ปลวก เข้ารวมแรงรวมกายกันสร้างรังอาศัยก็สำเร็จ ฉะนั้น ความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเท่านั้นจะช่วยป้องกันมิให้ศาสนาถูกทำลายได้ ดังที่กล่าวกันว่า สามัคคีคือพลัง พลังเท่านั้นที่จะช่วยให้ทุกอย่างอยู่รอด

ศาสนาพุทธเป็นแกนกลางของชาวพุทธที่ช่วยบันดาลความสุขให้ไถ่แน่นอนและยั่งยืน จึงเป็นจุดเพ่งเล็งในการทำลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ผู้ไร้เหตุผลและเป็นลัทธิของอนารยชนคือผู้ไม่มีความเจริญ จึงต้องมีมาตรการป้องกันไว้ตามที่คณะของข้าพเจ้า ซึ่งไม่ใช่วิธีรุนแรงตอบโต้ แต่อยู่ในกรอบของพระพุทธศาสนาด้วยประการฉะนี้

ชาวพุทธในที่นี้หมายถึงผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ และจิตใจที่ยึดมั่นต่อศาสนาพุทธด้วยความถูกต้อง ไม่ใช่ว่าเป็นเพียงแต่อาศัยพระศาสนาเป็นเครื่องบังหน้าเท่านั้น

เนื่องจากมนุษย์เราในปัจจุบันนี้มีความเห็นแก่ตัวมาก โลก
จึงเกิดความวุ่นวายไม่เว้น นอกจากนั้นยังกระทำการที่เรียก
ว่า ลบหลู่พระศาสนาอีก ทั้งมีชาวเกิดขึ้นทางหน้าหนังสือ
พิมพ์บ่อย ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของพวกเราชาวพุทธที่จะ
กระทำการอย่างไร หรือจะมีวิธีการป้องกันพระศาสนาได้
อย่างไร ตามความคิดเห็นของข้าพเจ้าคิดว่า ควรปฏิบัติ
ดังนี้ก่อน

๑. ควรปลูกฝังความดีงามให้แก่เด็ก บิดามารดาถือว่าเป็นแม่พิมพ์เบื้องต้นที่จะเป็นตัวอย่างหรือนำทางให้เด็กมุ่งไปสู่ความดีงามทั้งหลาย บิดามารดาควรจะฝึกฝนอบรมให้เด็กได้รับแต่สิ่งที่ดีงาม ฝึกมารยาทต่าง ๆ จนติดเป็นนิสัย เช่น การพูดจา การแต่งกาย การกราบไหว้ ฯลฯ เมื่อเข้าโรงเรียน ครูก็ควรฝึกหัดทักษะทางด้านต่าง ๆ ให้มากมาย รู้จักพึ่งเทศน์เป็น พังธรรม รู้จักการทำงาน การเข้าพบผู้ใหญ่ โดยเฉพาะสมณเพศจะปฏิบัติอย่างไร การพูดจาสนทนากับสมณเพศควรจะใช้คำเช่นไร ฯลฯ การที่มุ่งให้ฝึกตั้งแต่เด็กนี้เป็นการง่ายกว่าฝึกเมื่อเติบโตแล้ว ในปัจจุบันจะเห็นว่าสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป

เป็นอันมาก จึงทำให้จิตใจคนเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นควร
ได้ฝึกฝนสิ่งต่าง ๆ ทั้งแต่ยังเด็กอยู่ เพราะเด็กชอบเลียน
แบบ พยายามใช้คำพูดโน้มน้าวจิตใจของเด็กให้มีความ
เกี่ยวข้องกับศาสนาให้มาก มีการสาธิตมารยาทต่าง ๆ ที่
ดีงามให้เด็กดูและให้จดจำนำไปใช้ได้

๒ วัยรุ่น ควรส่งเสริมให้เด็กได้ศึกษาทางด้าน
ศีลธรรมจรรยาให้มาก ๆ ควรมีการบรรยายทางธรรมะ
บ่อย ๆ จัดหาเอกสารเกี่ยวกับธรรมะให้เด็กได้อ่านบ่อย ๆ
ส่งเสริมให้เด็กเรียนในโรงเรียนพุทธศาสนวันอาทิตย์ และ
ทางราชการก็ควรจะได้พิจารณาเปิดโรงเรียนพุทธศาสนวัน
อาทิตย์ขึ้นให้มากกว่านี้อีก

๓. ควรส่งเสริมให้ชาวพุทธรู้จักการทำบุญ ด้วยวิธี
การที่ถูกต้อง ทำด้วยจิตใจสะอาดบริสุทธิ์ ด้วยความเต็มใจ
ไม่กระทำการเพื่อเป็นการเอาหน้า การเข้าวัดก็ต้องอยู่ใน
สภาพเรียบร้อย สำรวมมารยาทให้สุภาพงดงามน่าดู

๔. ข้าราชการไม่ควรส่งเสริมให้สมณเพศได้ใช้สิ่งของ
ที่หรูหรา ไม่ควรแก่สมณเพศบริโภค เช่น วิทยุ โทรทัศน์
พัดลม ตู้เย็น ฯลฯ อันเป็นเครื่องอำนวยความสะดวก

ต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้สมณเพศเกิดกิเลสขึ้นได้ เพราะท่าน
ก็คือปุถุชนธรรมดา แต่ท่านหมั่นกายด้วยผ้าเหลืองเท่านั้น
เอง ดังนั้นจะกระทำการอันใด ควรให้อยู่ในขอบเขตจำกัด
ยึดหลักแห่งพระพุทธรองค์

๕. สำหรับฆราวาสที่เป็นสตรีหรือสีกา ควรจะวาง
ตนให้เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ถ้าไม่จำเป็นก็ไม่ควร
สนทนากับสมณเพศเป็นเวลานานเกินไป การสนทนากับ
สมณเพศมากเกินไปจะทำให้จิตใจของสมณเพศเปลี่ยนแปลง
ไปได้ ดังนั้นควรจะคำนึงถึงเวลาให้พอเหมาะและสมควร
อย่างยิ่ง การสนทนากับสมณเพศไม่ควรพูดถึงทางโลกมาก
เกินไปนักจะมีผู้กล่าวว่า “สีกามักจะทำให้ศาสนาเสื่อม”
มากกว่า ดังนั้นสีกาทรงหลายควรจะได้คำนึงถึงสิ่งที่ควรและ
ไม่ควรให้มาก

๖. สมณเพศ ควรจะยึดหลักแห่งพระวินัยบัญญัติ
ให้เคร่งครัด ข้อนี้เห็นว่าจะไม่ต้องขออธิบาย เพราะเป็น
ที่ทราบกันอยู่แล้ว และควรระวังหลีกเลี่ยงอันตรายของภิกษุ
สามเณรบวชใหม่ ซึ่งพระภิกษุสามเณรที่บวชใหม่จะต้อง
ปฏิบัติได้โดยเคร่งครัด เช่น

๑. ออทนต่อคำสอนไม่ได้ คือเบียดต่อคำสั่งสอน
ซึ่งเกียจทำตาม

๒. เป็นคนเห็นแก่ปากแก่ท้อง ทนความอดอยาก
ไม่ได้

๓. เพลิดเพลินในกามคุณ ทะยานอยากได้สุขยิ่ง ๆ
ขึ้นไป

๔. รักผู้หญิง
ตามที่กล่าวมานี้ คงจะพอเป็นแนวทางในการ
ป้องกันพระศาสนาได้บ้าง.

นางสาวเพ็ญเกียรติ เอื้อพูนผล

โรงเรียนวัดคอนคูม

อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี

พระพุทธศาสนาของเรากำลังถูกบุคคลในลัทธิบาง
ลัทธิจ้วงจาบ และเขาเหล่านั้นพยายามบิดเบือนให้ชาวพุทธ
กลายความเชื่อถือในพระพุทธศาสนา โดยกล่าวใส่ร้าย
ป้ายสีและวิธีการต่าง ๆ ถ้าเราไม่ร่วมใจป้องกัน หรือถ้า
ไม่มีมาตรการในการป้องกันไว้แล้ว พระศาสนาในประ-
เทศไทยอาจถูกทำลายเหมือนในประเทศเพื่อนบ้านของเรา

ทั้งที่ทราบกันแล้วนั้น ก็ได้

ทำอย่างไรจึงมิให้พระพุทธศาสนาของเราถูกทำลาย ? คำตอบก็คือ ต้องมีมาตรการในการป้องกัน ถามต่อไปว่า จะป้องกันอย่างไร? ตอบว่า “ทำให้สะอาด ทำให้ดี ทำให้มีประโยชน์” คำตอบเช่นนี้จะง่ายขึ้น ครับ—ง่าย, แต่ถ้าทำได้ ก็จะเป็นมาตรการในการป้องกันพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดีทีเดียว

ทำให้สะอาด จะทำอย่างไร? ก่อนที่จะทำให้สะอาด เราควรทราบเสียก่อนว่า ใครเป็นคนทำพระพุทธศาสนา ให้ไม่สะอาด ผู้ที่ทำให้พระพุทธศาสนาไม่สะอาดนั้น แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. ชาวพุทธที่อ้างตนว่าเป็นชาวพุทธแต่ไม่ปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะไม่เคยสนใจ ไม่เคยศึกษา เล่าเรียน จึงกลายเป็นคนไม่ตรงต่อเวลาบ้าง ไม่รักษาคำพูดบ้าง มั่วสุมในอบายมุขต่าง ๆ บ้าง อันเป็นหนทางที่จะก่อความสกปรกให้แก่พระพุทธศาสนาจำพวกหนึ่ง

๒. พระภิกษุสามเณร บางรูปบางองค์หลงในความเป็นสมณเพศของตนเอง ถือว่าตนเองเป็นผู้ที่ชาวบ้านต้อง

เคารพบูชา แต่ไม่ศึกษาพระธรรมวินัย ปฏิบัติย่อหย่อน
ไม่มีสมาธิที่จะเจริญสมณธรรม มีความเป็นอยู่อย่างฟุ้งเพื่อ
ฟุ้งเพื่อย เห็นแก่ลาภและยศ บางครั้งถึงกับยอมตนเป็น
เครื่องมือของชาวบ้าน อันเป็นการสร้างความสกปรกให้แก่
พระพุทธศาสนาเป็นประการที่สอง

๓. พวกต่างลัทธิ คนบางพวกที่ถือว่าศาสนาเป็น
เครื่องถ่วงความเจริญของชาติ ก็พยายามส่งคนเข้ามาบวช
แล้วปฏิบัติในทางเสื่อมเสีย เพื่อหวังทำลายความเชื่อถือ
ของชาวพุทธ อีกพวกหนึ่งคือ พวกที่บวชนาน ๆ แล้วสึก
ออกมา หากินในทางทุจริต จิตไม่มีธรรมะ พระไม่ให้
ไม่เข้าวัด เกรงครัดแต่สุราและนารี นี่เป็นสร้างความ
สกปรกให้พระพุทธศาสนา เป็นประการที่สาม

เมื่อการจัดผู้ทำความสกปรกทั้ง ๓ ประเภทได้ พระ-
พุทธศาสนาก็จะสะอาด เป็นที่ชื่นชมของบุคคลทั่วไปอย่าง
แน่นอน

ทำให้ดี จะทำอย่างไร ? พระพุทธศาสนายืนคืออยู่
แล้ว จึงสามารถดำรงอยู่ได้นานถึงสองพันห้าร้อยกว่าปี แต่
ที่ไม่ดีนั้นอยู่ที่พระภิกษุสามเณร แม้ชี อุบาสก อุบาสิกา

ตลอดถึงยุวพุทธ หากบุคคลทั้ง ๖ ประเภทได้รับการศึกษา
และรับการอบรมอย่างถูกต้องแล้ว ก็จะเป็นผู้ทำให้พระ
พุทธศาสนาดียืนนานได้ ปัญหาในปัจจุบันนี้อยู่ที่ว่าพระ
ภิกษุ สามเณร แม่ชี และยุวพุทธ ได้รับการศึกษาอย่าง
ถูกต้องและเพียงพอแล้วหรือ ถ้าหากเราหันมาสนใจเกี่ยว
กับการศึกษาและอุดหนุน ส่งเสริมให้พระภิกษุ สามเณร
แม่ชี และยุวพุทธ ได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างถูกต้องแล้ว ก็
จะเป็นการทำให้ดีขึ้นได้ ประชาชนจะเห็นคุณค่าและหัน
มานับถือพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ขณะนี้ทางรัฐบาลก็ดี ทาง
กระทรวงศึกษาธิการก็ดี ทางกรมการศาสนาดี ทาง
มหาเถรสมาคมก็ดี ยังทำงานไม่สัมพันธ์กัน ยังขยายการ
ศึกษาไม่ทั่วถึงแก่พระภิกษุ สามเณร แม่ชี และยุวพุทธ
ทั่วประเทศ คือ เรายังขาดบุคลากรในด้านการศึกษาที่
เกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่มาก หากหันหน้ามาร่วมมือส่งเสริมเสีย
แต่บัดนี้ ก็จะ “ทำให้ดี” ได้แน่

ทำให้มีประโยชน์ละ จะอย่างไร? เมื่อพระ
ภิกษุ สามเณร แม่ชี และยุวพุทธ ได้รับการศึกษาอย่าง

เพียงพอและถูกต้องแล้ว เขาเหล่านั้นย่อมหันหน้าเข้า
 ส่งเสริมและช่วยเหลือสังคมให้ได้รับประโยชน์อย่างแน่นอน
 เช่นในสมัยก่อน พระณรมีความรู้ความสามารถในหลายๆ
 ด้าน พระนเรศวรมหาราชจะทรงประกาศอิสรภาพก็ทรงได้
 รับคำแนะนำจากพระมหาเถรคันฉ่อง พระครูฉลองหรือ
 พระอาจารย์ธรรมโชติได้นำประชาราษฎร์เข้าป้องกันประ-
 เทศชาติ กุลบุตรกุลธิดาได้เรียนรู้จากพระณร สมัย ร. ๕
 พระองค์ทรงวางรากฐานการศึกษาให้ขึ้นอยู่กับวัด ประ-
 ชาชนและยุวชนเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา เพราะ
 มีประโยชน์ถึงกล่าวแล้ว แต่ในปัจจุบันพระภิกษุสามเณร
 ยังไม่มีโอกาสได้บำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคมได้อย่างเต็มที่

หากกรรมการศาสนาจัดระบบการศึกษาให้แก่ภิกษุ
 สามเณร อย่างเพียงพอ แล้วส่งกลับภูมิลำเนาเดิม หรือ
 นิมนต์ให้ไปโปรดประชาชนในที่ห่างไกลโดยทั่วถึงแล้ว
 ประชาชนก็จะได้รับประโยชน์อย่างแน่นอน

เมื่อพระพุทธศาสนาสะอาดดี มีประโยชน์แล้ว ก็
 จะยังคงอยู่คู่ประเทศไทยไปตลอดกาลนานทีเดียว.

นายบัน แดงทับ

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๒/๒๕๑๕

ปัญหา : ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ทรงกล่าวถึงสาเหตุที่พระศาสนาเสื่อมไว้อย่างไร และในปัจจุบันนี้ ได้มีพฤติการณ์อะไรบ้าง ที่ท่านเห็นว่า จักอยู่ในสาเหตุเช่นนั้น จงชี้แจงเหตุผลประกอบคำตอบ

คำตอบ : ของ นายอนุศักดิ์ ลาววัลย์

พระพุทธองค์ได้จัดเรียงศาสนา ของพระองค์จะเสื่อมตั้งอยู่ได้ไม่นานนั้น เรื่องนี้พระองค์ได้ตรัสแสดงธรรมแก่พระพิมพิละ ถึงเหตุที่จะทำให้ศาสนาเสื่อมเมื่อพระองค์ปรินิพพานแล้ว โดยชี้ต้นเหตุอันเนื่องมาจากบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ไม่เคารพในพระพุทธในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในการศึกษากันและกัน เพราะบริษัทตั้งอยู่ในธรรม ๘ ประการ คือ :-

๑. ความประมาท

๒. ความเกียจคร้าน

๓. ความมกมาก
๔. ความไม่สันโดษ
๕. ความไม่ทำใจให้ถูกทาง
๖. ความไม่มีสัมปชัญญะ
๗. ความมีมิตรชั่ว
๘. ความหมั่นประกอบแต่อกุศลธรรม ไม่ประกอบ
กุศลธรรม

ศาสนาจะเสื่อมอันตรธานไป กำหนดอายุศาสนาไว้ ๕,๐๐๐ ปี และสัทธรรมจะเสื่อมไปตามลำดับ คือ พระอภิธรรมปิฎกเสื่อมก่อน แล้วพระสุตตันตปิฎกเสื่อม ต่อไปก็พระวินัยปิฎกเสื่อม คงเหลือแต่สังคหะคือเพศผู้หนึ่งหม่มผ้ากาสาฬพัศตร์ยังมีอยู่ หมายความว่าเมื่อครบกำหนดอายุศาสนา คือ ๕,๐๐๐ ปี ศาสนาเสื่อมไปทั้ง ๓ ปิฎก สำหรับผู้หนึ่งหม่มผ้ากาสาฬพัศตร์ยังไม่เสื่อมไปทีเดียว ยังคงมีอยู่อีกนาน แต่ไม่ได้กำหนดไว้ว่านานเท่าใด

กล่าวโดยสภาวะธรรม พระศาสนาหรือพระสัทธรรมเป็นนามธรรม มีสภาวะคงรูปไม่เสื่อมอันตรธานไปไหน สัทธรรมจะเกิดและเจริญขึ้นก็ต่อเมื่อมีชั้น ๕ เข้าไปรองรับเอาสัทธรรมนั้น ที่กล่าวว่าเสื่อม เพราะชั้น ๕ เสื่อมจาก

สัทธรรม เพราะไม่ยอมหม่อมรับเอาสัทธรรม กล่าวอีกนัย
 หนึ่ง ถ้าปริยัติยังมี ปฏิเวธก็ย่อมเกิด เพราะธรรมทั้ง ๒
 เป็นของคู่กัน ที่กำหนดศาสนาไว้ ๕,๐๐๐ ปี ทรงพยากรณ์
 ว่าศาสนาจะเสื่อมไปทั้ง ๓ ปีกุญ พระองค์คงทราบ ด้วย
 พระญาณว่ากาลนั้นถึงกาลที่จะไม่มีปริยัติ ปฏิเวธก็ต้องเสื่อม
 ไป ในปัจจุบันนี้มีเหตุการณ์ที่จัดอยู่ในสาเหตุจะก่อให้เกิด
 ศาสนาเสื่อมได้ไปที่ละน้อย แต่ไม่ถึงกับอันตรธานไปหมด
 เหตุที่เป็นดังนี้เพราะมีคนบางหมู่บางพวกที่เป็นมิชฌาทีฏฐิ
 เป็นผู้ก่อให้เกิดด้วยเหตุประการใดประการหนึ่ง คือ :-

๑. บุคคลที่ยอมรับนับถือว่าตนเป็นพุทธมามกะ เป็น
 มิชฌาทีฏฐิ ไม่เคารพธรรม เห็นว่ามรรค ผล ไม่มีจริง
 เห็นว่าศาสนาเป็นสิ่งที่รำคิร ลำสมัย ไม่เหมาะสมแก่
 เหตุการณ์ของโลกปัจจุบัน

๒. บุคคลผู้ไม่เคารพธรรมแล้ว ยังไม่ยอมศึกษา
 ธรรมให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง แม้จะศึกษาก็เพียงเพื่อให้รู้
 แต่ไม่เข้าใจต่อหลักธรรมที่เป็นสิ่งละเอียดลึกซึ้ง

๓. เอาศาสนาเป็นคำสอนไปปฏิรูปสัทธรรมให้ผิดไป
 จากความจริง

๔. ไม่พิจารณาตัดสินธรรมเสียก่อนว่า ข้อไหนเป็น

ลัทธิเข้าปกครองประเทศ ศาสนาจะเสื่อมไป จะคงยังไว้
ก็แต่ปรัชญาของศาสนา เพื่อบัญชาชนชั้นบริหารประเทศ
ไว้ศึกษาเท่านั้น ประชาชนไม่มีโอกาสได้เรียนรู้เรื่องของ
ศาสนา ในปัจจุบันลัทธิคอมมิวนิสต์กำลังระบาคแผ่ขยายไป
ทั่วทุกมุมโลก แต่ยังมีพลังอำนาจไม่พอที่จะเข้าครองโลก
ได้ทั้งหมด หากเมื่อใดลัทธิคอมมิวนิสต์มีอำนาจเข้าครอง
โลกไว้ได้ทั้งหมด ก็เป็นที่เชื่อได้ว่าศาสนาทุกศาสนาจะต้อง
เสื่อมอันตรธานไปหมด แต่ไม่ทราบได้ว่าจะอีกนานเท่าใด
คงจะเป็นไปตามกำหนดของอายุศาสนาที่พระพุทธองค์ตรัส
ไว้ก็อาจเป็นได้ ไม่แต่เฉพาะศาสนา จะเสื่อมไปเท่านั้น
ชาติก็เสื่อมไปด้วย เพราะลัทธิคอมมิวนิสต์ถือว่า ชาติไม่มี
ทุกคนเป็นพลเมืองของโลก ทุกคนเป็นสหายไม่มีคนชาติไหน
ชาตินี้ คติของลัทธิก็เป็นเพียงกลอุบายของชนเพียงกลุ่มน้อย
ที่แสวงหาอำนาจและความเป็นใหญ่ให้หมดเสรีภาพ คงจะ
ไม่แตกต่างกับคนในยุททาส จึงเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัทอย่า
ให้อริวิชาเข้าครอบงำจะนำไปสู่ความหายนะ ผู้มีปัญญาที่อย่า
ได้แต่แสวงหาอำนาจและความเป็นใหญ่ จะทำให้ชาติต้อง
พินาศ ชาติพินาศศาสนาก็อยู่ไม่ได้เช่นกัน.

คำตอบของ น.ส. เพ็ญเกียรติ เอื้อพูนผล

ตามคำสอนของพระพุทธองค์ได้ทรงกล่าวถึงสาเหตุที่ศาสนาจะเสื่อมไ้ว่า เนื่องมาจากการประพฤติปฏิบัติ ของพุทธบริษัท ๔ ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในปัจจุบันไม่มีภิกษุณี จึงอาจกล่าวได้ว่า เนื่องมาจากการประพฤติและการปฏิบัติของภิกษุสามเณรและฆราวาส

ในปัจจุบันนี้ได้มีพฤติการณ์ที่เห็นว่าจักอยู่ในสาเหตุที่ทำให้ศาสนาเสื่อม มีตัวอย่างที่อาจ จะหยิบยกมากล่าวได้ เช่น

๑. ความแตกแยกกันแห่งพระสงฆ์ เพราะไม่มีศีลสามัญชนตา คือประพฤติปฏิบัติธรรมวินัยไม่เสมอกัน เป็นเหตุให้รังเกียจกัน

๒. ภิกษุสามเณรประพฤตินอกธรรมวินัย ผิดวินัยสมณะบรรพชิต บวชแล้วไม่เรียนธรรมวินัย ไม่มีสังวรตามวินัยสมณะ

๓. ภิกษุสามเณร แสวงหาลาภผิดวินัยสมณะ เช่น ^๕ซอสลากกินแบ่ง บอกรวยเบอร์แก่ชาวบ้านผู้หมกมุ่นกับการพนัน

๔. เจ้าอาวาสปกครองวัด ไม่สั่งสอนอบรม ไม่ให้
การศึกษาแก่ภิกษุสามเณรและศิษย์วัด ไม่ดูแลควบคุมความ
ประพฤติให้ดีปล่อยให้ประพฤตินอกธรรมวินัย นอกสมณ-
จรรยา ไม่ตักเตือนว่ากล่าวให้สำนึกผิดชอบ ควรไม่ควร
เที่ยวไปในที่โอ้อวด เพราะไปไหนมาไหนได้ไม่ต้องลา

๕. ไม่รู้จักประมาณในการขอ เทียบเรียไรรบกวน
ประชาชนไม่มีขอบเขต

๖. ภิกษุสามเณรละทิ้งกิจวัตร ไม่ทำวัตร ไม่ไหว
พระสวดมนต์ เทียบเรียนวิชาชีพอ่างกฤหัสถ์ ไม่สนใจ
ธรรมวินัย เทียบดูหนัง ดูจำอวด ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์
ที่เป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์

๗. คนสันนิษฐานคิดหาทางหากินในโลก ปลอมตัวเป็น
พระเที่ยวหากินหลวงโลก ทำให้พระที่แท้ที่ดีพลอยถูกรังเกียจ
ไปด้วย

๘. พระอุปัชฌายะรับบวชคนโดยไม่เลือกบวชคน
ต้องห้ามทางวินัย คนไม่มีหลักฐาน

๙. อุบาสก อุบาสิกา หรือฆราวาสร่วมกันจัดงาน
หาเงินเข้าวัด ร่วมกันสร้างวัดเป็นจำนวนมากเกินไป นอก

จากจะเป็นภาระ แก่ผู้ถวายความอุปถัมภ์แล้ว ยังผิดวัตถุประสงค์
 ประสงค์ของพระพุทธเจ้าด้วย เพราะในคำสอนของพระองค์
 มีบอกไว้ชัดแจ้งว่า การสร้างวิหารก็ดี เจดียสถานก็ดี และ
 การบูชาอย่างอื่นอันยิ่งใหญ่ก็ดี ไม่ชื่อว่า เป็นการบูชาพระ-
 พุทธเจ้า เพราะพระพุทธศาสนาจักตั้งอยู่ได้ไม่นานด้วยการ
 กระทำอย่างนั้น แต่ใครก็ตามที่สักการะเคารพนับถือนบนอบ
 พระองค์ด้วยการปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตามธรรม ผู้นั้นจึงได้
 ชื่อว่าบูชาพระพุทธองค์

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๕/๒๕๑๕

ปัญหา: การทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ตามหลักของพระพุทธศาสนานั้น ญาติของเราจะได้รับเสมอไปหรือไม่ ? เพราะเหตุไร อธิบายให้ชัดเจน
ต่อไปนี้เป็นคำตอบของผู้ได้รับรางวัลที่ ๑ และที่ ๒ ตามลำดับ

ถำนวนรางวัลที่ ๑

ของ - น.ส. มนญ สวัสดิ์

ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา การที่เราทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศล ให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว ญาติของเราไม่ได้รับส่วนกุศลนั้นเสมอไป เพราะฐานะ และอัฐฐานะแห่งญาติผู้ล่วงลับไปของเรานั้นเป็นเหตุ ข้อนนี้มีปรากฏในชาดุดสโณนสูตร ทสกนิบาต อังคุตตรนิกาย พระไตรปิฎก เล่ม ๒๔ หน้า ๒๙๐ เป็นตัวอย่าง ความว่า

“พราหมณ์คนหนึ่งชื่อ ชาณุสโสณี เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้ว ทูลถามว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พวกข้าพระองค์ชื่อว่าพราหมณ์ ย่อมให้ทาน ทำบุญด้วยศรัทธาแล้วอุทิศว่า ขอทานนี้จงสำเร็จแก่ญาติสาโลหิตทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้ว ขอญาติสาโลหิตทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้ว จงบริโภคนานนี้ ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ทานนี้ย่อมสำเร็จแก่ญาติสาโลหิตทั้งหลายผู้ล่วงลับไปแล้วได้แลหรือ ? ญาติสาโลหิตผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น ย่อมบริโภคนานนี้แลหรือ ?

ผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ทานย่อมสำเร็จได้ในอัฐฐานะ พราหมณ์ไม่เข้าใจจึงทูลถามว่า ฐานะและอัฐฐานะ เป็นไฉน ? พระผู้มีพระภาคตรัสอธิบายว่า

บางคนในโลกนี้ เป็นผู้มียกติประพตติผิตศีล ๕ มีความเห็นผิดเบี่ยงหน้า แต่ตายเพราะกายแตกแยก เข้าถึงนรก เขาย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปในนรกนั้นด้วยอาหารสำหรับสัตว์นรก (คือกรรมที่เป็นเหตุให้บังเกิดในนรก) ทานที่ญาติอุทิศให้ย่อมไม่สำเร็จแก่เขา ฐานะนี้แลเป็นอัฐฐานะ (คือสถานะที่เขาไม่สามารถจะอนุโมทนาส่วนบุญ ไม่สามารถจะรับผลบุญนั้นได้)

คนบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ที่มีปกติประพฤติดุศีล ๕ มีความเห็นผิด เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงกำเนิดสัตว์ไตรจنان เขาย่อมยังอัตภาพ ให้เป็นไปด้วยอาหารสำหรับสัตว์ ผู้เกิดในกำเนิดสัตว์ไตรจنان (มีหญ้าและใบไม้เป็นต้น) ทานนั้นย่อมไม่สำเร็จแก่เขา ฐานะนี้ก็เป็นอัฐฐานะ

คนบางคนในโลกนี้รักษาศีล ๕ อย่างดี ไม่ให้ต่างพร้อย มีความเห็นชอบ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงความเป็นมนุษย์ เขาย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปด้วยอาหารสำหรับพวกมนุษย์ (มีข้าวสุกและขนมเป็นต้น) ทานนั้นย่อมไม่สำเร็จแก่เขา ฐานะนี้ก็เป็นอัฐฐานะ

คนบางคนในโลกนี้รักษาศีล ๕ อย่างดี ไม่ให้ต่างพร้อย มีความเห็นชอบ เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึงความเป็นทวยเทพ เขาย่อมยังอัตภาพให้เป็นไปด้วยอาหารสำหรับทวยเทพ (มีสุราโภชนเป็นต้น) ทานนั้นย่อมไม่สำเร็จแก่เขา ฐานะนี้ก็เป็นอัฐฐานะ

คนบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ที่มีปกติประพฤติดุศีล ๕ มีความเห็นผิด เบื้องหน้าแต่ตายเพราะกายแตก ย่อมเข้าถึง

เปรตวิสัย เขาย่อมยังอรรถภาพให้เป็นไปด้วยอาหารสำหรับ
 สัตว์ผู้เกิดในเปรตวิสัย (มีของไม่สะอาด ได้แก่ น้ำลาย
 น้ำมูกเป็นต้น) อีกอย่างหนึ่งมิตรและอมาตย์ หรือญาติ
 สาโลหิตของเขา ทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลให้ เขาย่อมยัง
 อรรถภาพให้เป็นไปในเปรตวิสัยด้วยทานนั้น ดำรงอยู่ได้ด้วย
 ทานนั้น (เปรตพวกนี้คือ ปรทัตตูปชีวิกเปรต ได้แก่เปรต
 พวกเข้าไปอาศัยทานที่คนอื่นให้เป็นอยู่เท่านั้น เช่นพวก
 เปรตพระญาติของพระเจ้าพิมพิสาร เป็นตัวอย่าง ถ้าไม่มี
 ไกรอุทิศส่วนบุญให้จะไม่ไ้กินอะไรเลย) ฐานะนี้แลเป็น
 ฐานะ (คือสถานะที่เขาสามารถจะ อนุโมทนาส่วนกุศล
 สามารถจะรับผลทานที่ญาติอุทิศให้ได้)

ข้อความข้างบนนี้ชี้ให้เห็นว่า ญาติของเราผู้ล่วงลับ
 ไปแล้ว ไม่สามารถรับส่วนกุศล ที่เราทำบุญแล้วอุทิศให้
 เสมอไป ผู้ที่จะได้รับ คือ ผู้เกิดในกำเนิดเปรตวิสัยพวก
 ปรทัตตูปชีวิกเปรตเท่านั้น ผู้ที่ถือเอากำเนิดอื่นนอกจาก
 นี้ เขามีอาหารของพวกเขาอยู่แล้ว จึงรับส่วนบุญไม่ได้
 ข้อนี้นตรงกับผลงานของนักวิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบันเหลือเกิน
 สามารถพิสูจน์ได้ทุกเวลา เช่น กลิ่นสัง - รับ วิทย์ สถานี

วิทยุเขาส่งกระจายเสียง ระบบ AM ด้วยความถี่ ๑๐๐๐ KHz ผู้รับหมุนคลื่นไปยังความถี่ ๑๖๐๐ KHz หรือเปิดเครื่องรับด้วยระบบ FM ไม่ว่าด้วยความถี่ใดก็ตาม ย่อมรับฟังเสียงไม่ได้ฉันใด ผู้ล่องลับไปแล้วถือเอากำเนิดคลื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่ปรกติตบชิวิกเปรต ซึ่งเป็นฐานะ ย่อมรับผลบุญที่ญาติอุทิศให้ไม่ได้ฉันนั้น

ตำนานรางวัลที่ ๒

ของ — นายสมพงษ์ พินิจนารณ์

การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่องลับไปแล้วตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ญาติของเราจะได้รับก็ได้ ในผลแห่งส่วนกุศลนั้น ทั้งนี้เพราะเหตุผลดังนี้ ตามคัมภีร์พระอภิธรรมปิฎกกล่าวไว้ว่า สัตว์ในโลกทั้งหลายที่ยังเกิดแก่เจ็บตาย หากยังไม่เข้าถึงพระนิพพานแล้ว ก็จะเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏอยู่ตลอดไป คือตายแล้วเกิดอีกอยู่ในวัฏฏะรูป ทุกนามไป ท่านจัดแบ่งภูมิที่เกิดแห่งสัตว์โลกไว้ ๓๑ ภูมิ ซึ่งเป็นที่เกิดของสัตว์ที่จุติหรือเคลื่อนย้าย หรือเรียกว่าตาย จากภูมิหนึ่งก็ต้องไปปฏิสนธิ

หรือเกิดอีกภุมิหนึ่งตามผลแห่งกรรมของตนในทันทีทันใดที่
จิตดับ ถ้ายกกันไปอย่างนี้ตลอดเวลา ภุมิ ๓๑ ภุมิตั้งกล่าว
นั้นท่านจำแนกไว้ดังนี้ อบายภุมิ ๔ มนุษย์ภุมิ ๑ เทวภุมิ ๖
รูปภุมิ ๑๖ และอรุภุมิ ๔ ในปัญหานี้จะได้กล่าวเฉพาะ
ภุมิที่สัตว์โลกสามารถรับส่วนบุญกุศลของผูุ้ทิศให้ได้เท่านั้น
ภุมินี้ก็คือ อบายภุมิ ๔ ซึ่งมีเพียง ๑ ใน ๔ ของภุมินี้
เท่านั้นที่สัตว์จะสามารถรับบุญกุศลได้คือภุมิของเปรต และ
ก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นไปได้แก่เปรตทั่วไป ท่านจำกัดไว้ว่า จะเป็น
ผู้รับส่วนบุญกุศลของผูุ้ทิศให้ได้ ก็เฉพาะแต่เปรตที่ชื่อว่า
“ปรตัตตูปชีวิกเปรต” เท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะสัตว์โลกภุมิอื่น
เหล่านี้ เขามีอาหารของเขาบริโภคนอยู่แล้ว ตามผลแห่ง
กรรมของตนที่สร้างไว้ก่อน หรือเรียกว่า “กินกรรมเก่า”
แต่ว่าปรตัตตูปชีวิกเปรตนี้จะดำรงตนอยู่ได้ด้วย การขอส่วน
บุญ การอนุโมทนาในส่วนกุศลผลบุญของผูุ้ทิศให้ หรือ
เรียกว่าคอยกินบุญของผู้คนอื่นได้เพียงอย่างเดียว และจะแน่ใจ
ว่าเปรตชนิดนี้จะได้รับแน่นอนนั้น ก็ต้องพิจารณาจากกรรม
วิธีอันถูกต้องของผูุ้ทิศและเปรตผู้รับอุทิศตามหลักที่ท่าน
กล่าวไว้ด้วย คือผูุ้ทิศก็ต้องตั้งใจแน่วแน่ให้เกิดบุญกุศล

ที่แท้จริง ก็ต้องทำบุญให้ลูกเหื่อนาบุญ เพื่อให้ได้ผลแห่ง
บุญเต็มที และแน่วแน่ที่จะอุทิศให้ผู้อื่นอย่างจริงใจ เช่น
เมื่อทำบุญแล้วท่านให้อุทิศด้วยวิธีการรดน้ำ ให้น้ำเป็นสาย
เดียวกันในขณะที่เปล่งภาชนะด้วยความตั้งใจ พลังแห่งบุญ
กุศลก็จะไต่ไปถึงผู้รับดังกล่าวสมประสงค์ แต่ทางฝ่ายเปรต
ผู้รับ ก็จะต้องตั้งใจอนุโมทนารับส่วนกุศลผลบุญที่เขาอุทิศ
ให้ตนอีกด้วย

ในกรณีญาติของเราผู้ล่วงลับไปแล้วจะได้รับส่วนบุญ
กุศลที่เราอุทิศให้หรือไม่ ก็กล่าวได้ว่า ถ้าไปเกิดเสียภูมิอื่น
นอกจากภูมิเปรตที่ชื่อว่า “ปรตัตตูปชีวิกเปรต” แล้วก็ไม่
ได้รับ หรือแม้ไปเกิดเป็นปรตัตตูปชีวิกเปรตแล้วก็ตาม
ถ้าผู้อุทิศทำไปโดยไม่สมบูรณ์ในกำลังแห่งบุญกุศลดังกล่าว
หรือฝ่ายเปรตผู้รับก็ไม่ได้อนุโมทนา ในส่วนบุญส่วนกุศลที่
ญาติอุทิศให้ ก็เป็นอันว่าญาติผู้ล่วงลับไปแล้วของเราไม่ได้
รับส่วนบุญส่วนกุศลแน่ แต่ถ้าหากเป็นไปในทางตรงกันข้าม
กับเหตุผลนี้แล้ว ก็จะได้รับแน่นอนเช่นกัน.

ตำนานรางวัลที่ ๒

ของ - พระมหาหิรัญ โขติปาโล

ไม่เสมอไป ฯ ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วจะได้รับส่วน
กุศลที่เราทำบุญอุทิศให้^๕นั้น ต้องพร้อมด้วยองค์ ๓ คือ
๑. ผู้ให้ก่องอุทิศให้ เช่นมีคำว่า ยงกิญจิ กุสลกมมัม เป็นต้น
สพเพ ลภนตุ มม เจตสาติ เป็นที่สุด ๒. วิญญาณของ
ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วต้องอนุโมทนาในส่วนบุญกุศลที่เรา
อุทิศให้ด้วยและ ๓. การให้ทานหรือการทำบุญนั้น ต้อง
ถึงพร้อมด้วยทักษิณะบุคคล คือต้องทำบุญในบุคคลที่เป็น
บุญเขต ได้แก่ให้ทานแก่พระสงฆ์เป็นต้น สมดังพระ-
พุทธคำรัสที่พระองค์ตรัสแก่พระเจ้าพิมพิสารว่า อันทักษิณา
ทาน^๕แล ที่พระองค์ถวายแล้ว ชื่อว่าตั้งไว้ดีแล้วในสงฆ์
ย่อมสำเร็จโดยฐานะ เพื่อประโยชน์แก่ชน^๕นั้นตลอดกาลนาน
ดังนี้ แต่ถ้าใครทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับไป
แล้ว^๕นั้น ไม่ครบองค์ ๓ นั้นแล้ว ญาติที่ล่วงลับไปแล้วก็จะ
ไม่ได้รับส่วนกุศลที่อุทิศให้

อีกประการหนึ่งท่านกล่าวไว้ว่า ถึงแม้ว่าเราจะทำบุญ
อุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติผู้ล่วงลับไปแล้วก็จริง หรือทำบุญ

ในบุญเขตก็จริง แต่ถ้าญาติผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น ไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ดี เป็นมนุษย์ก็ดี หรือเป็นเทวดาเสียแล้วก็ดี เขาย่อมไม่ได้รับส่วนกุศลที่เราอุทิศให้ เพราะวิญญานเขาไม่ได้โอนโมทนา และถ้าไปตกนรกขุมที่ลึกมากเกินไป เช่นโลกันต์นรกเป็นต้น เขาก็ไม่ได้รับส่วนกุศลที่เราอุทิศให้เช่นกัน เพราะบาปหนักเกินไป บุญไปไม่ถึงถึงเหมือนแสงสว่างย่อมส่องเข้าไปในที่มืดที่มีวัตถุกำบังอยู่หนาแน่นไม่ได้ฉะนั้น และอุปมาเหมือนนักโทษประหารชีวิตที่เขาเอาชั่งห้องมืดไว้จะประหารในวันพรุ่งนี้ แม้ว่าญาติไปเยี่ยม เขาก็คงไม่ได้เห็นญาติ เพราะทางการเขาห้ามเยี่ยมฉันทใจ การอุทิศบุญกุศลไปให้สัตว์นรกที่อยู่ขุมลึกมากเกินไป เขาก็ไม่ได้รับเหมือนกันฉันทนั้น

หรือถ้าญาติผู้ล่วงลับไปแล้วนั้นได้ไปเกิดเป็นเทวดา อยู่บนวิมานหรือสวรรค์ชั้นสูง ๆ กุศลที่เราส่งไปให้เขาก็ไม่ได้รับเหมือนกัน เพราะเทพบุตรเทพธิดาเขาบริโภคร่องทิพย์ เขาไม่ได้รับประทานข้าวปลาอย่างของพวกมนุษย์เรารับประทานกัน เรามีบุญเต็มอยู่แล้ว บุญเล็กน้อยย่อมไปไม่ถึง อุปมาเหมือนน้ำเต็มแก้วอยู่ก่อนแล้ว เราเอาน้ำอื่น

เทใส่ลงไปอีก ก็จะใส่ลงไปในแก้ว น้ำที่ใส่ลงไปอีก ก็จะ
 ใส่ไม่ลงในแก้ว น้ำที่ใส่ลงไปใหม่นั้นมันจะล้นตกออกนอก
 แก้วหมดฉันใด เราอุทิศกุศลไปให้พวกญาติที่ตายไปเกิด
 เป็นเทวดาในสวรรค์ชั้นสูงที่มีบุญเต็มอยู่แล้ว เขาก็ไม่ได้
 รับส่วนบุญส่วนกุศลที่เราอุทิศให้ฉันนั้น เหมือนกัน

แต่ถ้าญาติผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น ไปเกิดในปัตติวิสัย
 เช่นเกิดเป็นปรตัตตูปชีวิกเปรตเป็นต้น เขาย่อมได้ส่วนกุศล
 ที่เราทำบุญอุทิศให้ เพราะเปรตเหล่านั้นต้องอาศัยผลทาน
 ที่ผู้อื่นอุทิศให้แล้วเป็นอยู่ สมด้วยพระพุทธวาทะว่า

ห้วงน้ำที่เต็ม ย่อมยังสาคร ให้เต็มเบี่ยมได้ฉันใด
 ทานที่บุคคลให้แล้วแต่โลกนี้ ย่อมสำเร็จแก่เปรตทั้งหลาย
 ฉันนั้นดังน้แล.

ปัญหาธรรม

ครั้งที่ ๑/๒๕๒๐

คำถาม: ๑. พระพุทธศาสนาสอนว่า กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้ต่ำทรามและสูงส่งหรือประณีตนั้น หมายความว่าอย่างไร ?

๒. อธิบายให้เห็นชัดเจนว่า ตามทรรคนะเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม อะไรเป็นสาเหตุให้ ๑. นายไสยาสน์เป็นคนรูปร่าง^{สูง}ขรู่ ทั้งมีโรคมมาก แต่เป็นคนมีสติปัญญาดีที่เกิดในตระกูลสูงและมั่งคั่ง กับ ๒. นางสาวบรรทมเป็นคนรูปร่างหน้าตาสวย ผิวพรรณดี แต่เป็นคนมีสติปัญญาไม่ดีหรือไม่เฉลียวฉลาด ทั้งยากจน ขัดสน และมีโรคมมาก

คำตอบที่ได้รับรางวัลอันดับ ๑

ที่พระพุทธศาสนาสอนว่า กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้ต่ำทรามและสูงส่งหรือประณีตนั้น หมายความว่า การที่สรรพสัตว์ทั้งหลายจะต่ำทราม หรือสูงส่ง ประณีตประการใดก็ตาม ย่อมเป็นไปด้วยอำนาจของกรรม ดังมีพุทธ-

ภาชิตรัสไว้ว่า กมฺมุนา วตฺตตี โลโก “สัตว์โลกย่อม
เป็นไปตามกรรม” บัณฑิตท่านหนึ่งมีคนสนใจมาก แล้ว
ก็ไม่ให้มีแต่สมัยนี้ ในครั้งพุทธกาลก็มี หรือเรียกได้ว่า
มีทุกยุคทุกสมัยเลยก็ว่าได้ เพราะเป็นปัญหาของบัณฑิตผู้
เห็นภัยในวัฏสงสาร ปัญหาเช่นนี้เคยมีผู้ทูลถามพระผู้มี
พระภาคแล้ว เช่นในจุฬามณีวาทกสูตรพระสูตรต้นปิฎก
มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก เรื่องมีอยู่ว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ที่พระวิหาร
เชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถี
สมัยนั้นแล สุภมาณพ โททยยบุตร เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระ
ภาคยังที่ประทับแล้ว ได้ทักทายปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค
ครั้นผ่านคำทักทายปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว ได้นั่ง
ลง ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พอนั่งเรียบร้อยแล้วได้ทูลถามพระผู้
มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอแล
เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พวกมนุษย์ที่เกิดมาเป็นมนุษย์อยู่ปรากฏ
ความเลวและความประณีต คือมนุษย์ทั้งหลายย่อมปรากฏ
มีอายุสั้น มีอายุยืน มีโรครมาก มีโรคน้อย มีผิว
พรรณทราม มีผิวพรรณงาม มีศักดาน้อย มีศักดามาก

มีโภคะน้อย มีโภคะมาก เกิดในสกุลต่ำ เกิดในสกุลสูง
 ไร้ปัญญา มีปัญญา ข้ำแต่พระโคตมผู้เจริญ อะไรหนอแล
 เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พวกมนุษย์ที่เกิดมาเป็นมนุษย์อยู่ปรากฏ
 ความเลวและความประณีต

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ทูกรมานพ สัตว์ทั้งหลาย
 มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็น
 กำนัน มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรม
 ย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและประณีตได้ สุภมาณพจึงทูลขอให้
 พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโดยพิสดาร

พระผู้มีพระภาคจึงตรัสต่อไปว่า ถ้าอย่างนั้น ท่าน
 จงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจะกล่าวต่อไป ทูกรมานพ บุคคล
 บางคนในโลกนี้ จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้ทำ
 ชีวิตสัตว์ให้ตกลง เป็นคนเหี้ยมโหด มีมือเบือนเล็ด
 หมกมุ่นในการประหัตประหาร ไม่เอ็นดูในเหล่าสัตว์ที่มีชีวิต
 เขาตายไปจะเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก เพราะกรรม
 นั้น อันเขาให้พรังพร้อม สมทานไว้อย่างนี้ หากตามไป
 ไม่เข้าถึงอบาย ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภาย
 หลัง จะเป็นคนมีอายุสั้น ทูกรมณพปฏิบัติเป็นไป

เพื่อมีอายุสั้น คือเป็นผู้มักทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง เป็นคน
 เข้มโหด มีมือเบือนเลื้อด หมกมุ่นในการประหัตประหาร
 ไม่เอ็นดูในเหล่าสัตว์มีชีวิต

ตุกรมานพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีอายุยืนนี้ คือละ
 ปาณาติบาต วาจาชญา วาจาตรา มีความละอาย ถึง
 ความเอ็นดู อนุเคราะห์ด้วยความเกื้อกูลในสรรพสัตว์และ
 ภูตอยู่

ตุกรมานพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีโรคมากนี้ คือเป็น
 ผู้มีปรกติเบียดเบียนสัตว์ด้วยมือหรือก้อนดิน หรือท่อนไม้
 หรือศาตรา

ตุกรมานพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีโรคน้อย คือเป็น
 ผู้มีปรกติไม่เบียดเบียนสัตว์ด้วยมือหรือก้อนดิน หรือท่อนไม้
 หรือศาตรา

ตุกรมานพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีผิวพรรณทราม คือ
 เป็นคนมักโกรธ มากด้วยความแค้น ถูกเขาว่าเล็กน้อยก็ขัด
 ใจ โกรธเคือง พยาบาทมาดร้าย ทำความโกรธ ความร้าย
 และความขิงเคียดให้ปรากฏ

ตุกรมานพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีผิวพรรณงาม คือเป็น

คนไม่มักโกรธ ไม่มากด้วยความแค้นเคืองถูกเขาวา่มากก็
ไม่ขัดใจ ไม่โกรธเคือง ไม่พยายาม ไม่ทำความขิงเคียด
ให้ปรากฏ

ตุกรมานพ ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีศักตาน้อย คือมีใจ
ริษยา ย่อมริษยา มุ่งร้าย ผูกใจอิจฉาในลาภสักการะ
ความเคารพ ความนับถือ การให้ และการบูชาของคน
อื่น

ตุกรมานพ ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีศักตามาก คือมีใจ
ไม่ริษยา ย่อมไม่ริษยา ไม่มุ่งร้าย ไม่ผูกใจอิจฉาในลาภ
สักการะ ความเคารพ ความนับถือ การให้ และการ
บูชาของคนอื่น

ตุกรมานพ ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีภोगะน้อย คือ ไม่
ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้
ที่นอน ที่อยู่อาศัย เครื่องตามประทีป แก่สมณะหรือ
พราหมณ์

ตุกรมานพ ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีภोगะมาก คือให้
ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน
ที่อยู่อาศัย เครื่องตามประทีป แก่สมณะหรือพราหมณ์

กุรมาณพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อเกิดในสกุลต่ำ คือ
เป็นคนกระต้าง เย่อหยิ่ง ย่อมไม่กราบไหว้คนที่ควรกราบ
ไหว้ ไม่ลูกรับคนที่ควรลูกรับ ไม่ให้อาสนะแก่คนที่สมควร
แก่อาสนะ ไม่ให้ทางแก่คนที่สมควรแก่ทาง ไม่สักการะ
คนที่ควรสักการะ ไม่เคารพคนที่ควรเคารพ ไม่นับถือคน
ที่ควรนับถือ ไม่บูชาคนที่ควรบูชา

กุรมาณพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อเกิดในสกุลสูง คือ
เป็นคนไม่กระต้าง ไม่เย่อหยิ่ง ย่อมกราบไหว้คนที่ควร
กราบไหว้ ลูกลับคนที่ควรลูกรับ ให้อาสนะแก่คนที่สมควร
แก่อาสนะ ให้ทางแก่คนที่สมควรแก่ทาง สักการะแก่คนที่
ควรสักการะ เคารพคนที่ควรเคารพ นับถือคนที่ควรนับถือ
บูชาคนที่ควรบูชา

กุรมาณพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีปัญญาทรม คือ
ไม่เป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์ แล้วสอบถามว่า
อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ อะไรไม่มี
โทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ อะไรเมื่อทำย่อม
เป็นไปเพื่อไม่เกือกูล เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน หรือว่าอะไร
เมื่อทำ ย่อมเป็น ไปเพื่อประโยชน์เกือกูล เพื่อความสุข

สนกาลนาน

กุรมาณพ ปฏิบัติเป็นไปเพื่อมีปัญญามาก คือเป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์ แล้วสอบถามว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ อะไรเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อไม่เกิด^๕กุศล เพื่อทุกข์^๕สนกาลนาน หรือว่าอะไรเมื่อทำย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์^๕เกิด^๕กุศล เพื่อความสุข^๕สนกาลนาน

กุรมาณพ สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวประณีต

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสแล้วอย่างนี้ สุภมาณพ โทเทยยบุตร ก็ชื่นชมยินดี แล้วขอถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะตลอดชีวิต

สำหรับข้อ ๒ ที่ให้อธิบายให้เห็นชัดเจนว่า ตามทรรศนะเรื่องกรรมและการให้ผลของกรรม อะไรเป็นสาเหตุให้ ๑. นายไสยาสน์ เป็นคนรูปร่าง^๕ขรุขระ^๕ ทั้งมีโรคมาก แต่เป็นคนมีสติปัญญาดี ทั้งเกิดในตระกูลสูง และมั่งคั่ง กับ ๒. นางสาวบรรทมเป็นคนรูปร่างหน้าตาสวย

ผิวพรรณดี แต่เป็นคนมีสติปัญญาไม่ดี หรือไม่เฉลียวฉลาด
ทั้งยากจนขัดสน และมีโรคมานาน^๕ ขอตอบดังนี้

ตามทรรศนะเรื่องกรรม และการให้ผลของกรรม เมื่อ
เทียบเคียงกับเรื่องที่มีมาในจุฬกัมมวิงศ์สูตร ที่แสดงไว้ใน
ข้อที่ ๑ นั้น จะเห็นได้ว่า อติตกรรมของนายไสยาสน์เคย
เป็นคนมักโกรธ มาก้วยความแค้น พยาบาท ทำความ
ซึ่งเคียดให้ปรากฏอยู่เสมอ จึงเป็นคนรูปร่างชั่วไม่สวยงาม
และมีโรคมานาน^๕ ก็เนื่องมาจากอดีต เป็นผู้มึนปรกติ
เบียดเบียนสัตว์ รังแกสัตว์ แต่เป็นคนมีสติปัญญาดี แสดง
ว่า นายไสยาสน์ผู้นี้ อดีตเคยเป็นผู้สนใจเกี่ยวกับเรื่องของ
ธรรมะ ใฝ่ใถ่ถามบัณฑิตซึ่งมีสมณพราหมณ์เป็นต้น และ
เคยบริจาคทาน เช่น ให้ข้าว น้ำ ผ้า ที่อยู่อาศัย ยานพาหนะ
เป็นต้น จึงมั่งคั่งสมบูรณ์ และเคยเป็นคนไม่กระต้าง ไม่
หยิ่ง ไม่ถือตัว อ่อนน้อม เคารพคนที่ควรเคารพ บูชาคน
ที่ควรบูชา จึงได้มาเกิดในตระกูลสูง

สำหรับนางสาวบรรทม อดีตกรรม เคยมีปฏิบัติ
เป็นคนใจเย็น ไม่โกรธง่าย ถูกใครบ่น ใครว่าก็ไม่ขัดใจ
ไม่ค่อยมีความซึ่งเคียด จึงได้มีรูปร่างหน้าตาสวย ผิวพรรณ

ดี แต่ไม่เคยสนใจในเรื่องของธรรมะ ไม่สนใจในการที่จะ
 พังธรรมหรือไต่ถามสมณพราหมณ์เกี่ยวกับเรื่องกุศล อกุศล
 อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำเลย จึงได้รับผล คือเป็นคน
 ที่มีปัญญาไม่ดี และเหตุที่ยากจนขัดสน ก็เนื่องมาจากว่า
 ไม่ค่อยจะบริจาคทาน เช่น ให้ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม
 ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ยานพาหนะ เป็นคนตระหนี่ และ
 ก็เคยเป็นคนชอบเบียดเบียนสัตว์ให้ได้รับทุกขเวทนาอยู่เสมอ
 หรือเรียกได้ว่าชอบหาความสุขจากทุกข์ของผู้อื่น จึงเป็น
 คนมีโรครมาก.

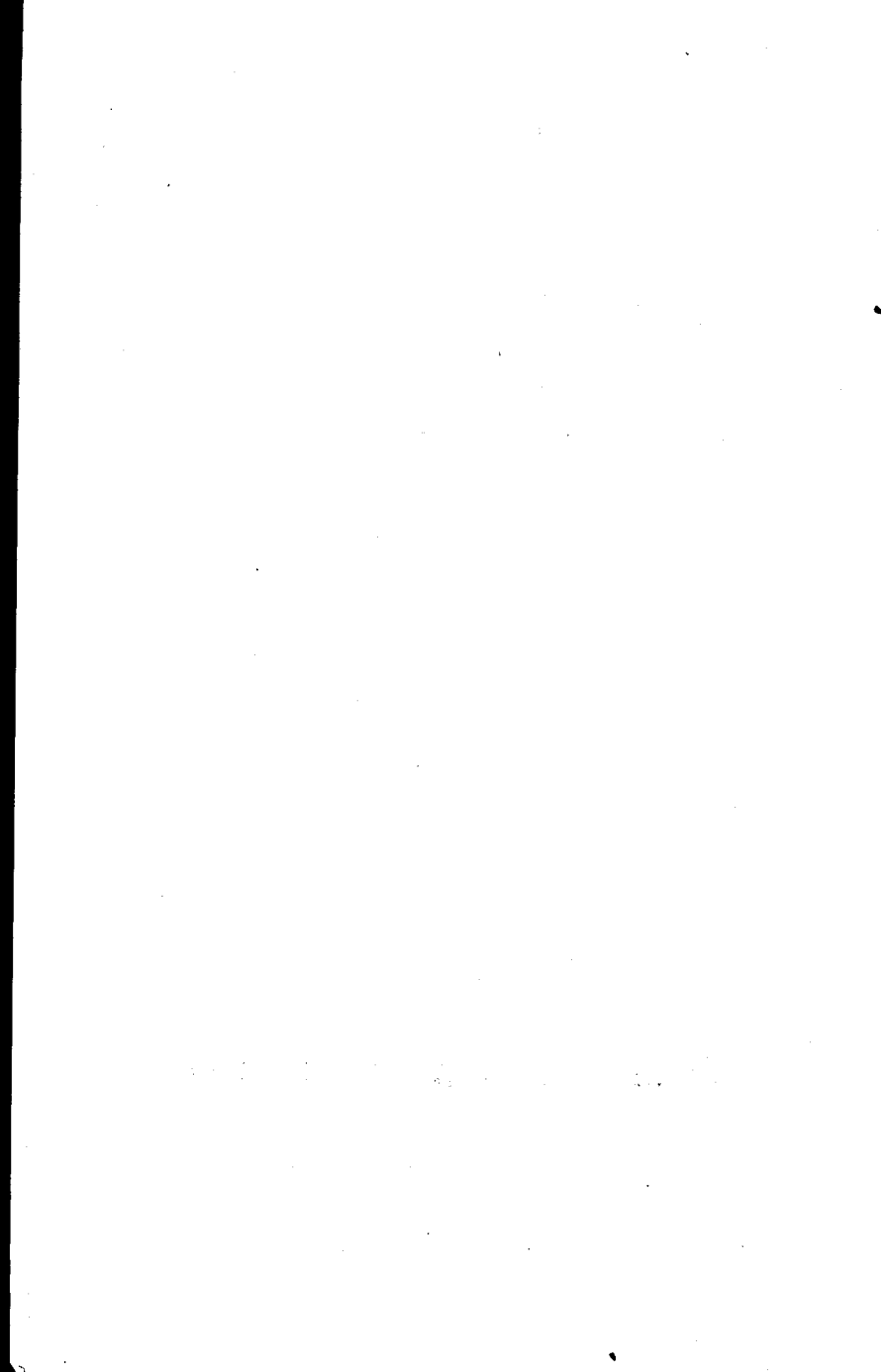
พระสุชาติ ปุณฺณสิริ

10

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

**Outline Answers
to
Some Buddha Dhamma Questions**

World Fellowship of Buddhists

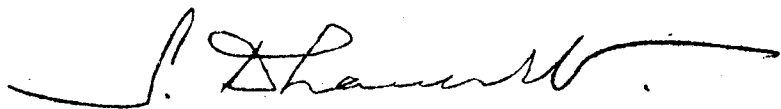

PREFACE

The year 1979 has been designated as the International Year of the Child (IYC) of the U.N. for encouraging the member states as well as non-governmental organizations to take steps and action for both the moral and social benefits of children. On this occasion, His Majesty the King has been formally invited by the United Nations Organization to deliver an address to children all over the world through a T.V. programme organized jointly by UNICEF and UNESCO for the Year. A part of His Majesty the King's address runs thus: "Children are heirs to what will be bequeathed by adults including the responsibility for maintaining peace and well-being of the people of the world. Every child is therefore entitled to every proper care and training so that he may be able to do useful things, have a fine mind imbued with goodness, be of good conduct and full of intelligence and wisdom... and as such, parents have to teach their children, elder brothers and sisters their younger brothers and sisters and adults their juniors. In this manner, knowledge, goodness and progress will spread in all directions for the well-being of all in the world..."

The World Fellowship of Buddhists (WFB) is a non-governmental organization recognized by UNESCO. As such it feels that the WFB Programme

of Answers to Some Buddha Dhamma Questions, sponsored by the Government's Savings Bank, is one of those which aim at the training of children and youths to think creatively and logically, and inculcating in them the sense of morality and ethics as well as Dhamma application to daily life in relation to both their studies and their work. It is believed that if a collection of such answers, which are mostly written by youths, is published in book form and distributed during the IYC, it will be useful to both parents and children. This booklet, in Thai, is designed to be distributed on the occasion of the A.D. 1979 Visakha Puja Day which falls on 10th May, and for the benefit of members of WFB and others a resume in English is also published in the latter part of the book.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'P. Dharmawansa', with a long horizontal flourish extending to the right.

Acting President
World Fellowship of Buddhists

Table of Contents

	Page
Dhamma Question 4/2511	1
Dhamma Question 5/2511	2
Dhamma Question 6/2511	3
Dhamma Question 6/2512	4
Dhamma Question 1/2513	5
Dhamma Question 2/2513	5
Dhamma Question 3/2513	6
Dhamma Question 5/2513	7
Dhamma Question 2/2514	8
Dhamma Question 3/2514	9
Dhamma Question 4/2514	10
Dhamma Question 5/2514	11

	Page
Dhamma Question	
2/2516	12
Dhamma Question	
4/2516	12
Dhamma Question	
2/2517	14
Dhamma Question	
3/2517	14
Dhamma Question	
4/2517	15
Dhamma Question	
5/2517	16
Dhamma Question	
1/2518	16
Dhamma Question	
2/2518	17
Dhamma Question	
5/2518	18
Dhamma Question	
1/2519	20
Dhamma Question	
2/2519	20
Dhamma Question	
5/2519	21
Dhamma Question	
1/2520	22

Dhamma Question 4/2511

Questions: Comment on the following statements:

1. According to the Law of Karma in Buddhism one's future depends on one's past.
2. Believers in rebirth, i.e. those who believe in the fruition of wholesome and unwholesome deeds, will not commit any evil.
3. A genuine lay Buddhist cannot take up politics.
4. Wrong doing through ignorance and without intention deserves more forgiveness and merciful consideration than wrong doing with knowledge and intention.
5. All the voluminous teachings of the Buddha may be summed up under one heading—the Truth of Suffering.
6. There is no fully enlightened being in the world to-day.
7. As laymen are involved in worldly pursuits and engrossed in family and other affairs, they are of lower spiritual level than Bhikkhus and novices who are without a family and not involved in any accumulation of wealth.

Outlines of Answers:

1. One's future depends on one's past and present karma.
2. Only fully enlightened persons without any defilement can commit no evil.
3. Only Bhikkhus or those in the monastic order are forbidden to take up politics.
4. It may be true for a transgression of man-made rules or laws but it does not apply to a violation of natural laws. Ignorance does not save one from suffering.
5. The main theme of the Buddha's teachings is the Four Noble Truths, namely the Truths of Suffering, Origin of Suffering, Extinction of Suffering and Path leading to the Extinction of Suffering.
6. No one can confirm that. It is an open question.
7. There are too many exceptions to the rule. Even in the time of the Buddha there were enlightened lay followers and also many unenlightened monks and novices.

Dhamma Question 5/2511

Questions: Comment on the following statements:

1. Bhikkhus may not stay overnight outside their monastery compounds during the lent retreat.

2. In Buddhism birth is suffering. Therefore death is happiness because the fully enlightened ones are never afraid of death.
3. The doer of good deeds is blessed with happiness all the time.
4. The doer of good deeds is loved by all.

Outlines of Answers:

1. There are exceptions. For example a Bhikhu may stay outside the monastery compound for not more than seven days in order to attend to his seriously ill parent.
2. Buddhism teaches that birth, old age, illness and death are all suffering.
3. Often in order to do a good deed, one has to make effort, stir up energy, exert his mind and strive sometimes in adverse circumstances.
4. The doer of good deeds is usually disliked by an evil doer especially when the former's action does not conform to the latter's interest.

Dhamma Question 6/2511

Question: Comment on the following statements:

1. Belief in hell and heaven is not necessary for those aspiring for Nirvana because it delays the process.

2. A man with two masters is an unreliable person.
3. Laymen or lay organizations such as the Buddhist Association of Thailand and the World Fellowship of Buddhists are likely to be more non-sectarian than Bhikkhus who are in the order.

Outlines of Answers:

1. The statement is not well-put. Belief in Karma and Karma-results shows Right Understanding.
2. It is a half-truth and depends on circumstances. If it implies disloyalty or faithlessness on the part of the man himself, then it is true.
3. The statement is tenable. Laymen and lay organizations are likely to reform and adapt themselves more easily to new circumstances than men of a religious order.

Dhamma Question 6/2512

Question: How are we to avoid being accused of repeating the text like a parrot and of being self-opinionated?

Outline of Answer: One must make use of both the texts and one's own ideas and opinions. The important

thing is that speech must be made at the right moment, accompanied by arguments moderate and full of sense.

Dhamma Question 1/2513

Question: "If we believe in contentment, we are bound to be backward without any doubt. A lesson on contentment is not appropriate at the time when the country needs development as at present." Comment on this statement.

Outline of Answer: Contentment does not imply laziness or an unprogressive attitude. It entails non-violence, moderation or avoidance of extremes, respect for others' rights and interests, distaste for corruption and crimes of all kinds. It creates honesty, sense of duty, harmony, friendship and unity.

Dhamma Question 2/2513

Question: Is it permissible for a Buddhist to engage in a war?

Outline of Answer: Everybody has his duty to perform to himself and to others. The duty of a man depends on his status in society. The duty of a Bhikkhu is necessarily different from that assigned to a layman and their moral precepts are also different. Buddhism lauds men who do their duties well including those in the government service, although some may think the profession of a soldier does not conform to Right Livelihood.

Dhamma Question 3/2513

Question: Do you believe in the Law of Karma? State your reasons. According to Buddhist teachings how are karma and karma-results related?

Outline of Answer:

- a. The Law of Karma is the cosmic law of cause and effect as well as the impersonal law of morality. It is a natural law governing the whole universe and functions under its own conditions as the principle of cause

and effect free from outside interference of all kinds.

- b. Karma and Karma-Results: A black karma has a black result; a white karma has a white result; a black and white karma has a black and white result; and a neither black nor white karma has a neither black nor white result.

Dhamma Question 5/2513

Question: Does the abolition of slavery by King Rama V accord with the Buddhist teaching? Give your reasons.

Outline of Answer: It does. In Buddhism trading in living beings is a thing that should be avoided by those striving for Right Livelihood. A true Buddhist disciple does not accept male and female slaves. According to the Buddhist teaching men are distinguished not by birth, class or colour, but by their morality or virtues.

Dhamma Question 2/2514

Question: "Buddhism teaches that all things (including human beings) are without a self (anatta). If that is so, does it follow that nobody is born, nobody dies, there is no doer of the deed, there is no receiver of the results of the deed, there is no traveller on the Eightfold Path and nobody enters Nirvana? If the answer is positive then all teachings about the Law of Karma and the Eightfold Path as a way to Nirvana are null and void and useless."

Comment on the above quotation along the line taught by Buddhism.

Outline of Answer: One must be clear about the Atman and the Transmigration of Soul Theory of Hinduism and the Anatta or No Immortal Soul Theory of Buddhism before one can understand this issue. One must also be clear that there are two levels of Truth, namely; relative truth and absolute truth. Although in the absolute sense there is no such a thing as a doer of

the deed, a receiver of the results of the deed or a traveller on the Eightfold Path, in a relative sense to be understood by ordinary people, popular designations and expressions, conventional terms of speaking and popular notions have to be used.

Dhamma Question 3/2514

Question:

- a. Had Prince Siddhattha made the renunciation before his own marriage and the birth of his son;
- b. Had the Buddha appointed one of his disciples as his heir to take charge of the doctrine and to administer to the Sangha affairs after him.

Had a. and b. come to pass what do you think would have been the advantages or disadvantages to his religion and the propagation of his religion?

Outlines of Answers:

- a. Advantages: Prince Siddhattha would have become an enlightened one at an earlier

age and had more time for the propagation of his teachings.

Disadvantages:

1. He would have been considered as immature by Brahmins who formed the majority in India then.
 2. His teachings on the unsatisfactoriness of sensual pleasures would have been less convincing through his lack of experience.
 3. He could have been exposed to criticism as to physical imperfection.
- * b. At a time when the responsibility would have fallen into the hands of an unenlightened person, the plight of the religion would have been disastrous.

Dhamma Question 4/2514

Question: What is the meaning of a Sangiti in Buddhism? Where, when and for what purpose was the first Sangiti held? State the number of Bhikkhus attending and the names of the Presiding Bhikkhu and the narrators of the Sutra and the Vinaya.

Outline of Answer: A Sangiti means a general convocation of the Buddhist clergy to settle questions of

the doctrine and to fix the text of the scriptures.

The first Sangiti was held in a cave near the mountain in the town of Rajkhrue about three months and seven days after the death of the Buddha. The purposes of the Sangiti were as follows:

1. To comply with the Buddha's wish;
2. To correct misguided views;
3. To forestall misrepresentation in the future;
4. To gratify Kassapa's wish to demonstrate his gratitude to the Buddha;
5. To establish and propagate the doctrine.

Five hundred Bhikkhus attended the first Sangiti, Ananda being the narrator of the Sutra and Upali the Vinaya.

Dhamma Question 5/2514

Question: What is the meaning of "a man with less will get more and a man with more will get less" in the context of Buddhism? Give your explanation.

Outline of Answer: A man having less wealth because of alms-giving through generosity will be wealthy in a future life. On the contrary a man having collected wealth through miserliness and selfishness will be poor and needy in a future life.

Dhamma Question 2/2516

Question: What is the meaning of the Buddhist teaching saying that parents are their children's Brahma God? Give your explanation.

Outline of Answer: A Brahma God is endowed with the four noble sentiments, namely loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity. Good parents always have these four sentiments for their children.

Dhamma Question 4/2516

Question: Suppose a University Student with a good academic record and conduct happened to be short of money in his final

year. He wanted money badly for university fees to qualify him for a final examination. He could not borrow the money anywhere, so he stole it from a student friend but was caught by the police and prosecuted according to the law.

In the context of Buddhism what sections of the Dhamma did this student lack? State your reasons.

Outline of Answer: He transgressed the moral precept by stealing because he lacked:

- a. Mindfulness and clear comprehension;
- b. Moral shame and moral dread;
- c. Roots of good actions—generosity, loving-kindness and wisdom;
- d. Virtues for lay people—honesty, self-taming, forbearance and spirit of sacrifice;
- e. Qualities of a good friend;
- f. Critical Reflection.

Dhamma Question 2/2517

Question: What is the significance of the Three Characteristics (anicca—all formations are transient, dukkha—all formations are subject to suffering, anattā—all things are without a self) in Buddhism?

Outline of Answer: These three characteristics have to be realized before one can have a chance even to begin to eradicate defilements for the ultimate objective—deliverance.

One possesses Right Understanding if one understands that corporeality, feeling, perception, mental formations and consciousness are transient, subject to suffering and without a self.

Dhamma Question 3/2517

Question: For one who cannot attain Nirvana in the present life what section of the Dhamma should one practise so that one may not become heedless in the present and the world to come?

Outline of Answer: There are two sections of the Dhamma which one should directly practise as follows:

- a. Virtues conducive to benefits in the present life, i.e. to be endowed with energy and industry, to be endowed with watchfulness, to associate with good people and to have a balanced livelihood or to be living economically.
- b. Virtues conducive to benefits in the future, i.e. to be endowed with faith, to be endowed with morality, to be endowed with generosity and to be endowed with wisdom.

Dhamma Question 4/2517

Question: In Buddhism Mindfulness and Awareness are regarded as virtues of great assistance. How do you understand this statement? Give your reasons.

Outline of Answer: Mindfulness prevents one from committing errors because of heedlessness, carelessness and

forgetfulness. Awareness on the other hand is opposed to ignorance, dullness and lack of knowledge. These two virtues then assist one in accomplishing things correctly and properly.

Dhamma Question 5/2517

Question: Explain the meaning of Dhamma in the context of Buddhism.

Outline of Answer: Four meanings of Dhamma have been advanced as follows:

1. Nature, realities or all natural phenomena;
2. Natural Laws of Nature;
3. Obligation to follow the Laws;
4. Benefits from following the Laws.

Dhamma Question 1/2518

Question: In the Buddhist context what constitutes happiness in the life of a layman?

Outline of Answer: The happiness of a layman is derived from the following:-

1. Bliss of possession of wealth
2. Bliss of enjoyment from wise spending
3. Bliss of debtlessness
4. Bliss of blameless work.

Dhamma Question 2/2518

Question: On karma and rebirth Buddhist teachings refer to individuals being reborn in hell after having done evils and died, individuals being reborn in heaven after having done evils and died, individuals being reborn in hell after having done good and died and individuals being reborn in heaven after having done good and died. This kind of thing seems unjust and uncertain. What is a Buddhist explanation in this regard?

Outline of Answer: No worldlings are wholly bad or wholly good. Even if they are doing good now, they may have committed some evil things in the past and vice versa. Even if they are doing evil things now, they may have accomplished some good things in the past. At the moment

of one's death if one's mind is bound up with a wholesome deed, one goes to heaven; on the other hand, if one's mind is bound up with an unwholesome deed at the moment of one's death, one goes to hell. However, all the other good and evil deeds that one has performed still remain to bear fruits in the next world or the world beyond.

Dhamma Question 5/2518

- Question:**
1. Some episodes in the Buddha's life, like the conversion of the ancient Jadir and the giving of sermons to his mother in heaven, show that the Buddha possessed supernatural powers and could move from place to place in space. One wonders why he did not go out and spread his doctrine throughout the world instead of confining himself to India only.
 2. Are there any Buddhist objects or monuments in any country outside Asia to show that Buddhism used to flourish there and the Buddha himself caused the existence of a holy

object or the people in the land themselves erected such objects for veneration and to remind future generations of the fact?

- Outline of Answer:** 1. The Buddha did not like to show off his supernatural powers except in case of necessity. He also knew the spiritual capacity of men and considered every morning as to whom he should teach the way.
2. About B.E. 300 King Asoka the Great sent Buddhist missionaries to Egypt in Africa and Greece in Europe. Although Buddhism did not flourish so well there, a fully enlightened Greek by the name of Yonok Dhamma Rakkhit has actually been reported.

As regards holy objects or monuments in those lands, although there were some stories about them, there has not been any concrete evidence to support the stories.

Dhamma Question 1/2519

Question: What measures are there for Buddhists to prevent their religion from being destroyed?

Outline of Answer. Although the Buddha said that the fate of Buddhism depended on the conduct and behaviour of the four Buddhist assemblies, when we talk of measures for Buddhists we must assume that the measures are to prevent danger from outside. Some of the recommended measures are heedfulness, consistently good conduct, unity, discipline and progress in the Dhamma.

Dhamma Question 2/2519

Question: What are the Buddha's teachings concerning the causes of the decline of his religion? What present-day events do you think can be regarded as such causes? Give your reasons for your answers.

Outline of Answer: The fate of Buddhism depends on the conduct and behaviour

of the four assemblies, namely the assembly of monks or Bhikkhus, the assembly of nuns or Bhikkhunis, the assembly of male lay-followers and the assembly of female lay-followers. Some present-day indications:

1. Wayward so-called Buddhists who do not really appreciate Buddhism but turn and distort Buddhist teachings to serve their own selfish ends.
2. Disunity in the Sangha order.
3. Malpractices of the Four Assemblies.

Dhamma Question 5/2519

Question: According to Buddhist teachings, do our dead relatives always receive the benefits dedicated to them through our dāna and merit-making? State your reasons.

Outline of Answer: Not always. It depends on whether they are in a state or position to receive such benefits or not.

Dhamma Question 1/2520

- Question:** 1. What do you understand by the Buddhist teaching that karma marks off living beings making them depraved and excellent?
2. From the point of view of karma and karma-results explain the reason and the cause for:
- 2.1 Nai Saiyart being ugly and unhealthy but intelligent, of noble birth and rich;
- 2.2 Miss Banthom being pretty and of good complexion but not intelligent, poor and needy and unhealthy.

- Outlines of Answers:** 1. All beings are the owners and heirs of their deeds. Whatever deeds they do—good or evil—of such they will be the heirs.
- 2.1 In the past Nai Saiyart must have been prone to anger and hatred, fond of persecuting living beings, keen on acquiring knowledge, polite and gentle and generous;

2.2 In the past Miss Bantom must have been free from irascibility, anger and hatred but was not keen on acquiring knowledge, was stingy and fond of persecuting other beings.